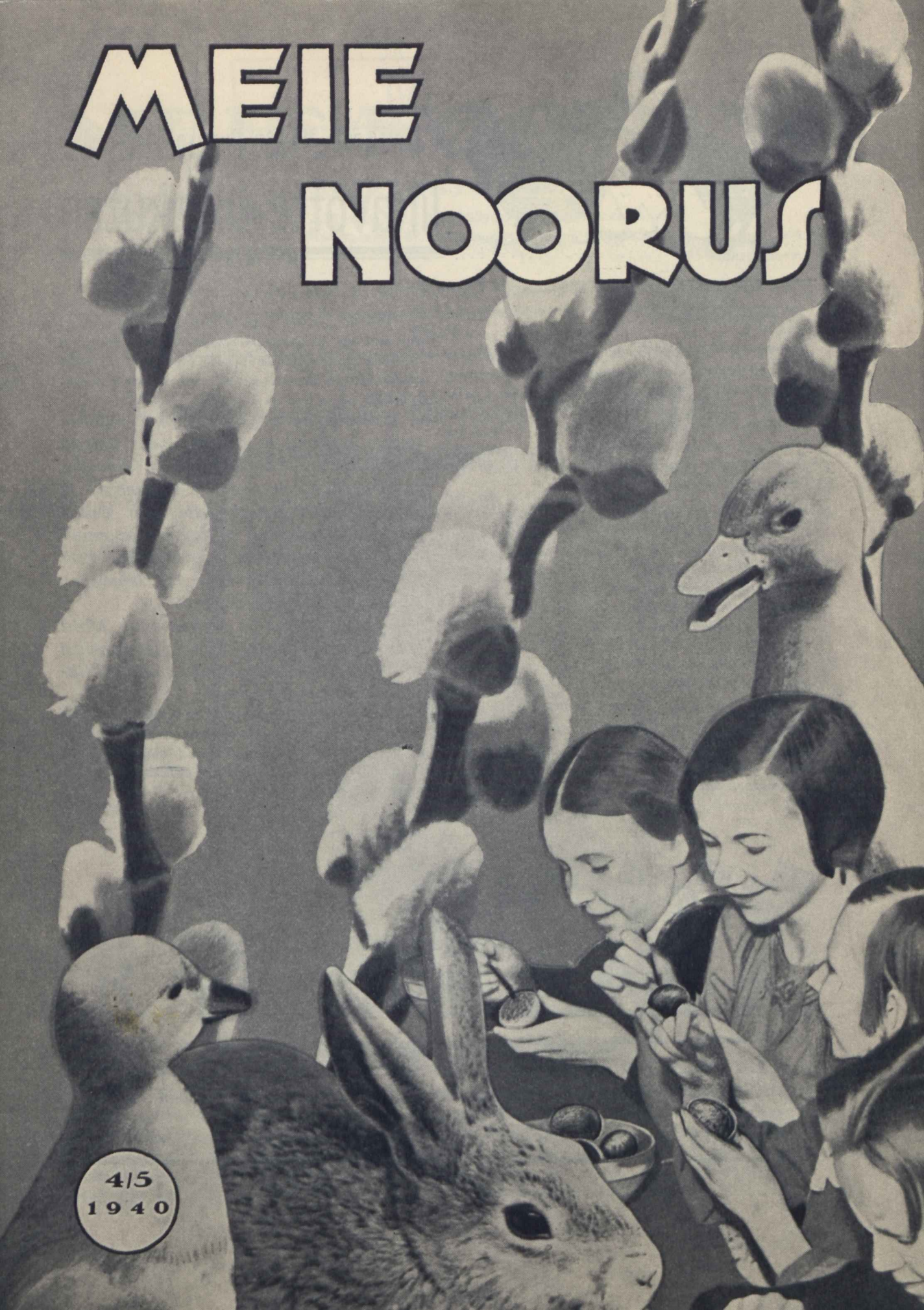

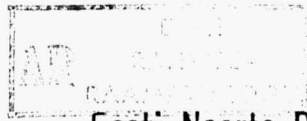
MEIE

NOORUS

415
1940

Eesti Noorte Punase Risti

lihavõtte-üleskutse

Noored sõbrad!

Kas te olete juba oma kevadistel jalutus-käikudel juhtunud kohtama saladuslikke jänkusid, kes sabatuttide vilkudes kibe-kiiresti teevad ettevalmistusi lähenevaks kevadepühiks? Küllap nad on teidki juba märganud ja kulmu kortsutades arutelnud, et kas maksab teid oma nimestikku „turgata“ või mitte. Usume, et ta siiski teid kevadepühil millegi kauniga üllatab.

Agaga üks ole kevadejänkuga sama lugu mis jõuluvanaga, et nemad saavad rõõmu teha ainult neile häile lapsile, kelle vanemad, onud-tädid või sõbrad selleks kaasa aitavad. Kes teeb aga pühaderõõmu neile, kelle kodudes valitseb puudus ning viletsus ja kus jänkut ei saa keegi kohale kutsuda?!

Küllap olete tunnud, kuidas iga heategu teeb südame kummaliselt soojaks ja rõõmsaks. Kas te ei tahaks enesele pühiks kinkida heateorõõmust pakitseva südame?

Ega selle rõõmu saavutamiseks olegi palju tarvis. Kui palju päikesepaistet tuleb igasse kehva kodusse, kui vaesele lapsele või üksikule vanakesele särasilmne noor pistab pihku kireva muna ja helkja kevadilille!

Korraldage koolides ja noorteorganisatsioonides munade ühiskeetmisi ja värvimisi. Koostage nimestik ümbruskonna vaeseist lapsist ja üksikuist vanakesist ja külastage neid oma ootamatu külaskäiguga.

Tallinna noored korraldavad eelmiste aastate eeskujul munadeaktsiooni ühiselt. Paluge emalt mõni kanamuna (lubades suuremeelselt ise leppida vähemaga) ja paluge lugupeetavaid õppejõude endile abiks olla sedavõrd, et munad ja muud annetused koondataks ja toodaks E.N.P.R. Keskjuhatusale (Niguliste 12) laupäeval, 16. märtsil, kella 9–13 vahel.

Mune värvima ja keetma ning kinke korraldama ja jagama kutsutakse annetusi teinud koolide esindajaid, mille üksikasjust teatame täiendavalt.

Kas mäletate kaunist muinasjuttu päikese mänglemisest kevadepühade hommikul? Kas tahate, et ta teile eelolevail pühil mängleks eriti ilusasti? Kinkige siis endale pühiks heateorõõmust pakitsev süda!

ENPR KESKJUHATUS.

Kuna märtsikuu lõpupoolel koolides on pühadepuškus ja ei „Meie Noorus“ levib peaasjalikult koolide kaudu, ilmub käesolev „Meie Noorus“ kaksiknumbrina. Järgmine „Meie Noorus“ külastab teid aprilli teisel nädalal.

MEIE NOORUS

NOORTEAJAKIRI

Toimetuse: **V. Altoa, J. Maisma, E. Murdmaa,
J. Nyman, P. Rummo, J. Vellerind.**

Peatoimetaja: **J. Nyman.**

Tegevtoimetaja: **P. Rummo.**

Ilmub 18 numbril aastas. Toimetuse aadress: Niguliste 12, Tallinn. Telef. 432-73

Nr. 4/5 (21/22)

Märts

1940

Tammsaare ei sure kunagi

Mu laual lebab virn köiteid. Kogusin nad riuleilt, et vaikes harduses viibida suure lahkunu seltsis. Ei sisalda mu raamatukapp Tammsaare pärandust täieliselt, kuid selle südamesse tungivaim osa on siin ja naeratab oma nukrat naeru. Sirvid neid palju kordi loetud köiteid, kurgus on paratamatuse masendavat valu, aga südames uhket rõõmu, et võime omaks lugeda sellise kustumatu väärtusega aarde — Anton Hansen-Tammsaare looming. Kurbust leevendab kindel veendumus: Tammsaare ei sure kunagi.

Kirjutada järelehuüet suurele kirjanikule? Ütelda saatesõnu lihtsale, südamlikule inimesele, kelle tagasihoidlikkus sundis teda alati põgenema austusavalduste juurest? Nüüd pole ta enam suuteline neid vältima... Suudab aga nüüd leinavalust värisev huul lahkujat saata muuga kui siira tänuga kõige selle ilusa eest, mis ta meile on pärandanud!?

Meenutagem siin põgusalt Tammsaare kontakti „Meie Noorusega“. See sai, paraku, olla väga lühiajaline, kuigi üsna viljakas. „Meie Nooruse“ kaudu kavatses Tammsaare meie noorusele ütelda veel nii mõndki. „Ehk muutub ilm jälle selgeks, ehk lõpeb ükskord verine möll, siis ehk saan mahti rohkem noortega vestelda.“ Nii ütles hallpäine kirjanik möödunud aasta septembri ühel udusel ennelõunal allakirjutanule, kes temalt oli läinud paluma „Meie Noorusele“ kaastööd. Istusime töötoas, laua juures, mis on olnud paljude suurteoste sünni kui ka autori surma tunnistajaks. Kirjaniku sõbralikes silmades värises nukker naeratus, hääles helkis kibedust, kui ta jatkas: „Nüüd? Nüüd ei suuda kirjutada õieti midagi, nüüd on pandud kirjutama vereojad. Aga ma katsun. Poeg mul ikka ninapidi teie ajakirjas, küll ta tuletab meele...“

Ei möödunud palju aega, kui postikandja muude kirjade hulgas tõi ümbriku, mis sisaldas paki tihedasti täis kirjutatud käsikirjalehti, varustatud tuttavate initsiaalidega A. H. T.

Nii osutus meil võimalikuks avaldada A. H. Tammsaare esimene „Meie Noorusele“ kirjutatud artikkel „Maailma kalender“.

Minu järgmine käik Kadrioru aiamaja lihtsasse üürikorterisse osutus vajaliseks novembripäeval, mil tugev põhjatorn julmalt vintsutas pargi põliseid puid. Tammsaare oli just tulnud lühikeselt jalutuskäigult. Ta tundus kuidagi rahutuna ja imelikult häirituna. „Käisin jalutamast, krabistasin lehtedes, põikasin koraks ka randa. Halb hakkas...“ Pöördusin tagasi linna mereäärt kaudu. Nägin, et Tallinna reidi tintmustad lained olid tihedalt täis lahkuma-valmistuvaid reisi- ja küllatunud sõjalaevu...

Mõne nädala pärast tõi post novelli „Vanaisa surm“ käsikirja, mis teatavasti ilmus „Meie Nooruse“ jõulunumbris. See on vist Tammsaare viimne ilukirjanduslik töö. Kes meienooruslasist seda haruldaset südamlikku lühipala lugedes julges aimata, et nii ruttu muutusid autori enda juures tõelikkuseks vanaisa sõnad:

„Mõttele ometi seda rahu ja õndsust, kui vajad elus veel ainult kõverat keppi ja tühja piipu! Aga ei tea, miks see jumal peaks olema seda nõnda seadnud, et kui oled kord juba nüikaugel, et võiks õnnelikult elada, siis tuleb surm. Oled suure vaevaga sinnamaale saanud, et eluhammas ei hakka enam sinu peale, siis tuleb ära minna...“

Muudkui et Tammsaare inimsust igatsevat ja inimese võitu uskuvat südant pures eluhammas vist liig valjult...

Viimne kohtamine lahkunuga toimus aastavahetuse paigu „Meie Nooruse“ toimetuse ruumes, kuhu kirjanik astus hetkeks vestlema. Ikka vilgas, südamlik, vaimukas, lihtne. „Saatke siis jah mulle uuelgi aastal oma ajakirja — Eerik-poeg mul tunneb teisest puudust ja isegi nagu läheks seda vaadates nooremaks,“ ütles ta kätt surudes. Ja juba ta läkski nõtkel, nooruslikul sammul, pisut ettepoole vimmas. „Küllap katsun jälle kirjutada!“ hüüdis veel lävel tagasi. Ja juba käesolevat „M. N.“ numbrit saates tuleb aadressilipik „A. H. Tammsaare“ asendada „Eerik Hanseniga“...

Üheksa päeva enne saatuslikku 1. märtsi saabus toimetusele kirjutus „Kaks kuningat“, mis trükit jõuab ilmuda alles nüüd, mil autor puhkab Metsakalmistu lumiste määndide varjus. Olles uhked, et „Meie Noorus“ võib olla eesti suurima kirjaniku viimse lõpetatud töö avaldaja, oleme lohutamalt nukrad, et meie noorte ja viimaste poolt hardalt austatud kirjaniku keskustelu pidi katkema nii ruttu. Aga eks see nukrus valda kogu Eestit, noori ja vanu, maad ja linna. Veel rohkem: küllap see ulatub läbi tapluskära teistegi maade vaimuinimeste juure, riikidesse, kus Tammsaare suurteoste tõlkeid on loetud imetleva huviga.

*

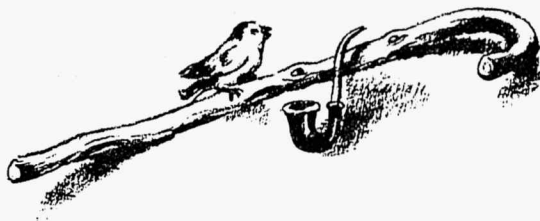
Mu laual lebab virm Tammsaare teoseid. Nädalaid tagasi viisin köitekotta eesti eepose „Tõde ja õigus“, andmaks neile kaunima ning püsivama kuue. 29. veebruaril õhtul sammusin kodu poole, viis köidet süles. Kuna käed raskeid raamatuid kandes nii väga kipusid väsimata, noomisin end mõttes, et vaata, kui nõrk sa oled — väsid seda kätel kandes, mida täht-tähelt kirjutades ei väsinud Tammsaare. Ja ometi: järgmisel päeval väsis suur töömees oma töölaua taga, poja-nooruki käte vahel...

Tammsaare teosed ootavad mõtlikult. Nad ei rebi meid endi juure, neile ei meeldi, et neid aplalt neeldakse. Nad teavad, et iga süvenemistahteline lugeja kiindub nende juure asudes igasse lehekülge, igasse mõttesse, mida nad endi kaante vahel hoiavad. Nad sunnivad lugejat ikka ja uuesti nende juure tagasi pöörduma, mitu ja mitu korda neid uuesti lugema — igakord jälle uusi ja varem avastamata mõttepärlid pakkudes.

Kuulgem siis nende sõbralikku kutset! Küllap sellega austame väärkaimalt Anton Hansen-Tammsaare kustumatut mälestust.

3. märtsil 1940. a.

Paul Rummo.

Nat. Mei lõpuvinjett A. H. Tammsaare viimsele novellile „Vanaisa surm“ („Meie Nooruse“ jõulunumbris)

KAKS KUNINGAT

Noorteajakiri
MEIE NOORUS

Tallinn, Niguliste 12
Saadud 21. veebruaril 1940

№. a.

Meie Nooruse

toimetajakärra!

Saadam Teile mõned leheküljed tarvitamiseks, miidugi kui nad sobivad. Sattusin lugema põlismetradest ja loomadest, arvasin, et kõlbab sellist midagi ka Teile. Kui ei - viirake paberikorvi.

Territades

Teie

A. Hansen

P.S. Paluksin, kui võimalik, seekord allkirjaks jätta A.H.T. Väikese kirjutisele teie pinn nime tundub liig suurena.

Sama.

Oleme kuulnud, et maailmas olevat kaks vägevast kuningat — inimene kogu looduses ja lõvi loomariigis. Kuninga nime inimese silmas pole lõvi vististi teeninud niipalju oma jõu, kihvade ja küüntega kui nii-ütelda vaimsete ja hingeliste omadustega. Jõult käib mõni elevand või jõgihobu temast üle, sest nende kallale ei kargavat ta kunagi, vähimalt kinnitavad seda jahimehed ja maadeuurijad üksmeelselt. Isegi mõni antiloobi tõug oma teravate sarvedega võib loomade kuningale saada saatuslikuks: on leitud murtud antiloobi laiba kõrvale ka ta murdja lõvi surnukeha, sügavad haavad keres. Samuti ei kohku isagorilla oma kuninga eest tagasi, kui ta teeb ta perekonnale liiga. Keegi jutustab väikesest gorillapojast, kes põgenes heleda kisaga lõvi eest. Poega kaitsma tõttas vana gorilla, tehes ähvardavat häält ja pekstes endale vastu kõmisevat rinda. See ärritas lõvi vihale ja varsti kargas ta kõige ägedama hooga gorilla kallale. Kuid see oli nagu sellele ette valmistatud, sest õigel silmapilgul põikas ta kõrvale. Ja kuna lõvi täie hooga temast mööda vuhises, haaras gorilla välkkiirelt ta teisest tagumisest jalast kinni ning murdis selle luu raksatades. Järgmisel hetkel oli kolmejalgne lõvi gorilla kallal ja oma hirmsate küüntega lahkas ta selle kõhu. Kuid samal ajal lõi gorilla oma hambad lõville kõrri, nii et

kui gorilla surnuna oma võitja ees lamas, siis olid ka selle päevad loetud: ta pöördus kõrvale, kraaksus verd, heitis maha ja suri oma ohvri juures. Ka krokodill pörkab vaevalt lõvi eest tagasi.

Aga missugused on siis need omadused, mis on toonud lõville kuninga nime loomariigis?

Keegi (E. F. V. Wells) ütleb, et lõvil on palju rohkem aru ja vaatlemisvõimet kui tavaliselt oletatakse. Oma arvamise kinnituseks jutustab ta hulk lugusid noortest lõvidest, keda ta Lõuna-Aafrikas ühes koertega kui suuri koeri kasvatanud kuni kolme-nelja aasta vanuseni. Noored lõvid õpivad mitmesuguseid asju järele tegema, näit. uksi avama, või nad tarvitavad igasuguseid nükkeid ja kavalusi, et inimest ninapidi vedada, talle vempe mängida. Selles ilmneb nagu eriline nalja- ja huumorimeel, millest tal jätkub teistelegi loomadele. Sest miljalgi paneb lõvidekasvataja järgmist tähele: pärast lõvi einet, millest järel on veel ainult kont käppade vahel, tuleb väike põldhiir joostes ja asub kondi küljest neid lihajäänuseid sööma, mida lõvi oma suurte lõugade ja hammastega pole kätte saanud. Hiire talitust vaatleb lõvi suure huviga ega tee midagi tema peletamiseks. Nagu hiljem selgub, kordub see hiire ja lõvi mäng sageli, nagu tahaksid nad inimestele tõendada, et tuhandeid aastad tagasi nende kohta kir-

jutatud valm pole mingi mõistukõne, vaid tõsiasi.

Keegi teine (Hearton) jutustab hulga näiteid, mis peavad tõendama, et lõvi nagu ei toimiks niipalju instinktiga kui arutava ja kaaluva mõistusega, sellepärast on tema talitusviisi igal üksikul juhul väga raske ette aimata. Kunagi ei või kindlasti ütelda, mis ta järgmisel silmapilgul teeb. Tal pole tegutsenises mingeid reegleid. Kunagi pole teada, kas talle võib hädaohutult läheneda või mitte. Ja kui ta ise sinule läheneb, siis on raske ütelda, kas ta teeb seda heatahtlikult, ainult uudishimust, või mõtleb ta sind rünnata. Samuti on seletamatu, miks lõvi sagedasti inimese isegi siis puutumata jätab, kui ta teda juba on rünnanud. Millalgi kargas lõvi mehe kallale, kes tõstis oma tühja püssi põiki oma näo kaitseks, aga lõpuks jättis murdja ilma vähimagi nähtava põhjusteta inimese täiesti tervena maha lamama ja läks oma teed. Ometi oleks olnud ainsast hammustusest pähe küllalt, et mehe elu kustutada. Teinekord sündis veel imelikum lugu: Ida-Aafrikas tungis lõvi vagunisse, kus magas kolm kütiti, kes pidid teda varitsema. Esimene kütt magas ukse juures põrandal. Seda lõvi ei puutunud. Ta astus ainult oma raskete käppadega tema peale ja peatus nagu aru pidades. Ka teise mehe, kes magas lõvi läheduses pingil, jättis ta vahele ja kargas kolmanda kallale, kes asus kõige kaugemal. Nõnda langes lõvi ohvriks just see, kes oli selleks siia sõitnud, et inimesi varitsevale murdjale ots peale teha. Lõvi oleks nagu ära tunnud oma vihaseima vaenlase.

Mitte ainult igas maakohas ei talita lõvid omal viisil, vaid seda teeb isegi iga üksik lõvi samas piirkonnas, sest lõvide seas leidub palju rohkem isiksust, erinevat iseloomu kui ükskõik mis loomade juures. Nende seas on heaja halvloomulisi, kartlikke ja julgeid, uudishimulikke ja ükskõikseid. Kaks viimast omadust olenevad suurel määral looma soost ja east, sest emased ja noored on ikka harilikult uudishimulikumad kui isased ja vanad.

Enamasti on loomadega nõnda, et neil on kindlad kombad ja eluviisid, ja kui neid tuntakse, siis võib ennustada, mis nad ühel või teisel juhul teevad või

tegemata jätavad. Lõvi suhtes ei pea see tähelepanek paika. Igas tema kohta tehtud reeglis leiduvad erandid. Tema on näiteks murdja, s. t. lihasööja, aga ometi on tähele pandud, et mõnes kohas toidab ta end ka kaladega. Aastaid võidakse tegelikkuse põhjal arvata, et mõirates jääb lõvi seisma, aga siis äkki näed mõirgavat looma, kes kõnnib. Lõvi kaitseb harilikult oma poegi, aga on ka juhtumeid, kus ta jätab nad arglikult saatuse hooleks, kui ähvardab hädaoht.

Nagu lõvid erinevad iseloomult ja käitumiselt, samuti erinevad nad ka välimuselt: kord on ta suurem, kord väiksem; kord on isane lakaga, kord lakata; kord on ta kuldpruun, kord kollakashall nagu eesel. Lõvisid võib kohata üksi, kaks, aga ka karjakaupa. Kord on isa ja ema paaris, siis isane mitme emasega, aga ka emane mitme isasega, nagu valitseks siin vaheldumisi uinubieliu ja ka mitme naise ning mitme mehe pidamine.

Kõigest sellest tujukusest hoolimata, mis ilmneb lõvi iseloomus, on ta ometi neid suuri murdjaid, kellega inimene ammust ajast saadik kõige enam on sobinud. Juba vanadest egiptlastest teatakse, et neil olnud külades taltsutatud lõvid. Ptolemaios VI tarvitanud lõvisid usulistel rongkäikudel. Rongkäigu eesotsas sammunud hiiglaelevant, tema järele 500 neitsit, siis vanker, mida vedanud 24 elevanti, sellele järgnenud 60 härjavankrit ja siis 12 vankrit, mille ette olnud rakendatud lõvid. Keegi Rooma keiser toonud 6000 lõvi Aafrikast Itaaliasse. Pompeius korraldanud vaatemängu, kus 600 lõvi võidelnud 20 elevandiga. Cäsar tarvitanud oma rahvalikel mängudel 400 lõvi. Octav. Augustusel oli 29. a. e. Kr. 260 lõvi oma kodupargis. Caracalla hoidnud 217. a. p. Kr. taltsutatud lõvi oma magamistoas. Tänapäeval on lõvi iga loomaaia au ja uhkus ja tsirkusepidajad kinnitavad, et etendused loomadega huvitavad inimesi vähe, kui puuduvad lõvid.

Lõvi iseloomu õilsaks jooneks peetakse seda, et ta harilikult murrab ainult siis, kui ta on näljane või kui teda ärritatakse. Seepärast võib sageli tähele panna, et päeval, mil lõvid puhkavad, söövad teised loomad — seebrad, antilooberid, gasellid, gnuud, kaelkirjakud jne. — otse nende läheduses, ilma et

nad avaldaksid erilist kartust või valvust. Nähtavasti tunnevad nad oma kuninga iseloomu ja käitumisviisi sedavõrd hästi, et nad teavad, millal end tema eest hoida, millal mitte.

Inimese suhtes kinnitavad reisijad ja uurijad, et lõvi ei puutu teda päeval, kui ta ei juhtu olema eriliselt näljane või kui inimene kas teadmatuses või hirmust ei tee asju, mis võiksid lõvi vihale ajada. See käib eriti nende piirkondade kohta, kus lõvidele pole jahti peetud, neid pole surmatud, haavatud või taga aetud ega hirmutatud. On lõvi nii või teisiti pidanud inimese käes kannatama, siis on muidugi sõprus läinud ja valitseb vaen elu ja surma peale. Rünates on lõvi niisama tujukas, käitumiselt muutlik ning petlik nagu kõiges muuski. Ta teeb näo, nagu mõtleks ta põgeneda, aga sealsamas pöördub ta silmapilkselt ümber ja kargab oma tagakiusaja kallale enne kui see ise või ta kaaslased jõuaksid tema heaks midagi teha. Nõnda on nii mõnigi kütt, kel tänapäeva tulitoru käes, pidanud oma elu või tervise jätma, kuigi tema läheduses asusid hambuni relvastatud sõbrad.

Eriti kardetav on lõvi inimesele siis, kui temast on saanud „inimesesööja“. Selleks muutub ta enamasti vanaduses, kui ta jääb üksi ega suuda enam loomadele jahti pidada, või nooruses, kui ta esimeses seiklus- ja jahihimus hullab: murrab ka siis, kui tal pole nälga, peab jahti päeval, ei tapa oma ohvrit silmapilkselt, vaid pureb teda elusalt, nagu oleks ta mõni hüään, šaakal või raisakull. Muidu loomade kuningas lööb rünnates ühe käpa looma turja ning hambad kaela ja teise käpaga haarab ninast, et murda raksatades kaelaluu, mis toob silmapilkse surma. Pealegi lähivad lõvid saagile enamasti ikka mitmekesi, et loom sisse piirata ja siis urisemise ning mõirgega ta sinna hirmutada, kus varitseb vaikiv jahikaaslane, kes teostab parajal silmapilgul murdmise. Väga harva pääseb valitud ohver lõvi käppade vahelt, sest tema rünnaku hoog, kiirus ja jõud on rabavad ning hirmsad.

Keegi (Johnson) jutustab oma autoretkest Lõuna-Aafrikas, kus kümned korrad sõidetakse üksikute lõvide juure

Paari aasta eest sõitis A. H. Tammsaare koos abikaasaga üle mitme aja korraks Tartut külastama. Sellest said teada Tartu koolinoored, kes suurele kirjanikule valmistasid südamliku vastuvõtu. Ülal: kirjanik tänab õpilaste esindajat lilled eest

või lõvikarjade keskele, tehakse neist ülesvõtteid ja vändatakse nende toimetustist pikad filmilindid, ilma et juhtuks midagi halba või ilma et vaja oleks end relvaga kaitsta. Üksikuil korral tulevad uudishimulikud lõvid isegi nii lähedale, et nad proovivad hammastega ja keelega autokumme ning muid asju. Siiski lõpeb kõik hästi — auto sõidab vähimagi pahanduseta lõvide keskelt mineva, kui soovitud ülesvõtted on tehtud või filmid vändatud.

Veel kaugemale läheb oma katsetusis lõvidega keegi teine (Wells) nende austaja ja sõber. Kui ta on juba mõned lõvipojad suureks kasvatanud ja nende iseärasustega põhjani tutvunud, algab ta oma katsetusi metslõvidega. Kaasleks seejuures on tal naine, mõnikord ka ta kaks tüdart. Oma katsetuste tulemusena ütleb ta, et enamik inimesist näeb lõvis metsikut ja hädaohtlikku murdjat, kelle elu eesmärgiks on kõik elav surmata, mis talle ette juhtub; tema ees tuntakse end kindlana ainult siis, kui ta on pistetud raudpulkade taha, ja arvatakse, et on üsna õige, kui ta hävitatakse. Kuid metsloomadest pole kedagi kurjemalt laimatud kui teda. Selle põhjuseks on teadmatuses tekkinud eelarvamine ja jahimeeste hirmu- ning õudusejutud.

Üht tuleb lõvidele metsas lähenedes meeles pidada: neid häirivad mustad asjad ja ärritavad igasugused lehvivad riidehilbud, nii et nendest tuleb hoiduda. Nad satuvad ärevusse ka väikesi lapsi nähes. Alkoholihais on neile vastik, nagu teistelegi metsloomadele. Joobnuid ei tohi isegi kõige taltsamate lõvide ligi lasta, kui ei taheta õnnetust. Lisaks — metslõvidele peab lähenema rahulikult ja kartuseta, ka kõige hädaohtlikumal hetkel peab jääma kindlaks ja lõville otse silma vaatama. Argus ja ärevus ei leia lõvi poolt vähimatki lugu pidamist. Eriti meeldivad lõville kübarad ja kõik kootud asjad — jakid, kodid jne., nendega armastavad nad mängida ja neid puruks kiskuda.

Emalõville, kel on pojad, on kõige hädaohtlikum läheneda. „Kui me kord võsas lõville sattusime, kes oma poegadega mängis,“ jutustab Wells, „kargas ema välja ja tormas umbes viiskümmend meetrit meie sihis. Siis vaatas ta poegade poole tagasi, istus maha ja silmitses ainiti meid, nagu tahaks ta ütelda: „Veel üks samm lähemale ja te saatel!“ Me ootasime pool tundi ja katsusime siis uuesti läheneda, aga nüüd viis ema oma pojad sügavale võsastikku.“

Teinekord satub Wells ühes naise ja lastega lõvidele, kui need lamavad rohus. Alguses jäävad nad tükiks ajaks paigale, siis lähenevad nad pikkamisi loomadele, ema- ja isalõville, kuni nad on päris juures. Isalõvi istub nüüd, kuna ema on selili, käpad püsti. Nad ei tee inimestest väljagi, kuigi need on emalõvist ainult mõni meeter eemal. Lõpuks ometi muutub isaloom pisut ärevaks. Ta kargab jalule ja tormab peksva saba ning muude meelepahatunnustega inimeste poole, aga kui ta näeb, et need jäävad rahulikuks ja neil pole mingit kurja nõu, läheb ta tagasi, istub oma kaaslaste juure ja hakkab selle karva lakkuma. Nõnda võidi kauaks lõvide juure jääda, neist ülesvõtteid teha ja nendega kaasa minna, kui nad edasi liikusid.

Millalgi satub Wells lõvidega metsas nii sõbralikku vahekorda, et üks emalõvi võtab tema käest kübara kingiks vastu, mis siis hulgakesi puruks rebi-

takse. Kübara tükid korjatakse maast mälestuseks üles. Teinekord satub ta ühele isalõville ja kuuele emasele, kellest tehakse ülesvõtteid. Asi huvitab loomi sedavõrd, et nad varsti asuvad ringis inimeste ümber ja vaatlevad nende askeldust. Üks emalõvi asub kaheharulise puu juures. Wells tuleb mõttele, et oleks imelik, kui lõvi pistaks oma pea puu harude vahele, nii et võiks temast selles seisukorras ülesvõtte teha. Selleks otstarbeks murrab ta väikese puuoksa, kōditab sellega emalõvi pead ja saabki viimaks ta sinnamaale, et see pistab oma pea puuharude vahele. Et kõik lõvid pildistamiseks kokku saada, paneb Wells oma kübara meetri kaugusele isendast maha. Üks emalõvi kahmab selle sealt ja kargab siis paar meetrit tagasi. Nüüd tõttavad ka teised lõvid ligi, sest kõik tahavad kübara rebimisest osa saada, ja nõnda läheb üldine mäng lahti, kuni kübar on pisikesteks tükikideks kistud ja loomade huvi selle vastu kadunud.

Isalõvid on enamasti rahulikumad, ükskõiksemad ja kannatlikumad, seepärast julgetakse nendega veel kodusemalt talitada. Kord, kui tahetakse, et lamav lõvi muudaks soodsamaks pildistamiseks oma asendit, lüüakse talle tasakesi vastu nina ja — ennäe! — selle asemel, et vihastuda, seab ta end nõnda nagu ülesvõtja soovib.

Seda kõike kokku võttes pole ime, kui mõned looduseuurijad, kellelt küsitakse, et mis sõjariist on kõige kohasem murdjate hulka minnes, naljatades vastavad: hea ülesvõtteaparaat. Keegi keeleteadlane, kes rändab kuus aastat indiaanlaste suguharusid otsides mööda Lõuna-Ameerika põliseid laasi, kus tal on tegemist igasuguste elukardetavate putukate, madude ja murdjatega, tuleb lõpuks ometi otsusele, et lõunamaade põlismetsad on siiski vähem hädaohtlikud kui meie suurlinnad oma kivi-prügitusel, asfaldi, autode ja elektervalgustusega. Näib, nagu poleks inimene looduse kuningana osanud oma elu nii hästi korraldada kui on seda teinud loomade kuningas omas riigis.

A. H. T.

KEVADE TULEK

KERSTI MERILAAS

Illustratsioonid: KARIN LUTS

n peagi läbi talvekuud —
ju hangi ründab paastusula,
ja rentslist keltsa kraabib luud,
mäel nirekeste röömus vula.
Näe, pungi paisutavad puud,
tuul legendikul hulgub ula;
ja mis me üles veel ei loe ka —
ilm märtsikuul on uue moega.

See kevadine tung ja kihk
end avaldab ka kooliklassis:
sul punast tinti täis on vihk,
ja raamatus kõik tähed sassis.
Jääb lõdvaks sulge hoidev pihk
ka sel, kes varem hoolsalt rassis;
kui särab päev ja veed on lahti —
siis tuupimiseks pole mahti.

Sul toimetusi palju ees
ja joosta väljas mitu tuuri.
Sa metsas, põldudel ja vees
musttuhat imet läbi uuri.
Ja kui sa oled meistermees,
siis aeg on teha linnupuuri,
et kuldnokk muudkui tulgu koju,
siin juba ootab tuttav poju.

Kui poisse koos on paras arv,
jalgpall siis hüppab kulurohus
või luikab koplis lutusarv —
käib lahing nagu kord ja kohus,
või jõe seiklema viib parv,
et õhtuks sõbrad kõik on nohus;
et ära hoida tõveohtu
pead jooma kanget kõharohtu.

Eks esimene kevadilm
viind kõiki nagu meelest ära.
Küll päikesega harjub silm,
kõik päevad nüüd on täis ta sära.
Ah, esimene kevadilm,
ja lusti, trallitusi, kära.
Kuid tööle nüüd (näe, „kaks“ on vihus)
või muidu peenike on pihus.

IME-ARSTIMINE

JEAN RAMEAU

järele H. TAMMET

Illustratsioonid: Nat. Mei

Vana Guichemerre (loe gišmär) ei olnud sel päeval sugugi rõõmus. Üksi, tule ees, ta soojendas oma värisevaid peopesi ja hõõrus neid üksteise vastu, seejuures iga minut vaadates maja ette suunduva vahtrapuistee poole.

„Ei tule veel kedagi!“ urises ta, raputades oma punast pead, mida valge habe ja valged juuksed ümbritsesid. Ja ta jatkas oma peopesade soojendamist tule ees, milles põlesid kuivad viinapuuoksad.

Guichemerre oli velsker, viiekümne aasta eest Saint-Léoni (loe ssäng leoni) külla elama asunud.

Ta oli tubli inimene, mitte väga tark, oli haigeid arstinud nagu iga teinegi, ja ta suurim auahnus oli saada külavanemaks.

Seda ilusat unelmat ei olnud võimatu täide saata. Guichemerre'il olid elus olnud auriikkad ajad. Kõik saint-leonlased olid ta tänuvõlglast. Hulk aega oli ta selle maanurga ainuke arst olnud. Kui palju külmetusi, liikmete kangust, põletikke, seedimisrikkeid oli ta siin arstinud. Guichemerre'i austati.

Aga tüki aja eest juba oli õnnetus teda tabanud, terve hulk — järjekindlalt — äpardusi! Enne oli velsker müünud oma haigeile arstimeid. Tal oli selleks õigus, sest lähim apteek oli 15 kilomeetrit kaugel.

Ja nüüd oli keegi teise järgu apteeker asunud Saint-Léoni! Guichemerre'il keelati müüa palsamit ja teisi arstimeid. Oh! Ja ometi tähendas see müümine velskerile suurimat tulu.

See õnnetus ei olnud veel midagi. Apteeker ei leppinud mitte ainult sellega, et ta teda rahaliselt kahjustas. Ta kahjustas teda ka kõlbeliselt.

„Mis asi see niisugune on?“ küsis ta kõigilt inimestelt, kes talle Guichemerre'i rohusedelid tõid. Ja ta nägu avaldas suurt teaduslikku põlgust.

Tagasihoidlik velsker ei osanud tõesti mitte hiilgavaid rohusedeleid kirjutada. Tal olid ainult mõned algelised arstimid, mida ta muutumatult tarvitas juba oma nooreast saadik. Nad olid vanal ajal arstimiseks

küllalt head olnud. Aga juba ammu ei olnud nad enam moes. Apteeker ei uskunud nende mõjusse.

Niimoodi kaotas Guichemerre tubli kolmandiku tarvitajaskonnast.

Aga kõige hirmsam õnnetus juhtus 2 aastat pärast apteekri tulekut.

Noor arst, nimega Albert Préville, tuli Saint-Léoni elama. See oli velskerile viimne löök.

Arst tuli võõrsilt. Tal oli Pariisi hääldamine. Tal olid omadused, mis külaelanikke üllatasid. Nüüd jääd St.-Léoni heameelega, et end aga peenelt arstilt arstida lasta. Guichemerre nägi oma võimu langust.

Muidugi oskas arst ka apteekri poolehoidu võita. See seal oskas alles tegutseda! See seal kirjutas haigetele haruldasi ja kõrgehinnalisi arstimeid. See seal oskas nimetada teaduslike ja suurepärase nimega kõige lihtsamaid ja tühiseid haigusi.

Guichemerre nimetas nohu nohuks. Niisugused lihtsad nimetused ei meeldinud talupoegadele. Nad tundsid endid haavatud, et pidid olema selliste harilike haiguste küüsis.

Doktor Préville leidis nende juures haigusi aukartustäratavate nimedega. Niisuguste haiguste arstimiseks osteti healmeel üsi ja kõrgehinnalisi arstimeid.

Guichemerre kirjutas haigetele rukkililleteed, kummeli-, õunateed — kõik liigagi tuntud taimed, mida ta ise heasüdamlikult oma abitarvitajate maadelt korjas, ja nii ei saanud ta võistelda doktor Préville'iga. Ta kõige truamad pooldajad jätsid ta üksteise järele maha.

Ja et ta mitte tol ajal, kui ta veel üksi valitses, ei mõistnud kassikäppi kalli hinna eest müüa, siis nägi ta nüüd liginevat üha suuremat, järjest kasvavat vaesust.

Sel talvisel päeval oli ta kurbus otse surmav. Ja mispärast?

Lugu oli järgmine: väheste poolehoidjate hulka kuulus ka küla põlluvaht. See põlluvaht oli ta sõber.

Ta oli abielus. Tal oli kolmeaastane poeg nimega Robert. Robert ja Guichemerre'i tütrepoeg Emil olid mängukaaslased. Robert oli juba 4 päeva haige. Ja põlluvaht polnud veel velskrit haige juure kutsunud.

Kas ka tema jätab mu maha, ka tema? küsis velsker-arst eneselt, kondiseid käsi soojendades.

Ja igakord, kui ta vaatas puiestee poole, lootis ta nägevat sõpra tõttamas tema poole suurte samudega, et teda paluda haige juure.

Tema, põlluvaht, ei ilmunud ega ilmunud. Ja juba 3 päeva ootas velsker asjata. Kui mitu korda oli ta vaadanud raagus vahtraid!

Velsker tõstis pea. Ja ta kahvatas omakorda. Hobuse samme oli tee peal kuulda. Oh! need sammud olid nii tuttavad!

„Jah, see on tema,“ ümises Guichemerre. Ta läheb põlluvahi juure.

Ja kümne sekundi järel ratsutas arst Préville tööpoolest puiestee otsalt mööda. Ta ratsutas oma tant-siskleva hobuse seljas ja pöördus uhkelt pahemale, põlluvahi maja poole, kiigutades end suurepäraselt sadulas.

Vana Guichemerre võttis pea käte vahele. Jumalaga, külavanema au! Lõpetatud! Jumalaga kõik!

Külmale läks. Detsember oli käes. Kurb aeg vanadele!

„Kui ma ise ka veel voodisse ei jää!“ mõtles Guichemerre hirmuga.

Ta oli oma tütrele, Emili emale, juba valju käsu annud: „Sa tead, sa lased mind velsker Mimizani poolt arstida. Et ükski arst iialgi mu juure ei pääseks! Ennem juba surm!“

Viinapuoksad väänlesid leekides, siis kukkusid need sütena kokku. Mõnikord avanes uks, kuid see ei olnud ikkagi põlluvaht; tulija ei olnud ka mitte mõni abitarvitaja. Ja Guichemerre tundis, kuidas ta süda hirmsasti peksis.

Korraga astus ta tütar sisse.

„Kuula ometi,“ ütles ta kahvatades.

Ta võttis tütre sõrmed ja surus neid kaks minutit omade vahel, tasa ja ükskõikselt, ilma et ta oleks nuttugi saanud.

II.

Kahe nädala pärast sai aga Guichemerre oma elu suurimat rõõmu tunda. Mööda vahtrapuiesteed tuli üks inimene. See oli põlluvaht, keda ta juba enam ei oodanudki.

„Härra Guichemerre,“ hakkas see pisarsilmil rääkima, „mina ja mu naine, me palume teilt väga andeks. Me arvasime, et pidime... Uhe sõnaga, te teate, et kaotatakse mõnikord pea... Ärgem rääkigem enam sellest. Me olime kõik süüdlased. Nii siis. Meie väikese tervis on halvenenud seitsaadik, kui arst teda arstib. Väga hirmus haigus olevat. Ma olen

unustanud, kuidas seda nimetatakse. Ei ole niisugust haigust kunagi siinpool kuulnud. Ja vaadake, nüüd on meie väike Robert lootusetult haige. Nüüd julgen, oma eksitust kahetsedes, teid paluma tulla. Kas tahate?

Guichemerre ei kannud kaua viha.

Põlluvaht nuttis. Velsker pidi end hoidma, et talle mitte kaela langeda. Aga oma ametit meele tuletades tähendas ta:

„See, mis te mulle rääkisite, on siiski küllalt keeruline. Ma ei tea, kui kaugele härra Prévill...“

„Oh, rahustuge!“ jatkas vaht. „Tema selle üle ei imesta: ma olen seda talle juba teatanud. Ja üldse ei too ta enam oma jalga minu majja!“

Sellest hoolimata ütles Guichemerre uhkustades:

„Ja siis, ma tulen ehk juba natuke hilja. Ma ei tunne haiguse algust. Lapse seisukord on ehk halvenenud, ja teie saate aru...“

„Ma saan kõigest aru, härra Guichemerre. Aga meil on usku teisse ja teie teete ta terveks. Küll te näete.“ Ja siis lisas ta, et velskrit veenda: „Külätark ütles meile seda.“

„Ah, kui külätark selle eest vastutab...“

Ja hiilgava näoga avaldas Guichemerre põlluvahile:

„Mu sõber, veerand tunni pärast olen teil.“

Ja ta läks oma tuppa, et vaadata peegli ees oma hiilgavat nägu.

Ta nägi juba ette oma õnneliku arstimise tagajärgi. Mõtelge! Arstida surijat, kelle doktor Prévill oli tunnistanud lootusetuks! Missuguste austuste osaliseks ta jälle saab! Ta valitakse külavanemaks! Kindlasti! Muidugi! Ja peakohtunikuks, kui ta ainult tahab! Kahe tunni jooksul saaks kogu rahvas St.-Léonis teada seda suurt uudist. Kõiki huvitaks arstimise käik ja tagajärjed. Nad hakkaksid kihla vedama. „Ta teeb ta terveks!“ — „Ta ei tee teda terveks!“ Oh, kui see tal õnnestuks! „Mul õnnestub, mul peab see õnnestuma!“ vandus ta vaimustatult, paremat kätt peegli ees tõstes.

Ja rõõmsalt, lootusest värisedes, punane ja särav kui kolmekümneaastane, sammus ta põlluvahi maja poole.

III.

Väike Robert oli kahtlemata päris raskesti haige. Guichemerre konstateris seda. Mis aga haiguse määramisse puutus...

Guichemerre mõtles juba külätarga juure minna, et temalt nõu küsida. Aga seal oli teisi inimesi nähtud! Ta ei lasknud end eksitada. Ta katsus last, ta vaatles teda, ta laskis tal keele välja ajada, ta libistas oma käe üle ta väikese kõhna keha. Ja ta nägi, et Roberti ema ta kõrval nuttis; ta nuttis ka, natuke...

„Oh, me teeme ta terveks!“ kinnitas ta oma liigutust varjata püüdes.

Ja ema rahustamiseks ütles ta talle mõne suurepärase arstiteadusliku sõna. Aga mida, kirevase päralt, kirjutada haigele?

Ah, sel hetkel Guichemerre kahetses, et tal ei olnud doktori diplomit. Kui õnnelik ta oleks olnud, kui ta oleks saanud terveks teha selle vaese kolmeaastase pisikese, kes nii tihti ta tütrepoja Emiliga oli mänginud.

„Jah, me teeme ta terveks!“

Et apteeker jälle ta rohusedeleid ei saaks arvustada, ta saatis oma teenija naaberlinna apteekri juure. Aga arstimid ei mõjunud.

Siis vahetas Guichemerre arstimid. Kõik vanad rohud, mis enne olid aidanud, said varsti otsa. Ükski ei aidanud! Vagalt tulid palved ta kohkunud huultelt, et taevast aitaks tal terveks teha väikese Roberti.

Aga ta palved aitasid niisama vähe kui ta arstimid.

Ja vana velsker ei osanud kuidagi oma ahastust varjata.

Kogu St.-Léon jälgis aga päris kirglikult ja õhinal haiguse käiku.

Kõik külaelanikud olid ärevuses.

„Teeb terveks!“

„Ei tee terveks!“

Pühapäeval kogunesid kõik põlluvahi maja ette. Kõige pöörasemad kuulujutud rändasid külas suust suhu.

Doktor Prévill kaotas oma abitarvitajad. Noor Robert suri igal hommikul ja tõusis õhtul ellu. Guichemerre värises hirmust. Kui ta väike haige poisu sureb! See oleks suur langus temale!

Aga kui ta ta terveks teeb, missugune võit!

Päevad läksid päevade järele. Lapse seisukord jäi endiseks. Velsker ei teadnud enam, missugusest arstimist kinni haarata. Ta oli kõik oma teadmised annud. Ja külätark oli liig jutukas, temalt ei võinud minna selgust saama. Ta nuttis viha pärast igal ööl.

Siis juba ei tahtnud ta enam, et Roberti vanemad tuppa jääksid, kui ta väikest haiget vaatama tuli. Ta rääkis salaimerohest, tema enda leitusest, millega ta salaja tahtvat katsetada. Tõeliselt ei tahtnud ta muud kui oma kurbust ja teadmatust varjata.

IV.

Uhel päeval — see oli teisel jaanuaril — ta tuli naaberraudteejaamast. Ta oli paki järel käinud. Üks sõber saatis uueaasta kingituse Guichemerre'i tütrepojale. See oli tore vedur vasest, mis jooksis, vilistas, suitsu välja laskis ja tegi lärmi kui päris-aurumasin.

Guichemerre oli vaksalis avanud veidi kasti kaane, et pisut vaadelda seda toredat mängueset.

Pakk kaenlas ta astus põlluvahi juure sisse. Nii kui endistelgi päevadel lukustas ta ka nüüd enese järel haigetoa ukse. Robert ärkas üles. Ta avas oma mustad kurvad silmad, Guichemerre pani oma kingituse lauale ja hakkas Robertiga juttu ajama, ehkki ta teadis, et see ei ole haigele hea.

„See on ilus, see!“ ütles haige õrnalt, osutades läbipaistva sõrmekelega kollasele rattale, mis tuli näh-

tavale, kui kastilt põhi ära võeti.
„Oh jaa! see on ilus!“

Ja ta tuhmides silmades tek-
kis justkui pisike sära!
Guichemerre võpatas.

„Kas see ei ole ilus, mis?“
ütles ta, liigutusest pisarad silmis.

Ja ta avas kasti täiesti.
Imestusväärne mänguese tuli
nähtavale täies hiilguses.
Robert punastas rõõmust.

Ja kahe minuti pärast ta sai
ütelda: „Kas see jookseb?
Ütle!“

„Ma arvan küll,“ ütles Guiche-
merre, rõõmust nuttes.

Ja kui ta sel päeval toast väl-
jus, oma veduriga, mis oli hool-
solt kasti peidetud, nägid vane-
mad ta hiilgavat nägu.

„Kuidas ta käsi käib, härra
Guichemerre?“

„Paremini, palju paremini!... Ma tulen õhtul
tagasi.“

Ta tuli õhtul tagasi. Ta tuli teisel hommikul.
Ja külaskäigud haige juure tihenesid ja ta istus üha
kauem haige juures. Ikka oli tal oma saladuslik kast
kaenlas.

Tähelepanelikud vanemad kuulsid igakord varsti
haigetoas isesugust lärmi: „vuh, vuh, ruu, ruu, ruu.
See on aga ilus!“

Ja näis, nagu hakkaks laps aegamööda paranema.
Ta rääkis, ta oli rahulik, ta silmad hakkasid elu-
rõõmust hiilgama. Ta hüüdis velskrit papa Guisse-
mee'ks. Ja ta armastas teda.

Ja ta jutustas oma imestavatele vanematele raud-
teest, kollaseist rattaist, mustast korstnast. Ja ta
tahtis süüa. Ja ta ütles: „vuh, vuh, ruu, ruu, ruu!
On see aga ilus!“

Põlluvaht ei saanud millestki aru. Aga ta nentis
oma poja tervenemist ja ta nuttis rõõmu pärast.

Guichemerre oli ka väga õnnelik. Imearstimine
ajas kogu küla elevile. Ta valitakse külavanemaks!
Ta valitakse — ühel häälel! Suurepärane!

V.

Aga ühel päeval — väike Robert oli peaaegu juba
päris terve — tegi Guichemerre natuke liig palju
lärmi noore haige toas. Robert hakkas laginal
naerma.

Siis, uudishimust aetud, kannatamatusest ja sala-
duslikkusest värisedes vanemad avasid keelust hooli-
mata ukse.

„Tuhat ja tuline!“ hüüdis Guichemerre kokkunult,
äärmises ärevuses, oma vedurit ruttu peites.

Aga oli juba hilja. Teda oli nähtud. Velsker
arvas minestusse langevat häbi pärast. Ta läks välja,
sarlakpunane ja nagu hullunult, sõna lausumata, viies
enesega ära oma kollase masina, peidetuna palitu-
hõlma alla.

Ja ta mõtles: kui jõuan koju, siis poon enese
varna.

Mis ütleb kogu St.-Léon? Mis ütleavad arstid
ja apteekrid? Oh! Häbi! Lapsi ravitakse mängu-
esemega!

Ja ta kiskus oma viimsed hallid juuksed peast.
Korraga nägi ta vallakooliõpetajat enese poole tule-
vat. Õpetaja astus sisse.

„Härra,“ ütles ta „ma olen ühe Pariisi arsti-
teadusliku ajakirja kirjasaatja ja tulen teilt õppima.
Ma tahtsin sellest kirjutada. Kas lubate vähikül-
uurida oma leiutust — imet, mille abil, nagu mulle
põlluvaht rääkis...“

Guichemerre hüppas püsti, nagu oleks ta peaju
läbistanud võidurikas välgukiir. Ta sai kõik aru.
Põlluvaht oli halvasti näinud. Ta oli kollase veduri
arvanud olevat arstimisaparaadi!...

„Härra,“ ütles ta kooliõpetajale, kõigest jõust hoi-
des, et mitte laginal naerma pahvatada, „avaldan
teile kahetsust, aga väga tähtsail põhjusil olen sunni-
tud hoidma oma leiutuse salajas. Ja pealegi,“ lisas
ta uhkelt, „peab minu aparaat saama õppevahendiks
arstiteaduse akadeemias.“

Vana Guichemerre, auleegioni rüütel, St.-Léoni
külavanem, on ka ülemkohtuniku kandidaadiks üles
seatud.

Koolivenna mälestusi

Ruudo Toom

4

MIKU PÜSS.

Mikk Aadi, väike tasane poiss nooremast klassist, oli leidnud oma kodutalu nurmelt mulla seest ühe vana puust päraga revolvri. Kes teab, kui vana see võis olla ja mis ajast maa sees lamada, arvatavasti küllalt kaua, kuna puust pärast oli säilinud vaid mädanenud jupike.

Selle revolvri tõi Mikk kooli kaasa. Uudis-himulikult silmitseti leitud haruldust ja kaaluti, kui vana see õige võiks olla. Ese käis käest kätte, kuni lõpuks Kuperjanov, kes sellest erilisel huvi näis tundvat, selle enda kätte palus ja lubas selle laskekorda seada. Mikk nõustuski.

Mõne aja pärast, kui Mikk seda Kuperjanovilt tagasi küsis, vastas Kuperjanov, et oodaku veel veidi, sest ta polevat saanud aega seda veel korda seada.

Ühel laupäeval pärast tunde kutsus Kuperjanov kolm-neli poissi enesega kaasa, ta tahtvat neile midagi saladuslikku näidata. Suure põnevusega sammuti koolitalu lauda taha.

„Kaege, poisi,“ rääkis Kuperjanov salapäraselt, poolosinal, pistis käe põuetaskusse ja venitas sealt välja revolvri, „see om Mikku püss, mis ta mulla seest löidnu. Ol' igavene loks, ma säädse ta korda ja nüüd lasep nigu kärtsup. Aga teate, Mikk tahap seda tagasi saada, aga mis te arvate, kas massap tälle anda? Mikk om pelglik poiss, ta ei julge seda nüüd vast enämb kättegi võtta, ammugi viil lasta.“

Poisid silmitsevad ja katsuvad revolvrilt igast küljest. Kuperjanovil on see ümber meisterdatud: valmistatud uus pära, torule on viilitud auk, sinna juure mingisugune seadeldis, kuhu tulitikk asetatakse, mis pahema käega tikutoosi serva abil põlema tõmmatakse ja mille järele siis toru-augu kaudu püssirohi süttib.

„Kavalasti tettu,“ kinnitavad poisid ühest suust. Leitakse, et seesugune kardetav riistapuu võiks Mikule tõepoolest hädaohhtlikuks saada ja et tuleks temale selgeks teha, et see püss on ainult siis õigetes kätes, kui see on Kuperjanovi hoole all.

Nüüd tõmbas Kuperjanov taskust välja riidest kotikese, milles oli püssirohtu ja isegi haavleid. Arutatakse, et praegu oleks siin hea pauku proovida, kuid koolijuhataja võiks kuuda ja peale sattuda. Otsustatakse minna umbes kilomeeter eemal asuvasse mõisa metsa. Sinna samud nüüd seataksegi.

Varsti kostiski metsast pauk paugu järele, nii et mets kajas. Küläs aga räägiti, et vist on mõisasaksad tulnud metsa jahti pidama.

Püss jäigi nüüd Kuperjanovi kätte, sest Mikk seda pärast enam tagasi ei tahtnud.

Selle Mikku püssiga juhtus hiljem õnnetus.

Kord oli Kuperjanov oma kaaslastega metsas oma järjekordsel märgilaskmisel. Haavlid olid juba otsas ja nüüd kõmmutati viimseid pauke veel järelejäänud püssirohuga. Järjekordse lasu pidi tegema Härma Ruudi, terane kärtsitu poiss koolimaja lähedalt. Püssirohi oli nähtavasti vahepeal kuidagi niiskust saanud või oli siin mõni muu põhjus, kuid korraga revolver tõrkus pauku andmast. Süüdati uus tikk ja prooviti teine kord, kuid pauk jäi ikka tulemata. Ruudi pööras revolvri toru otsa enda poole, et vaadata, kas vahest midagi toru avausse pole sattunud. Korraga kõlas pauk ja tuli sähvas Ruudile vastu silmi. Ehmunnult kukkus Ruudi pikali.

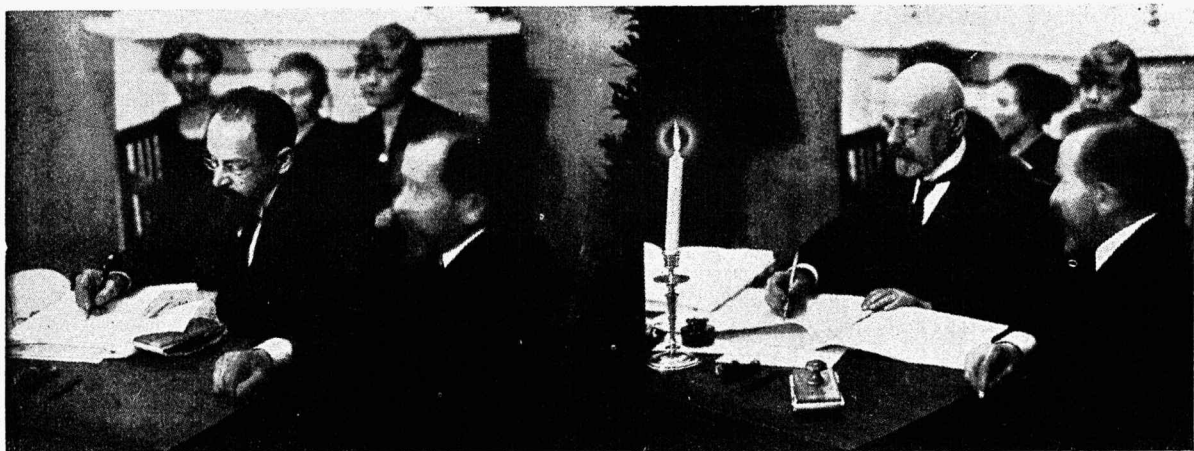
Poisid jahmatasid. Asuti Ruudi ümber. See hoidis kätega silmi ja laskis kuuldavale ohkeid ja oigeid. Selgus, et ta oli kõrvetanud oma silmakulmud ja ripsmed ega saanud silmi lahtigi teha. Kui tükk aega mitmesuguste nõuandmistega, hõõrumistega ja silitamistega Ruudit oli tohterdatud, hakkas see juba silmi liigutama.

„Oo, ei ole viga midagi,“ hõiskas nüüd Kuperjanov, „silma om alale.“ Poiste meeoleolu paranes.

Koolis küsis Härmalt Laurson: „Mis sa oma näole oled teinud? Kuidas sa oma silmad oled ära kõrvetanud?“

„Tegin pliidi alla tuld, suure tuulega tuli viskas pliidi alt välja ja otse silma,“ kogeles süütu näoga Ruudi.

„Tarvis ettevaatlik olla! Mis sa oma ninast pliidi alla topid, kui tuld teed. Nii oleksid võinud

Veebruaris möödus 20 aastat Tartu rahulepingu sõlmimisest. Pildil näeme rahu-delegatsioonide juhte lepingule allkirju andmas. Eesti-poolse delegatsiooni juhiks oli teatavasti suureandeline riigimees Jaan Poska, kelle surmast 7. märtsil möödus 20 aastat

ju pimedaks jääda. Vaata, et teinekord seda enam ei juhtu. Istu.“

Mõnd aega kõndis Ruudi silm paistes. pool nägu kollakaspunane.

VABADUSEARMASTAJA LOODUSLAPS.

Oma varajased lapsepõlveaastad veetnud avarates Venemaa laantes ja põlistes metsades, kus võis poolte päevade viisi uidata vabas looduse rüpes, luusida salapärasel metsakohinas, kus öösi-iti öökullide huikamiste sekka kostis huntide ulgumist — kõik see oli Kuperjanovi olemusse vajutanud sügavaid jälgi, sisendanud temasse julgust, vabadusearmastust ja iseseisvustungi ning ta hinge pesitsema jätnud siira armastuse looduse vastu.

Kui lõppesid koolitunnid, võis Kuperjanovit harva leida kooliruumidest, eriti sügisel ja kevade poole. Teda nähti kas üksi või mõne sõbraga seltsis luusimas järve kaldal või samme seadmas metsa poole. Tulnud koju, oli tal kaasas kas mitmet liiki puulehti, vaiku, mõni kepp, millele ta teel oli löikunud igasuguseid tärkmeid, või mõni harilik haljas kuuse- või männioksake — tükike loodust. Isegi ta kodus ta töölaual kohal seinal võis alati, veel hilisematelgi aastatel, näha mõnd haralist kuuse- või männioksa, et toaseintegi vahel olla ühenduses loodusega ja tunda selle elustavat hõngu.

Uidates väljas ta unustas tihti, et juba on jõudnud aeg tagasipöördumiseks koolimajja õhtustele õpingutele. Korduvalt tehti talle selle eest märkusi ja noomitusi, mida ta aga siinkohal enese kohta tundis olevat ülekohtuse ning Laursoni süüdistas, et see teda ei mõistvat. Julius

ei suutnud aru saada — nagu ta sõpradele vahel kurtis — et miks ta pidi õppima just sel kellaajal, mil Laursonile meeldis, ja klassis istuma ning õppima ka siis, kui tal järgmiseks päevaks polnudki midagi õppida või juba oli õpitud. Siin oli Julius kangekaelne ja ta ei loobunud oma harjumusist.

Siit näisid tekkivat tal esimesed protesti- ja vastuolueod Laursoni ja selle kooli korra suhtes üldse juba esimesil kooliaastail.

Kuigi Laursoni lemmik, tundis aga Kuperjanov, et Laurson oli talle kuidagi võõras. Seda tunnistas ta veel hiljemgi, mida näitab kiri, mille ta seminariõpilaseks saatis ühele oma endisele kaasõpilasele Sipele — kust Laurson vahepeal oli juba lahkunud —, kus ta muuseas tähendas: „Teil on nüüd küll kooliõpetaja, kes õpilastel palju lähemal seisab kui endine...“

KOKKUPÖRGE KOOLIJUHATAJAGA.

Ühe järjekordse lubamata matka sooritamise pärast tekkis Laursoni ja Kuperjanovi vahekorradesse muutus ja Julius, kuigi muidu kõigiti eeskujulik õpilane, sai nüüd esimest korda tunda Laursoni valusat kätt.

Pärast tunde, ühel pehmeilmalisel talvelõunal, võttis Julius paari kaasõpilasega ette pikema rännaku — järvele, metsa, kuni jõuti naabervalda, Haaslava Igevere koolimaja juure. Seal tutvuti kooliruumidega, leiti asja mõne külavaheteel vastutuleva poisiga juttu teha ja külastati siis siin läheduses elunevaid Kuperjanovi sugulasigi. Nii ilusa ilmaga lonkides ei märgatudki, et oli jõudnud õhtu. Teades, et nüüd järgneb karistus, ei julgetud enne Sipele tagasi minna kui hilisõhtuks,

mil õpilased juba olid magama läinud, et siis märkamatult magamistuppa voodisse pugeda. Koolimajja jõuti aga pisut varem, kui teised veel olid õppimas. Püüti küll tähelepandamatult magamistuppa hiilida, kuid ühe kaaslaste ettevaatamatus sai neile saatuslikuks ja nüüd käsutati poisid klassi Laursoni „kohtulaua“ ette.

Teadagi järgnes poiste korralik tuuseldamine, millest ei pääsnud Kuperjanovgi. Kui Laursoni poolt sellele lisaks järgnes veel hurjutamine: „Ime, et teile külas ahjuroopi ei võetud, võib-olla teil ongi ahjuroobi jäljed tagumikul,“ prahvatas Julius haavunult: „Noh, eks vaadake, kui tahate!“ See ei mahtunud Laursoni hinge. Nagu kass löi ta nüüd küüned Juliuse käharjuustesse, sakutas ja keerutas teda tükk aega nagu takukoonalt ning surus siis poisid põlvili. Ka kaks ta kaaslast käsutati nüüd samuti põlvili ta kõrval.

Järgnes vaikne õhtupalvus. Lambituli pöördi väiksemaks ja õpilased valgusid magamistubadesse.

Liikumatul, pead norus, jäid põlvitama Kuperjanov oma kahe kaaslasega — nagu kolm kannatajat Kolgatal...

KUPERJANOVI ESIMESED „LAHINGUD“.

(Kümme aastat enne Vabadussõda.)

Videvikutundide ringmängud ja tantsud, kus nii mõndki suuremat poissi ja tütarlast olid juba puudutamas „lembe tuule esimesed puhangud“, ei näinud Kuperjanovit palju huvitavat. Ta tegi harva mõne tütarlapse kutsel ringmängus lühikese, konarliku, puise valsikeerutuse ja eemaldus. Pärast ta kaebas ise poolnaljatoonil sõpradele, et tütarlapsed nurisevat tema üle — ta ei olevat sugugi kavalere-poiss, ei oskavat vahet teha polka- ja valsitakti vahel ning kippuvat valsi liuglemisel tegema hüppeid nagu hobune. Õnetu ta ise sellepärast ei näinud olevat. Lõi käega ja läks välja luusima.

Õues ta kogus enda ümber harilikult kamba poisse ja siirdus nendega üle tee Jänese talu nurmele. Siin veeretati lumpalle ja ehitati neist valles ja kindlusi. Need valmis, algasid suured mobiliseerimised, kuulide õõritamised ja muud sõja ettevalmistustööd.

Ühe õhtuga lahinguni veel ei jõutud, sest selle eeltööga oli aeg harilikult juba niikaugele jõudnud, et juba märgati lähenevat ühist hädaohtu — Laursoni, kelle tume kogu tondina õhtuhämaruses küla poolt koolimajale lähenes ja lahingukavatsuse seks korraks nurja ajas.

Järgmiseks õhtuks aga olid kõik eeltööd korralikuks lahinguks tehtud. Üks osa poisse käsutati kindluse kaitsjaks, nemad pidid olema venelased, teine osa läks kindluse vallutajaiks

ja need said jaapanlasiks või türklasiks. (Vahel olid ka ühel pool eestlased ja teisel pool raudrüütlid.) Kummalegi poolele püüti paigutada võrdne arv mehi.

Pealetungija, s. o. kindluse vallutajate, poole juhiks oli harilikult ikka Kuperjanov, vastaspoolel — Kittuse-nimeline poiss.

Suure kära ja karjumisega tormasid pealetungijad lumikuulid süles otsejoones kindluse suunas. Seal võeti neid vastu muidugi ägeda lumikuulirahega ja kaitsti end meeletult „viimse veretilgani“. Siin samuti tormati kokkumatult edasi — „kuni võidurikka lõpuni“.

Enamjagu kordadel langes kindlus ikkagi pealetungijate valdusse, sest viimased kukkusid hoogu ja kippusid rikkuma sõjapidamises varem kokkulepitud määrusi, tormates, Kuperjanov ees, kuulide otsalõppemisel vastaspoolele käsitsi kallale. See aga vihastas Kittuse mehi ja asi läks nüüd tõsiseks lööminguks. Peagi võis mõnd poissi näha eemal oma verist nina lumetükiga hõõrumas.

Oli ka juhtumeid, kus poolte juhid Kittus ja Kuperjanov ise kahekesi lõpuks rinnutsi kokku pöörsid ja lumes püherdades üksteist vihtsid, kuni poolte meeskonnad neid oma välkiire appitõttamisega jälle lahutasid.

Lahingu lõpul olid harilikult suured vaidlused. Kittus, kes kehalt oli tüsedam ja ka rammult tugevam, oli Kuperjanovi pannud õlgadele ja kaldus nüüd arvamisele, et tema poiste võit peaks olema käegakatsutavalt selge. Kuperjanov aga kinnitas, et see õlgadele surumine siin ei loe, sest tema poisid olevat ikkagi kindlusesse sisse tormanud ja selle seega vallutanud. Kittus süüdistas, et Kuperjanov oma poistega poleks kindlusele suutnud midagi teha, kui need poleks enne käsitsi kallale tormanud ja seega sõjapidamise õigust rikkunud.

Nii vaieldi ägedalt tükk aega ja mindi seekord laiali, Kuperjanov sealjuures täies teadmises ja tundmises olles, et tema on ikkagi jäänud võitjaks.

Järgmiseks korraks koostati sõjapidamiseks igasuguste arusaamatuste vältimiseks uued ja kindlamad plaanid ja määrused. Hiljem aga osutusid needki tühisteks, sest peagi ilmnas, et jälle oli üks pool millegagi „õigust“ rikkunud. Nii jäigi peagu alati saavutamata seesugune õiglane rahu, millega pooled oleksid leppinud. Ikka tundis võidetud pool, et temale oli tehtud ülekohut.

Kittus aga leidis, et Kuperjanoviga ei saa üldse korralikku sõda pidada, sest Kuperjanov sattuvat hoogu, unustavat juba lahingu alguses kõik varem kokkulepitud sõjapidamise reeglid ja „mõseb muudku umbropsu, nii nagu temale meeldib“.

(Lõpp järgneb.)

PILK VETERIIKI

A. SAARNE

(Autori fotod)

Loodus on alati paelunud inimese huvi, mille põhjuseks on looduse kuninga tahtmine kõike teada. Kuid vetelooduse vaatlemine ei ole inimesele vabas looduses kergesti teostatav, sest vetesügavused varjavad oma asukaid inimese uudishimulike silme eest. Inimene oskab aga sellest takistusest üle saada, asetades vetelaniikke sellistesse oludesse, mis võimaldavad nende elu jälgimist.

Niisugused soodsad vaatlusvõimalused loovad meile akvaarium ja terrarium. Esimene neist kujutab endast enamasti nelinurkset klaasanumat või veekindlat klaaskasti, kuna terrariumil on ainult alumine osa veekindel, pealmine aga ainult klaasseintega piiratud, et selles klaaskastis elunevad kahepaiksed ei pääseks põgenema.

Vaba looduse elanike sulgemine klaasseinte vahele võib mõnest seisukohast vaadatuna tunduda küll ülekohtusena, kuid teisest küljest õigustab seda vajadus looduse uurimiseks. Ka valmistab loodussõbrale palju rõõmu näha akvaariumis roheliste veetaimede keskel ujumas vilkaid kalu või terrariumis sõnajalgade vahel liikumas konni, sisalikke või tulisalmandreid.

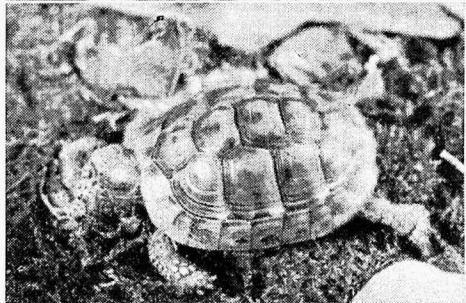
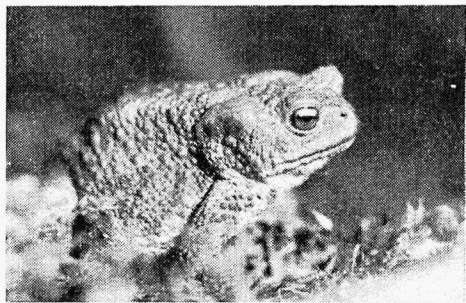
Vaatleme veidi akvaariumi ehitamist, selle elanikke, nende eest hoolitsemist ja nende toitmist.

Harilikemaks akvaariumi vormiks on neljakandiline valatud klaasanum 10—20-liitrilise mahuga, kuna suuremad akvaariumid kujutavad endast tugeva raud-raamistiku vahele asetatud klaaskasti, mille põhi ja servad on veekindlalt kaitstud.

Akvaariumi parimaks asukohaks toas on akna lähedus, sest akvaariumis asuvad veetaimed vajavad valgust. Veetaimed aga moodustavad tarvilise osa akvaariumist, sest nad toodavad akvaariumi vette hapnikku, ilma milleta pole ka veeloomade elu mõeldav. Rohkema elanike hulgaga suuremais akvaariumes aga ei jätka ainult veetaimede hapnikust, vaid vett tuleb varustada hapnikuga eriliste pumpade abil, mis suruvad akvaariumi õhku. Õhk läbib vee väikeste mullidena, jättes osa oma hapnikust vette.

Akvaariumi korrashoid nõuab suurt hoolt. Peab valvama, et vesi oleks puhas ja sisaldaks küllalt hapnikku, et vee temperatuur oleks kohane ja et vette ei tekiks vetikaid, mis eriti suvel kipuvad katma akvaariumi klaasseinu.

Kuidas siis alustada akvaariumi pidamist? Klaaskasti põhja asetatakse kuni 2 sentimeetri paksuselt mulda, segatuna värske turbamullaga. Mullakord kaetakse sõreda jõeliiva või puhta kruusaga, mida tuleb enne tublisti veega uhitada, et eemaldada liivast igasugune praht. Soovitav on tarvitada selleks isegi kuuma vett, et hävitada jõeliivas leiduvad vetikad. Akvaariumi põhi selliselt ette valmistatud, asume veetaimede istutamisele. Neist on sobivaimad: vesikuusk, vesikatk, valisneeria jne. Liig palju taimi ei tohi siiski akvaariumi asetada, sest see tekitaks tihniku,

Veteriigi elanikke: Kärnkonn ● Kilpkonn ● Aksolotl ● Salamander ● Vähk ● Särk ja linask ● Haug ● (Pildistatud Tallinna Pedagoogilises Muuseumis juhataja lahkel nõusolekul)

mis varjaks inimese silma eest neid, kelle pärast akvaariumi hakkasime pidama.

Pärast taimede istutamist tõstetakse vesi akvaariumi, kattes enne liivakorra paberiga, et vee valamisel ei tekiks liivasse auke ega paljastuks mullakiht, mis muudaks vee soaks.

On vesi mõni päev seisnud, võib kalad asetada akvaariumi. Kodumaistest vähematest kaladest kohanevad akvaariumieluga hästi kogred ja lepamaimud, kuna haugid, ahvenad, särjed ja linaskid nõuavad voolavat vett, missuguse akvaariumi pidamine on keerulisem, nõudes vesivarustuse seadeldist.

Meie „külmade“ vaatlusaluste söögikaart on õige mitmekesine. Olenedes liigist kalad söövad biskviiti, saiapuru, vihmusse, sääselarve ja peenekskraabitud loomaliha. Pealeselle on veel n.-ü. konserveeritud toite kaladele, nagu „Piscidin“, jaapani kalakoogid jne.

Toitu antakse iga päev, aga ainult niipalju kui kalad vajavad, et kalade söögiisust järele jäänud palukesed ei jääks akvaariumi põhja kõdunema. Niisugused raasukesed tuleb välja korjata, et hoida vesi kaladele elamiseksõlulisena. Pealt on akvaariumid kaetud lahtise klaasiga, et tolm ei satuks vette ja et kalad ei saaks veest välja hüpata. On esinenud juhtumeid, kus kala hüppas üle akvaariumi ääre toa põrandale, kuid asetati kohe tagasi vette, ilma et sellest suurest hüpest oleks tekkinud vähimatki viga.

Kalu külastavad ka terviserikked. Väga tihti ilmneb sellise nähuna tasakaaluorgani rike, kus kala ei püsi vees enam rõhtasendis, vaid seisab alati pea peal. Selles suhtes kala sarnleb allveelaevale, kus samuti tasakaalumehhanismi riknemisel laev ei hõlju vees enam rõhtasendis. Kalu arstitakse neid asetades

veest teise akvaariumi, haiglasse, mis on täidetud erilise raviva toimega lahundiga.

Välismaise päritoluga kaladest sobivad akvaariumi kadmiumkollased kuldkalad. See kala on meie kogre kauge sugulane ja oli hiinlasile juba tuhande aasta eest tuntud „kuduloom“. Euroopasse toodi ta 17-dal sajandil. Vähenõudlikuna kohanes ta suurepäraselt. Sellest kalaliigist on aretatud palju eriliike, milledest huvitavaimad on loorsaba ja teleskoopkala. Viimane omab suured peast väljaulatuvad pungis silmad, mis teevad selle kala koomiliseks.

Eksootilistest kaladest peetakse akvaariumides veel paradiisikalu, guppe, seebrakalu, mõõksabasiid jne. Mõned neist kalaliigist on tundlikud äkilise suure valguse vastu, näit. magneesiumi plahvatuse vastu ülevõtmisel. Suurest valgusest ehmuvad nad mustaks ja võivad selle tagajärjel surra. Eksootilised kalad vajavad enamasti kõrgemat veetemperatuuri kui on tavalisel toasseisnud veel. Veesoojuse tõstmiseks kasutatakse erilisi elektrisoojendajaid.

Terraarium kujutab endast miniatuuris „kuiva maad“ kui ka „veekogusid“. Terraariumi elanikeks on enamasti kahepaiksed, nagu konnad, kärnkonnad, sisalikud, vesiliskud, vaskussid, nastikud ja välismaise päritoluga kilpkonnad ja tulisalamandid. Siin piiratud eluruumis on võimalik jälgida nende loomade eluviise.

Lõpuks olgu mainitud, et nii akvaariumi kui ka terraariumi elanikud alluvad ka siin erilistes oludes looduse perioodilistele mõjudele. Nii on meie hoolealused öösel une uimastava mõju all, kuna talveuinakule alluvad loomad on ka siin talvel uimased, olgugi et ei esine just täielist talveuinakut.

Järelelühüüd A. H. Tammsaarele

*Torm julmalt murdis ilusaima puu,
Käest töökast järsult kiskus kuldse sule.
Ta jäävalt sulges prohvetliku suu,
Kes julgelt kuulutas, mis tõde ja mis luule.*

*Nii vaikselts keset askelduste kära
On lõppenud su võimas kotkalend.
Sa väsisid ja lahkusid meilt vara...
Ent meile jäi su töö — su monument.*

*See jäi ja jääb. Ja vaikselts tänusõnu
Sull' järele' hüüavad me südamed.
Su töö ja soovid üalgi ei unu,
Ei üal katke tänusidemed.*

*Jah, väsis käsi, väsis tuksuv süda,
Mis tõtt ja õigust üle kõige ihkas.
Ei väsi tänades sind leinajate rida,
Sust jäävalt lahkuda — ei, seda me ei tihka.*

*Sa vaikid nüüd, suur otsija ja looja,
On lõppenud su rõõmud, töö ja mured.
Ei vaiki tänades sind meie kojad,
Su töö ja sõnad neis ei üal sure.*

*Ning täna, kurbuse ja leina lävel, —
Mil valitsejaks saanud tank ja kahur, —
Vaid tänutunded sammuvad su järele...
Sul on nüüd hea, sul on nüüd jäädav rahu.*

ED. TRIIK.

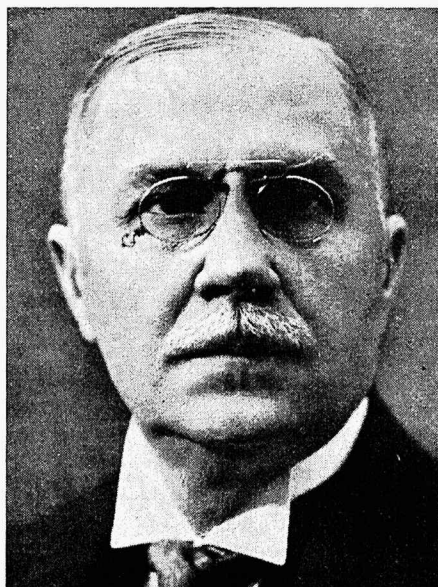

E. Vilde

Kirjaniku 75. sünnipäevaks

Kes „Meie Nooruse“ lugejaist ei tunne lugu aidamehe pojast, kes mõisniku võsukesega pidas mõisatiigil merelahingut ja pärast sai isalt võidupalgaks oma esimesed triibulised. Noort lugejat on haaranud sündmuse koomika, kuid ta on tahestatmata tunnud kõlbelist paha-meelt loost selguvast ülekohtust, mida pidi kannatama Eedi. Jutustus muutub aga veel huvitavamaks, kui teame, et siin on tegemist looga, mille selle kirjutaja lapsepõlves pidi läbi elama. Selle jutustuse on loonud meie kirjanduse suurmeister Eduard Vilde, kelle sünnimisest täitus 5. märtsil kolmveerand sajandit. Tema teoseist on üht-teist loetud arvatavasti ka peale selle triibuliste-loo, vähem tuntakse aga vahest ta elukäiku. See algas Virumaal Puidivere mõisas Simuna kihelkonnas 21. veebruaril (v. k. j.), kus vastse maailmakodaniku isa teenis kupjana. Nii sündis kirjanik mõisapoisina ja sellena möödus ka ta noorpõlv. Vanemad asusid peatselt Muuga mõisa samas kihelkonnas, kuhu isa sai aidamehe koha, mis oli teenistuse alal samm edasi võrreldes kupjaga. Muuga mõisas juhtuski tuntud triibuliste lugu. Oma lapsepõlvkodu kirjeldab Vilde ise: „Kahe toaga lihtne korter „alttoas“, vastas vana lagunud viinaköök loomalaudadega, selle taga mudane tiik täis kaane, kõrval puiestik vanade pärnade ja vahtratega, kaugemal lilledega ülekülvatud roheline aas heinaküüniga ja sepapajaga — ja kõige selle ümber kaugemas ringis metsad, kus meie marjul käisime.“

Niisugune koduümbrus ei oleks poisile olnud sugugi halvaks kasvukohaks, kui see poleks moodustanud ainult ühe poole maailmast — selle, mis oli avatud Eedile, ta vanemaile ja nendesuguseile. Kuid samas oli alatiseks kõrvutamiseks teine pool, härraste oma. Seal valitsesid küllastunud toredus, uhkus ja ilu. Mõisa härrastemaja tundus poisile otse muinasjutumaana, kui tal vahel sakste ära

olles oli mahti sinna üle toakse piiluda. Samuti oli vahe härraste ja teenijaskonna vahel taevakõrgune. Muidugi, ka alttoa elanikkond ei olnud ühiskondlikul redelil viimane: neist allpool oli veel moonakate asula, mis aga tavaliselt oli mõisast eemale viidud. Härrased ei armastanud sealset rahvast ligidalt näha.

Me ei tea, kuidas olid vahekorrad tulevasele kirjanikule nende väiksemate vendadega, kuid ülespoole tundis ta selgesti vahet „meie ja teie“ vahel. See vastolu mõisniku ja teenijaskonna ning talupoegade vahel on ta teadvuses nii tugevaks kujunenud, et see hilisemas loomingus on korduvalt tema teoste teemaks. Just kaaluvam osa Vilde teoseist kõigis ta loomingujätkudes käsitleb mõisniku ja talupoja vahet ja nende huvidest ristumist.

Meil pole mahti siin jälgida üksikasjus aidamehe Eedi kasvamist. Teame, et ta esimese õpetuse sai emalt, kellelt ta päris ka huvi lugemise vastu. Lugemismaterjaliks oli toleaeagne hale-armsa kirjavara, nagu „Jenoveeva“, „Mai Roos“ ja muud selletaolised raamatud. Neid luges mõisarahvas hardusega, sageli pisaraidki valades. Nende tegelaste vintutustest tundis haledust ka noor Vilde.

Aabitsaõpetus ning juturaamatute lugemine oli nagu peatükk omaette. Päriskõrvalt oli saksakeelne ja seda hakkas Eedi saama mõisa metsaülema proualt. Pärast paariaastast koduõpetust viidi poiss Tallinna algkooli, kust ta edasi pääsis kreiskooli. Kreiskool oli saksa

õppekeelega õppeasutus, mis ligikaudu ulatus meie keskkooli tasemeni.

Eedi kooliajast on teada, et ta oli tugev saksa keeles, eriti kirjandeis, luges palju väljaspool koolikursust saksa ja eesti kirjandust, matemaatikas oli aga kehvapoolne. Halvem aga kui õppimisega oli lugu poisi käitumisega. Ta ei tahtnud kuidagi painutada koolis valitseva saksa õhkkonna alla, kus ülalt alla vaadati eestlasile ning eesti soost õpilasile. Sellele rahvuslikule vastolule selt sis veel poisi seikluslust ja trots. Nii ei tunnud tulevase suurkirjaniku õpetajad oma kasvandikust palju rõõmu.

Pineva vahekorra ja õppejõudude kannatuse katkestas lõplikult poisi kavatsus Ameerikasse putkata. Kas see suurem vemp oli kui tavaline poiste seiklusüritus, mis lõpeb harilikult oma lähtekohas, ei tea me tagantjärele ütelda. Igatahes oli see avalikuks tulnud kavatsus ölekõrreks, mis murdis kooli kannatusekaameli selja — ja poiss pidi lahkuma. 1882. a. juunis katkeski niiviisi Vilde haridustee, mõni kuu enne kooli lõpetamist. Nähtavasti polnud ka lahkujal eriti sooje tundeid kooli kui ka õppimise vastu, sest ta ei üritanudki hiljem kooli lõpetamist. Kuhu nüüd? Mis edasi?

Noormees ei näi tegevat sellest küsimust. Algab vaheldusrikas ränduri, kirjaniku ja ajakirjaniku elu. Ükski teine eesti kirjanik pole rännanud võrdsele Vildega, võib-olla ka mitte nii palju vahtanud töö- ja elukohti. Noormehele on algul kirjandus kõrvalharrastuseks, elukutseks kujuneb ajalehetöö. Ta töötab järgemööda peagu kõigi toleaegete eesti ajalehtede juures — „Virulase“, korduvalt „Postimehe“, „Teataja“, „Uudiste“ j. t. toimetuses, lisaks saksa ajalehtede juures Tallinnas ja Riias. Puhu peatub ta ajakirjanikuna ka Berliinis, aga kohta vahetades jõuab ta jälle kodumaale, elab siis vahepeal Moskvast, jälle Eestis ja nii ikka püsimatult edasi. Selline vaheldusrikas elu kestab 1905. a. revolutsioonini. Jälitatuna vene võimude poolt pageb ta Soome, sealt hiljem Kopenhaagenisse, kuhu rajab endale püsiva asupaiga pikemaks ajaks. Alles 1917. a. kevadel pöördub ta kodumaale tagasi. Aga Daanis asudes ei ela kirjanik alati ühel kohal, vaid teeb rän-

nakuid Kesk- ja Lõuna-Euroopasse, jah, sõidab lühemaks ajaks Ameerikassegi.

Maapaost tagasi tulnud, peatub Vilde kodumaal paar aastat, on siis lühemat aega välisministeeriumi teenistuses Kopenhaagenis ja Berliinis. Hiljem ta teeb veel mõned välismatkad ja jääb lõpuks 1923. a. alatiseks peatuma kodumaale, valides oma asupaigaks Tallinna. Tema 60 aasta sünnipäeva puhul annetas Vabariigi Valitsus talle eesti rahvale osutatud teenete eest maja ja suurema rahalise autasu. Maja sai V. endale Kadriorus, kus ta veetis ka oma viimased aastad, korraldades oma kogutud teoste väljaannet.

Kirjaniku elu tumestas viimasel ajal üha suurenev silmahaigus, mis ähvardas talt nägemise täiesti röövida.

1933. a. jõulu teisel pühäl lõppes paljurännanud mehe maine rännak. Suurte lugupidamisavaldustega sängitati ta põrm maamulda Metsakalmistule.

Eduard Vilde elutöö on suur, ta nimi ei kustu seni, kui kõlab eesti keel. Tema kogutud teoste lehekülgede arv ulatub seitsme ja poole tuhandeni, pealeselle on ta veel kirjutanud loendamatu palju kirjutusi ajalehtedes ja mujal ning tõlkinud teoseid eesti keele. Rida V. teoseid on tõlgitud mitmesse võõrkeele.

Kuid kirjaniku väärtust ei saa mõõta kirjutatud lehekülgede järgi, ometi ei ole Vilde tööde väärtus väiksem nende hulgas. Tõsi küll, selle 7.500 lehekülje hulgas on palju, võib-olla enamik, säärast, mille väärtus pole püsiv, mille kogutud teoseisse paigutaminegi oli vahest vähe õigustatud. Kuid me ei tohi unustada, et Vilde kirjutas omaaegsele lugejaskonnale ja 1890.—1900. a. lugejad vajasid põnevaid, keerulise sündmustikuga jutte. Need ilmusid enamikus ajalehe joone all ja kirjanikul polnud kunagi mahti oma tooteid siluda või viimistleda. Ta ise on kurtanud, et on pidanud kirjutama nagu ratsahobuse seljas, vahel polnud jutust rohkem valmis kui see, mis täna lehte läks. Kirjanik ohanud vahel laua ääre istudes ja kirjutama hakates, et kuidas jutulõnga edasi heietada, keda paari panna, keda surra lasta. Nii ei looda ometi kunstiteoseid! Aga neil Vilde juttudel on siiski suur väärtus oma aja kohta: need õpetasid meie inimesi lugema, s. o. vajadust tundma kirjanduse järele. See vajadus

peab kõigepealt rahvas tekkima, alles siis on pinda väärtkirjanduse loomiseks ja levikuks. Vilde noorpõlve jututoodangus pälvivad erilist hindamist tema naljajutud. Vilde oskas juba lugejad naerma panna, veidraid olukordi luua, nii et lugejad otse pisarsilmil pidid lugemise vahepeal katkestama. Lugege prooviks ta naljajutte! Te näete, et need nüüdki veel ei ole kaotanud oma koomikat.

Kuid kergeate ajaviitejuttude kõrval leidis Vildel mahti ka nõudlikumaks tööks. Ta käsitles siis eeskätt ühiskondlikke vastolusid meie kodumaal ja neist johtuvaid pahesid. Sellest liigist on vist mitmed teist lugenud romaani „Külmale maale“. See masendav pilt läinud sajandi lõpust on kirjutatud säärase jõu ja andekusega, et ta väärtus on püsiv.

Suurima saavutas aga Vilde oma kolmest romaanist koosneva ajalooliste teoste sarjaga „Mahtra sõda“, „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“ ja „Prohvet Maltsvet“. Eriti esimese nii ühiskondlik kui ka kirjanduslik väärtus on suur. See teos selgitas eestlasele ilmekamalt kui mingi muu sõnavõtt varem ta vahekordi rahva ajalooliste rõhujatega. See õpetas järeldusi tegema oma

õiguste nõudmisteks ja häälestas veel Vabadussõja päevil püssi haarama nii oma vabaduse nõudmiseks kui ka kättemaksuks isade vaevade eest. Vähe on teoseid, mille mõju rahvale on olnud suurem, seda lugedes on nii mõnigi mees end otse teadlikuks rahvuslaseks vihas-tanud.

Vilde hilisem looming sisaldab kõrgeväärtuslikke kunstiteoseid. Kirjanikul oli siis mahti neid viimistella ja välja töötada. Sellesse ajajärku kuulub muude hulgas ka komöödia „Pisuhänd“, mis ilmus juba enne maailmasõda, kuid mis on jäänud senini ületamatuks saavutuseks eesti näitekirjanduses.

Vilde ei ole kirjutanud kuigi palju noortele. Temal oli silma ees tavaline lugeja ja sellele siis kirjutas ta kas aja- viiteks, rahva õiglustunde äratamiseks või et pakkuda talle kunstilisi väärtusi. Kuid noor lugeja võib ikkagi alata tema teoste lugemist, et hiljem saada kirjan- dusliku suurmehe austajaks.

Kirjaniku 75. sünnipäeva puhul meenutagem teda austuses, aga ühtlasi ka lugupidamises meie rahva vastu, kes on annud selliseid suuri mehi.

Villem Alttoa.

Metsakalmistu

Eesti vaimusangarite A. H. Tammsaare, Ed. Vilde ja M. Martna viimne puhkepaik

LÄBI AKNA

Arnold Kõiv

4. VUSSI VOLASK.

Kord (olin siis veel põlvpikkune) naksas suur isahani nokaga mul rinnust kinni ja kloppis tiivanukkidega mu käsivarred ja küljed siniseks. Oinas on mind pikali poksinud, koerad mitmel puhul jalastkäest purenud. Juhtus sihukegi lugu, et ronk mu kukla maraskile küünistas. Sedalaadi skandaalseid kokkupõrkeid olen üle elanud paljude ja paljude loomadega, kuid ometi ma ei tahaks ütelda, nagu oleks hani, oinas, koer, ronk või üldse mõni muu loom juba sünnilt tige või verejanuline. Loom kipub kallale ainult siis, kui rünnakuks (tema arvates) on vältimatu vajadus, seetõttu ei tohi ründavale loomale kuri olla. Kuid ometi olen kuri ühele elukale, kes mind kordagi ise pole rünnanud, ja too elukas on — rästik. Rästiku püüan alati hävitada, ehk küll ka rästikut kaugeltki ei saa pidada mõneks jõledaks öeluse kehastuseks.

Kui rästikut näen ja mul on saabas jalas, siis astun roomajale lihtsalt peale. Nii on mahti ümber vaadata ja parajat löögirüüa otsida. Sedasi olen maha materdanud mitukümmend siugu — ja ainult mõni üksik neist mitmestkümnest hammustas ilma pikema jututa saapasse, rõhuv enamus aga tegi meeleheitlikke väbanemiskatseid, naksates alles siis, kui nad veendusid, et nad heaga ei pääse.

Hammustuskohale jääb saapanahale hülgama kaks selget piisakest. Need piisad on napilt nõõpnoelapea suurused, kuid neis peitub surm. Või ka elu: sellestasemast ussimürgist valmistatakse seerumit, mis juba verre sattunud mürgi teeb kahjutuks. Seerumi tootmiseks ülikool ostabki rästikuid, kroon tükk. Rästikuid püüdes üks piirivalvur meie rabal teenis suve jooksul sada krooni. Nüüd seal nii palju enam ei teeni, sest möödunud talvel kraavikaevajad avastasid rabakünkal usside ühispea, kuhu pakase eest kokku oli pugenud üle 2000 rästiku. Kopsakamad eksemplarid saadeti ülikoolile, nigelamad löödi maha. See kahandas ussirohkest märgatavalt. Varem hukkasin minagi oma aias suve kestes kuni kümme madu, mullu ma ei kohanud enam üle kahe, neistki oli teine vist kevadine juhuslik läbirändaja. Rästik elutseb nimelt ikka ühes ja samas kohas, kust ta lahkub vaid talveks. Ja kuna talvitamine aset leiab alatises ühisel rajoonis, siis kujuneb kaks korda aastas kindlasuunaline ja massiline madude rännak. Meie kandis on niisugune talvituspaik kusagil raba keskel, sinna valguvad sügiseti igast ilmakaarest kokku kõik ümbruskonna rästikud 5–6 kilomeetrilise läbimõõduga ringist. Kevadel, muidugi, teostub see suur retk vastupidises suunas. Siis iga susisev sell vingerdab oma suvitusplatsile. Ega kõik koju jõua: nii mõnigi lõpetab oma elupäevad hiirekullil terava noka vahel, osa langeb siilile söödaks ja osa rumalamaid roomab mutiaku hiirejahile, kus must mullakohendaja võtab nad eineks. Neist aga, kel tuleb lohistuda üle maantee, hukuvad paljud autorataste all.

Kuid minu aeda jõudis üks õnnelikult päralt kahel kevadel järjest. Pikema tutvuse tõttu teadsin viimaks ta nimegi: Vussi Volask. See oli haruldasetl kehakas (ligemale meetri pikkune) ja üpris kaval madam. Teid võib-olla imestab, kust ma tean, et ta oli just madam, mitte aga mõni soliidne vanahärra? Vaadake, seda vahet ilmutab nahavärvus. Nimelt on

rästikuhärrad enamasti terasekarva hallid, proud agad, nagu edevam pool kunagi, rohkem kullaläikelised, pruunikad. Tõsi küll, olenevuses maastikust tõmbavad rästikud endale selga heledamat või tumedamat kaitsevärvi rüü, kuid vilunud silm oskab siiski eraldada seda iseloomustavat terashalli või kuldpruuni põhitooni. Ka on isane märksa sihvakam ja väiksem.

Niisiis oli mul tegemist elutarga, eaka, tige ja oivaliselt kavala ussidaamiga, kes mind kunagi lähemale ei lasknud kui paari sammu kaugusele, siis aga ikka vilkalt ja jäljetult kadus, olles mulle enne veel toorest sõimu sisistanud. Sõimata oskas ta nii rõvedalt, et varesedki pead vangutelid ja harakad häbelikult emale lendlesid, sädistades:

„Fui, fui, ja see tahab olla ise madam! Fui, fui, see on ju hullem kui kesteabkes,“ mispeale Jaak Vares nokka noogutades auvärselt kinnitas:

„Krrraak, see ju pärris pörrunud!“

Küll mina hiilisin ja passisin, kuid esimesel aastal jäi sõimusuine mürkmadam tabamata. Teisel suvel aga juhtus Vussile viperus ja... aga las ma räägin järjekorras.

Mu aias on tubli portsjon Rootsimaad. Mõtlen nimelt neid suuri raudkivirahne, mis igimuistsel ajal vägevate jääliustike turjal Skandinaaviast on siia sõitnud. Nood kivimürakad põrutasin miinikollasega puruks ja ladsusin maja ette pikkaks valliks. Kuna ma luppja ega muud side- või täitematerjali ei tarvitanud, siis sai vall seest nagu mõni kummaline loss, mida igas suunas läbitavad keerulised käigud, koridorid, saalid, kambrid ja salaurkad. Neis hästikaitstud salaurkais — seal valli sisemuses — pesitsevad väikesed linnud, eriti linavästrikud.

Kord keskpäeval istun toas, topin piipu. Ja äkki õues linavästriku hele särin:

„Siia, Tsiuk, siia, siia, Tsiuk!“

Kes, pagan, see Tsiuk on, ja mis proua Linavästrikku nii erutab? — mõtlen. Panen pooliku piibu lauale, astun välja.

Mööda kõnniteed patseerib vastu koleuhke noorhärä. See oligi Tsiuk, Linavästrikke noorim võsu, kes pesaurkast enneaegselt oli välja pugenud, et sooritada üks uurimismatk, maailma vaadates ja ennast näidates. Lennata poiss veel ei suuda, tiivad tal alles verisulgedes, ise pöidlaasuurine hall nässaktombuke, kuid kuraasikas justkui ratsaväe kadett. Ema aga tiirleb õhus nagu väike vurisev ringvälg, isa hüpleb rahutult valliäärel, manitsedes:

„Kas saad koju, Tsiuk!“

Ema hädalduste peale kogunes kohale kaunike hulk lendrahvast — isandaid, emandaid, neide ja poisiklutte — kõik puha Linavästrikud, sugulased ja naabrid. Saginat oli rohkem kui Petseri gulänjel.

Püüdsin Tsiugu kinni. No kus ema kohe hirmunult:

„Nüüd sööb ära, nüüd sööb poja ära!...“

Ja isa:

„Pane käest, peremees!“

Tsiuk ise aga ajas nokajupi laialt nagu kollase kirjaümbriku, vaata talle kas või kõhtu. See oli nii ähvardav, et tundsin end sääsena, kes järgmisel hetkel võidakse kübemeni ära neelda.

Panin poisid kõnniteelt kõrvale, kivivalli ääre muurule, umbes sinna kohta, kus kivide vahel võis olla tema pesa. Ja tulin tuppa tagasi.

Rõõm toredast sõbrast

Ma ei saanud veel piibule tuldkpe peale, kui õues algas uus lärm — kuid nüüd juba meeleheitlik, kohkunud hädakisa. Karjusid kõik västrikud läbisegi:

„Oi taevake, oi taevake!...“

„Jookse, Tsiuk, jookse, jookse!...“

„Ai, ai, ai, hammustas!...“

„Vaene Tsiuk! Vaene, vaene Tsiuk!...“

Jaak Vares, kes kogu aja kaseladvas oli kõssitanud, hüüdis energilise häälega:

„Krrraak, perrremees, rronni välja!“

Ronisin välja.

Västrike keskel — kole paanika, paar nõrga-närvilisemat prouat peaaegu minestamas. Osa hõljub õhus, ühe paiga kohal, mõnekümne sentimeetri kõrgusel maapinnast, tiivad vibreerivad imekiiresti üles-alla, nii et silm ses virvenduses ei seleta üksikuid tiivasulgigi. Enamik aga on maas. Seistakse kivi-valli ees poolringis, kaelad õieli, nokad poolringi keskele suunatud, tõustakse kikivarbaile, piilutakse läbi rohukõrte ühte punkti. Minust ei tehta enam väljagi, mu jalge eest ei tõusta lendu.

Seal, poolringi keskel, kivivalli jalamil, kiretab kerratõmbunud Vussi Volask. Teda'p vahitaksegi, kirutakse, hurjutatakse, ähvardatakse. Härrad, kui julgem publik, moodustavad esirea, daamid suruvad pelglikult tagapool.

Kõnnitee serval aga lebab Tsiuk, jalakesed taeva poole püsti.

Ta on surnud.

Võtan väikese laiba kätte. Juba kangestunud — mõne minutiga kangestunud... Nõnda mõjub ussimürk. Tsiuku on hammustanud Vussi Volask, kes nüüd, mind nähes, raevunult sisistab. Olen palja jalu, jooksen keppe tooma. Jooksen küll kiiresti, kuid

tagasi jõudes ma ei saa Vussit lüüa: ta parajasti roomab valli alla. Kivide vahel pöördub korraks ringi, sirutab kaela minu suunas ja kähistab jälgi sõimusõna. Siis kaob.

Mu süda on väga täis. Otsustan: hammas hamba, elu elu vastu, Vussi peab surema.

Tunnen siugude kombeid. Tean, et Vussi hiljem, kui ümbruskond rahuneb, valli alt oma saagi järele ilmub.

Mul on hea rotilõks, nüisugune vedruka lööklõks, teate, justkui mehaaniline lõuavärk: alumine lõug — puulauake, ülemine — jämedast traadist painutatud raam, lõuapäraks tugev vedru. Kinni klõpsatades hammustavad need lõuad roti surnuks.

Selle lõksu seadisin valli ette üles, lõksu peale panin Tsiugu laiba, ise läksin tuppa.

Umbes tunni aja pärast linavästrikud lahkusid. Igaüks siirdus oma tavalisi toiminguid õiendama, ainult leinav ema jäi kohale, tiireldes pojukese keha kohal ja uurides aeg-ajalt vallipragu, kuhu Vussi oli paku roomanud.

Popsisin piipu ja ootasin.

Möödus veel pool tundi, siis kostis hele vedru-laksatus, kohe seejärele ka Jaagu hääl kaseladvast:

„Käes, korrrat!“

Väljusin õue ja pilgutasin Jaagule silma, et: kas tahad?

No miks Jaak ei taha! Niipea kui eemaldusin, oli ta — vupsti! — kaseladvast maas, haaras Vussi noka vaele ja lendas minema, otse raba keskele. Tükk aega jälgisin teda sinisel taevataustal. Lendas raskelt ja ähkides, nokas — looklev saak nagu paras ratsapiits.

S Ä D E M E S Ü N D

„Neid ei ostnud ju keegi,“ seletas rauk oma vaikselt, väriseval häälel Lillele. „Kõik oma raha matsin trükimisse. Kui siis... äpardus ja lootus luhta läks, hakkas mure nii närima, et kohe haigeaks tegi. Ei tahtnud enam süüa ega tööd teha. Hakkasin inimesi nii pelgama ja häbenema... et ei saanud enam kellelegi silma vaadata... et kõik naeravad... rumal, harimata inimene ja tahab laule teha.“

„Mina ei naera,“ kinnitas Lille kähku. „Mina ei naera... halvad inimesed naeravad teisi.“

Ja et raugale veidigi oma usaldust näidata, kõneles Lille talle oma kujudest ning käikudest. Muidugi, Kuusikuonu ei naernud, kuulas, kuulas ja sõnus siis üleolevalt:

„Ah, need kõik masinate töö, turu ja laada kaup. Ei see ole see õige! Aga vaata, sa peaksid neid kujusid nägema, mis kunstnikud marmorist ja kivist välja raiuvad. Pronksist ja kipsist ka. Vaat' neil on alles väärtust ja hinda! Neid nimetatakse kunstitöödeks. Kunstnikel on säärasead klaaslagedega toad, seal nad töötavad, juuksed on neil ikka sassis ja sametjakid on neil seljas.“

Uus mõte veeres üle Lille. Kas temagi ei võiks ise... kui tema õige ise valmistaks säärase kujude paari! Uus ja senitundmatu kärsitus haaras tüdrukukese järsku ja jõuliselt. Muidugi — marmorit ja kivi pole vist küll kusagilt võtta ja need on ju kole kõvad! Küsis siis Lille targu ja ettevaatlikult:

„Aga kumb kuju siis kallim tuleb, pronksist või kipsist? Kust seda pronksi ja kipsi ostetakse, kuidas neid kujusid küll tehakse?“

Vanahärra Kuusik, rõõmus, et ta oma teadmistega ometi ühelegi inimesele võis kasulik olla, kõneles nii:

„Ostetakse kipsijahu, seda puhastatud, ja segatakse veega parajaks pudruks. Sellest pudrust potsitakse kuju ja pärast nühitakse liivapaberiga siledaks. Aga enne asetatakse kuju alla toed, kas traadist või pilbastest, et see uus kuju

kokku ei kukuks. Jah, valmistatakse enne säärane luukere, mis seda kipsi kannab ja kaugelt vaadates juba inimese plaani välja annab.“

Muidugi, päris õige see õpetus ju ei olnud. Aga vanahärra Kuusik teadis seda nii ja Lille uskus teda. Ta ruttas õhinal lähimasse rohukauplusesse, korratas kogu tee ärevalt ja poolkuuldavalt:

„Kipsijahu... veega parajaks pudruks... potsida kuju... traati luukereks ja toeks... et kaugelt inimese plaani välja annab... ja pärast liivapaberiga üle nühhkida.“

Rohupoes küsis Lille oma heledal, selgel linnuhäälel:

„Palun neljakümne viie sendi eest puhastatud kipsijahu.“

Traati ja liivapaberit leidis kodus tööriistade kastis, seda Lille teadis. Ja ema oli kevadel kuurilaest paar lauda kõrvaldanud, et tuul ja päike pääseks poolniiskeid lepahalge kuivatama. Eks see ole niisama hea kui klaaslagigi. Eks Lille juuksedki kippunud ikka sassi nagu neil... kiviraiujail kunstnikel. Puudus ainult sametjakk. Aga see ei olegi nii tähtis, otsustas Lille. Tähtsaim on ju kuju, eks? Ja seekord oli Lillel õigus.

Nii algas siis Lille oma tööd. Tal oli elavat huvi, head tahtmist, osavust ning teda õhutas kujude paar sealt vaateaknalt. Vabal ajal, kui kõik käigud käidud, peenrad rohitud ja lehmad vellekestega raudtee äärel karjas, hiilis Lille eraldatud kuurinurka, laudade, lattide ja põhuhunniku taha. Siin oli tal kummulikeeratud tünn aluseks, vana lauanuga, suur raudnael ja roostetanud sukavarras tööriistadeks. Lille pidi ise, oma kätega, säärase kujudepaari valmis meisterdama!

Ta algas naisega. Punus traatkere, selle kuju toe ja aluse, hästi hoolikalt inimesetaoliseks. Keerutas traadist käsivarred, õlakaare ja kaela. Kaelale kinnitas pea, selle lõikas kartulist, kurnilt pikerguse nagu tol portselan-naisel. Kahara seeliku aluseks sobis Lille arvates parimini tühi lillepott. Varsti seisis

tünnipõhjal traatluustik ja ootas kipskatet. Kaunis polnud ta sellisena ju küll, aga Lille südant ta rõõmustas. Eks olnud see ju samm edasi! Et Lille ometi juba varem säärasele mõttele ei tulnud! Kahju! On ikka hea, kui su tuttavate hulgas on tarku päid ja häid nõuandjaid!

Jah, kipskatte valmistamine polnud sugugi kerge, see sundis Lillet nii mõnelegi ohkele. Ei Lille tunnud ju algul kipsijahu kavalust ja rutulist pudru paksenemist. Segu võis üsna kähku kivi-kõvaks muutuda. Lille segas vanas kastmisnõus paraja pudru ja tõstis seda noaotsaga luustikule, sõrmeotstega tandsades ja siludes, surudes ja sundides. Raudnaelaga ta surus poolpehmesse kattesse vajalisi volte ja sügavusi, sukavardaga tõmbas peenemaid kriipse ja kurde. Aga peagi hangus puder nõus, kõvenes ja pudenes rabadana kujuri sõrmede vahelt. Lille mattis raiskunud segu kuuri muldpõrandasse ja valmistas uue. Naise pea tõi noorele meistrile valusa pettumuse: kartul hakkas kuivama, tõmbus kipra ja kiskus pragusid katvasse kipsikorda. Lille aga surus hambad kokku, kõrvaldas kartuli ja valmistas uue pea, seekord puust. Sepitses ja silus, voolis ja vaotas. Kummaline rõõm ja rahu täitis ta väikest südant.

Ega pahandusedki tulemata jäänud. Lille ei saanud kuidagi kipsipudrust esile manada peeni, hapraid sõrmi naise käelaba külge. Ikka said need jämedad ja krobelised, murdusid siis ja kukkusid maha. Nii tulidki nad tõmbid ja puised.

Aga valmis sai Lille oma kauni naise kõigest hoolimata. Selgi naisel oli kohevil soeng, pikergune silmnägu, nina ja silmakoopad, ümarad õlad ja lai seelik nagu portselan-daamil. Lõpuks nühhis Lille oma teose liivapaberiga üle. Mõnestki kohast tõmbas kare paber küll tükikese välja, aga siis niisutas Lille keelel veidi kipsijahu ja täitis osavate sõrmedega tekkinud praokese.

Nii valmis ka pilli mängiv mees. Laiaks kübaraks lõikas Lille papist kettake, varrega pilli kereks teise, veidi paksema. Tõi salaja toast Tõnni väikese taskunoa: selle pisima teraga oli nii kerge ja käepärane liigset kipsi maha kraapida. Nokitse aga noaotsaga ja valgeid pudemeid aina langeb!

Lille märkas, et ema silmad olid niisked

Neil töö-rõõmurohkeil päevil polnud Lillet mahtigi alla linna lipsamiseks. Ja ikka kaugemaiks ja kaugemaiks muutusid portselankujud kaupluse aknal. Nii mõnigi kord juhtus vennapaar kuuri taha, töötaja ligilähedusse. Siis püsis Lille ise ka liikumatu kujuna — ei teda nähtud-kuuldud! Paar korda tuli võõras nälgunud kass, puged laudade vahelt kuuri, hüppas laetalale ja vaatles sealt töötavat Lillet ja ta kujusid. Päike vaatas kassile otse silmi, need olid värvilised ja paistsid siiski läbi nagu sõrmusekivid.

Kui mõlemad kujud oli liivapaberiga üsna siledaks nühitud, puhastas Lille tünnipealse ja kuuripõrandagi kipsipudemeist, tõi toast oma värvikarbi ja algas: kuldkollased juukserullid naisele pähe, nägu õrnroosaks, palged tumedamaks, suu punaseks, seelik lilliliseks. Värvid kippusid küll vägisi segunema, aga Lille suutis neid nobeda pinstlitõmbega siiski vaos hoida. Mõni koht andis küll liivapaberi jälgi tunda — heledast varjundist vaatasid vastu tumedamad kriimud. Aga teised kohad, ja just mõlemad õlad, said nii puhtalt roosad, et Lille omaette rõõmsalt naeratama pidi. Mehe pruunika näojumega oli ju lugu

küll veidi kergem — selle alt ei paistnud kriimud nii selgesti välja. Pintsel liikus virgalt üle paari, tööhoos ja ärevuses sattus tihti meistri suhugi. Aga määratud suuümbrusega tüdruk oli väga õnnelik.

Kui Lille oma tööga lõpule jõudis ja mõlemad kujud viimistletuna tünnipõhjal kõrvuti seisis, istus nende looja puupakule ja vaatles neid kaua. Vaat' see on ikkagi tema kätetöö, valgest kipsijahust välja võlutud. Lille oli uhke ja õnnelik korraga. See oli imetaoline tunne, see nirises kohe üle kogu Lille keha nagu soe vihmavesi. See tasus kõik nokitsemised ja küürutamised, pa-handused ja pettumused. See tunne kuldas Lille kätetöödki. Vaata, kuidas nad seisavad! Muidugi, üsna sarnased nad portselan-nukkudele ju ei ole, neil puudub läige ja nende jäsemed on jämedamad... Aga nad on Lillele palju kallimad...

Järgmisel hommikul põikas Lille taas oma teelt kõrvale ja tõttas vaateakna ette. Üsna rahuliku ja veidi ükskõiksegi pilguga vaatles ta kujudepaari ja hinnakaardikest nende kõrval. Noh, masinatöö ja veel nii kallis! Neid võib ju sadu ja tuhandeid üsna sarnaseid olla, aga säherdusi nagu Lillel on maailmas praegu vaid kaks!

Õhtupoolikul kutsus Lille ema kuuri ja näitas talle naeratades oma paari.

„Kust sa need siia said?“ imestas ema, „salaja siin kuurinurgas... ega sa ometi võõra oma...“

„Oma töö,“ vastas tütar lühidalt.

„Ära aja hullu juttu,“ vastas ema, kummardus ja kobas kuju kirjut seelikuserva. „Paistab küll... kui just lähedalt vaatad.“

Lille uhkus aina kasvas. Näe, emagi pidas neid esimese pilguga võõraste omaks! Ta seletas emale rõõmsalt:

„Kuusiku-onu andis nõu ja õpetas, et tee nii ja nii. Oma neljakümne viie senti eest tõin kipsi. Rohkem kulu ei olnud. Küll ma siin nokitsesin nende kallal! Algul nagu harjumata... küll teised tulevad paremad!“

Ema ei lausunud sõnagi. Istus tünni lähedusse pakule ja vaatles paari. Lille märkas, et ema silmad olid küll niisked, aga muidu oli ta nagu rahulik ja rõõmus. Ta hää l kõlas üsna leebena, kui ta tütrele ütles:

„Sinu kadunud isal oli ka osavust ja annet... maalis pilte ja nikerdas puust vigureid. Ju sa oled isasse. Need kujud paneme nüüd kummutile, teine teisele poole kella.“

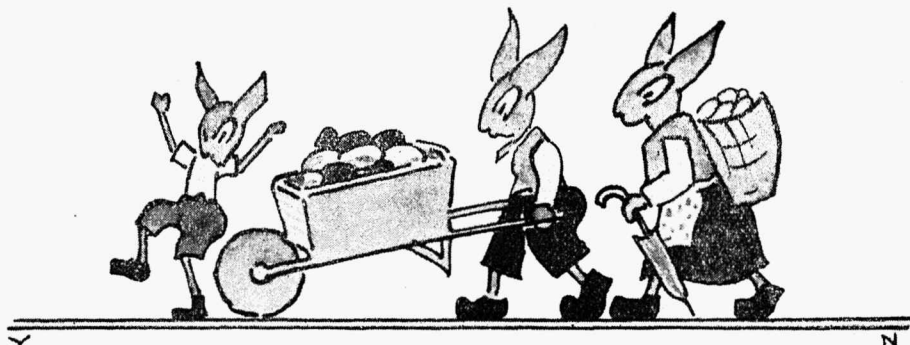
Vend Ants aga torises:

„Nelikümmend viis senti paar... see ju, ütleme, kakskümmend kolm senti tükk.“

Aga väike Tõnn arvustas:

„Sel mehel on üks käsivars väga pikk. Ja kui keegi jalad nii kronksus hoiab, siis ta küll kukub!“

„Ah, mis tead sina, Tõnn-põnn, kunstiasjadest,“ vastas Lille rahulikult. Temas oli säde sündinud. (Lõpp.)

Põhjanaba jääväljadel

Aineil J. V.

III.

Punase telgi otsimisel.

Õhulaev „Italia“ oli ristelnud tunni või rohkem põhjanaba kohal 24. mail 1928 ja suundus tagasi oma lähtebaasi Teravmägede saarele. Mõni aeg õhulaev lendas selge ilmaga, kuid siis tõusis tugev loodetuul, mis tõi endaga kaasa tiheda uduseina. „Italia“ jätkas lendu nagu täielises pimeduses. Võrreldes oma harilikku kiirusega õhulaev ronis edasi õige aeglaselt, kui äkki meeskond märkas, et õhulaev on vajumas. Mootorid pandi seisma ja kõrgustüüre kontrolliti. Õhulaev tõusiski, mootorid käivitati uuesti ja jätkati lendu. Paari tunni möödumisel õhulaev suundus aga jällegi tahtmatult alla. Mootorite kiirust suurendati järsult ja „Italia“ komandör kindral Nobile andis käsu kergendada õhulaeva selleks kaasavõetud ballasti allaviskamisega. Jalamaid asus meeskond käsu täitmisele, kuid samal hetkel õhulaeva kabiin põrkas kohutava jõuga jääkuhja vastu ja purunes pilbasteks. Kabiinis olnud kümme meest paisati jää peale lumme. Kergenend õhulaeva kere kargas tagasi üles õhku ja kandus tuuleilist aetuna ära koos kuue mehega. Jääle paisatud meestest üks oli saanud surma, kindral Nobile oli murdunud sääre- ja käeluu ning enamik mehi oli tugevasti vigastatud. Kui mehed olid endid vaevu jalule ajanud, siis märkasid nad eemal kagu pool suurt suitsusammast, mis tähistas õhulaeva kere hukkumist kohutavas tules.

„Korjakem kohe kokku toidumoon ja kõik, mida on veel võimalik leida,“ hüüdis kapten Mariano.

Jääle leivate kabiinirused seast võis leida toidupakke ja bensiiniplaskusid. Leidus riidest telk, pistol laskemoonaga, kõõgiriist, üks nahkne magamiskott ja — kõige suuremaks õnneks — kast, mille sees oli raadiojaam.

Pärast konservisupi maitsemist kõik üheksa meest sel ööl askeldasid või puhkasid kitsas telgis, mis asetses suurel jäälahmakal ja kandus nii vooluga ikka kaugemale Teravmägedest. Järgmisel päeval raadiooperaator Biagi seadis üles raadiojaama ja püüdis ühendusse astuda muu maailmaga. Neljandal päeval dr. Malmgrenil õnnestus lasta maha jääkaru, mis sai tähtsaks lisanduseks toidumoonaga tagavarale. Kuuendal päeval dr. Malmgren, kapten Mariano ja Zappi algasid jalgsi reisi, et püüda pääseda üle jääväljade maale ja leida abi.

26. mail üks venelane Arhangelski lähedal püüdis oma raadioaparaadiga hädasignaali: „S. O. S. Italia Nobile“. Peagi teadis kogu maailm Biagi signaalide kaudu, et „Italia“ meeskond oli kusagil jääväljakul päästmist ootamas. Polaarsuvi oli käes ja jääväljad sulasid, seega tuli päästmisega rutata.

Lendureid kogunes Teravmägedele, laevu suundus sinna, et sealt koertesaanidel asuda otsimisele. Ka Vene jäälõhkuja „Krassin“ kündis teed Jäämerre.

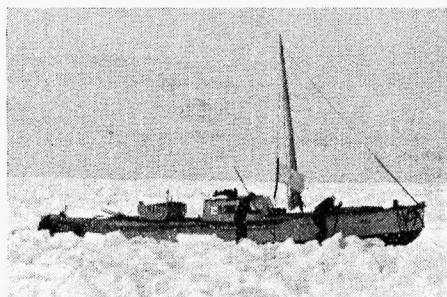
18. juunil norra polaaruurija Roald Amundsen väljus Tromsöst merelennukil „Norra Valge Kotkas“ Nobile otsingule, kuid ei Amundseni ega tema viit julget kaaslast ole seitsaadi enam nähtud.

Biagi oli värvunud telgi punaseks, et seda oleks lennukilt kergem märgata ja näha, ning andis raadioga Teravmägedele juhatusi, kust poolt ja kohalt võiks punase telgi leida. Kuulus itaalia lendur Maddalena (oli varemalt külastanud Eestit) tegi viis otsimislendu ja viiendal katsel ta leidiski punase telgi seal asuva meeskonnaga. Ta ei saanud jääle maanduda, kuid viskas alla toidupakke, sooje riideid ja jalatõusid, patareisid raadiojaamale ja kaks kerget kummipaati.

Õnnetud saatuskaaslased olid viibinud üksikul jäälahmakal juba umbes kuu aega. Nad võisid raadio kaudu ühendust pidada oma abistajatega ning said neilt varustust lennukeilt allapillutuna, kuid oma jäävangistusest nad ei pääsnud. Jäälahmakas oli küll suur, kuid risti-rästi täis pragusid ja jääharju ning ohtlik lennukeile maandumiseks. Algas pealegi jääsulamise aeg, kuid ka vett mööda oli ärrareis võimatu, sest saadud kummipaadid olid selleks väikesed ja mittesobivad. Otsustati ometi üht osa jäälahmakast tasandada lennukeile maandumiseks. Ja ühel kesksuve ööl, mis on seal sama mis päev, kuulatasid punase telgi elanikud suure ärevusega läheneva lennuki mootorimüra. Hõbedaste tiibadega lennuk, juhitud rootsi lenduri Einar Lundborg'i (oli ka Eestis tuttav) poolt, ilmuski varsti punase telgi kohale ja andis tulega signaale, et maandumiseks tasandatud kohale pandaks välja tähised ja tuule suuna märk. Lennuk tegi mitmeid tiire madalal, millal lendur teraselt uuris maandumiskohta, ja laskus siis liueldes alla, kus suuskadel libisedes tegi ebatasasel lumel ja jääle metsikuid hüppeid, kuid lõpuks siiski vigastusteta peatus. Lundborg kargas lennukist välja vastu kahele juurerutanud mehele, kes teda rõõmust sülelesid ja ta käsi raputasid. Koos rutati siis telki, kus lamas kindral Nobile lahassesootud säärega.

Lundborgil oli lennukis kaasas abiline. Seetõttu nad ei saanud seekord rohkem mehi jäält kaasa võtta kui ühe. Lundborgil oli käsk kaasa võtta kindral Nobile. Nobile tõrkus olemast esimene päästetu, kuid Lundborgi ja oma kaaslaste pealekäämimisel ta viimaks siiski nõustus. See esimene päästetelend kindral Nobilega läks kõigiti õnnelikult, kuid jääle jäi veel viis meest, keda tuli tuua kahekaupa, ja nii oli tarvis teha veel kolm lendu.

Puhanud veidi, Lundborg asus uuele päästelennule. Seekord ta tiirles ka enne maandumist punase telgi kohal, siis aga äkki lennuki mootor hakkas turtsuma ning lennukil tuli maanduda küljetuulega. Lennuk sattus lumeküingastele, hüppas korra ja siis saba tõustes keeras üle nina selja peale. Lundborg oli kinnitatud istme külge vööga ja jäi nii rippuma peaga alaspidi. Ta jäi vigastusteta, avas peagi vöö ja oli jälle

Eesti
Kultuur-
filmi
fotod

Hülgekütti piilub
jäälahmakate
vahelt, kas on
saagilootusi. —
Pirivalvurite
lapsed teevad
targa piirivalve-
koera abil mõ-
nusat vastlasõi-
tu. — Hülgeküt-
tide paat on aju-
jäässe kinni jää-
nud

jalul, kuid lennuk oli mitmeti muljutud ja murdunud ning oli muutunud täiesti lennukõlbmatuks. Nagu saatuse pilkena oli nüüd Nobile päästja ise sattunud jäävangistusse.

Oli saabunud juba juulikuu, jäälahmakas sulas ja ragisedes eraldus sellest suuremaid tükke. Siis ühel õhtutunnil tuli punase telgi kohale jälle lennuk. See oli kerge õppelennuk, mida juhtis Lundborgi kaaslane, kes oli olnud kaasas esimesel päästelennul. Seekord maandumine õnnestus ja kaasa viidi käsu kohaselt kapten Lundborg. Sama lennuki uuel päästelennul aga ilm muutus järsult, nii et punane telk oli mattunud lennukile leidmatult tihedasse uttu.

Vahepeal oli ka Vene tugev jäälõhkuja „Krassin“ väga kiirustanud appi õnnetuile. Nüüd oli ta jõudnud juba võrdlemisi lähedale punase telgi rajoonile, kus ta peatus ühe tasasema jäälahmaka juures, et sealt saata laeval kaasa võetud lennuk luurele. See oli suur Junkers'i reisijatelennuk, mil vene lendur Tšuhhnovski 10. juulil nelja kaaslasega startis punase telgi otsimisele. Möödusid tunnid ja jällegi rullus udu kogu ümbruse üle. Õnneks oli sel lennukil peal raadiojaam, mille abil ta pidas sidet jäälõhkujaga. Lõpuks saabus lennukilt teade: „Me ei suuda „Krassinit“ udus leida. Avastasime dr. Malmgreni grupi. Peame suunduma otsima maad, et seal maanduda.“

Järgmisel päeval sai „Krassin“ oma lennukilt raadioteate, et see oli õnnelikult jõudnud maale ja andis sealt juhatusi, kus suunas ja kui kaugelt otsida dr. Malmgreni gruppi. „Krassin“ jatkas võimsalt jääküündmist juhutatud suunas põhja poole.

12. juulil märkas vaht mastikorvist jääragastikus kaht inimkogu, kellest üks seisis jalul, kuna teine lamas veelombis. Need kaks olid kapten Mariano ja Zappi. Nad olid pärast punase telgi juurest lahkumist rännanud üle neljakümne päeva jääväljadel, et jõuda maani. Viimastel päevadel ei olnud neil enam midagi süüa. Nende rännaku neljateistkümnendal päe-

val oli dr. Malmgren langenud kokku lumme ja teatanud kaaslasile, et temast enam edasirändajat ei ole, kuna teised kaks peaksid siiski edasi minema, et kuidagi leida abi kohalejäänud punase telgi meestele.

Jättnud kurvastusega maha ühe oma julge sõbra, rändasid kaks teist edasi. Kapten Mariano oli lume heleda peegelduse tõttu kaotanud oma silmanägemise, nii et ta pidi liikuma talutatuna Zappi poolt. Lõpuks nad olid juba kaotanud igasuguse lootuse pääsmisele.

Siis aga oli Zappi märganud silmapiiril „Krassini“ suitsu ja viimse pingutusega hoidnud oma jõudu, et veel aeg-ajalt tõusta ja vibutada käsi märguandeks laevale.

Raadio kaudu Teravmägedelt sai „Krassini“ komandör teada ka rajooni, kus asus punane telk. Ühel päeval jäälõhkujalt märgatigi märguandesuitsu ühel kaugemal jääpangal. „Krassin“ lisas auru ja murdiski õhtuks välja jääpanga külje alla, mil asus punane telk. Mehed kargasid laevalt jääle ja sülelesid ning kiigutasid kätel kõiki viit punase telgi elanikku. Nad olid nüüd juba kindlasti päästetud.

Mõni päev hiljem võttis jäälõhkuja peale ka oma lennuki meeskonnaga ja suundus siis ka Teravmägedele — päästeekspeditsioonide peamiseks baasi. Ülejäänud suve ja sügise jooksul jäälõhkuja ja teised laevad jätkasid veel nende kuue mehe otsimist, kes viidi kaasa õhulaeva „Italia“ kerega, ja ka Amundseni ning tema kaaslaste otsimist, kuid see ei annud tagajärgi.

Põhjanaba polaarpiirkonna ajaraamatus on nii mitmeid meelikõitvaid lehekülgi, kuid põnevaim neist on seni seoses punase telgi meeste päästmisega, millest kangelasliku eneseohverdamisega võtsid osa mitmete riikide ja rahvaste julged lendurid ja meremehed.

IV.

Põhjanaba jaam.

Nõukogude Vene õpetlased on juba aastaid uurinud Põhja-Jäämere jää- ja ilmastikuolusid, et nii kavakindlalt korraldada laevade liiklemist ja lennuliine Siberi põhjarannikul. Ka on nad uurinud olusid ja teostanud katselend lennuliini loomiseks Venemaalt üle põhjanaba P.-Ameerikasse. Sellise uurimise aluseks venelased võtsid Fr. Nanseni uurimisretke kogemused „Framil“ triivimisega läbi põhjanaba piirkonna. Venelased ei kasutanud aga selleks enam vastavat laeva, vaid 1937. a. mais viisid nad selleks kolmel lennukil uurimismeeskonna kogu tarvilise varustusega põhjanaba rajooni otse jääväljade peale, kus meeskond asus elama tel-

Kevad ei tule ega tule — veel vajavad väikesed sõbrad toitu. — Uisutamine on mõnus sport, aga mõne kange mehe arvates on jääaugus suplemine hoopis toredam. — Ülemistelt „võetakse nahka“

kidest laagrisse, ja nimetas selle põhjanaba jaamaks.

Uurimismeeskond koosnes neljast õpetlasest: juhataja Ivan Papanin, siis E. Feodorov, P. Širšov ja E. Krenkel ning veel nende lemmikkoer Jolly. Telk, milles nad elasid, oli seestpoolt vooderdatud nahkadega, kuna välised presendist seinad ja katus olid värvitud mustaks päikese soojendavate kiirte paremaks püüdmiseks. Telgi põrand oli kummipatjadest, mis võisid telgi kui parve jätta ujuma veele, kui jää alt sulas. Sidemepidamiseks Moskva ja muu maailmaga oli neil kaasas kolm eri ulatusega raadiojaama. Elektrivoolu saamiseks oli samuti kolm jõuvahendit: eriline tuuleveski, bensiinimootor ja käsikäsitlamo.

Papanini kavas oli püsida jääl vähimalt aasta, enne kui jõutakse triivimisega lahtise vee piirini. Kaasas oli selleks rikkalikult toiduaineid: kuivatatud aineid tablettide või pulbri näol, kondenseeritud piima, rasvaineid, tarretisi, konserveeritud aed- ja puuvilja jne. Soojuseandjaks oli telgis väike petrooleumiahi, nii et soojus elamistelgis ei langenud kunagi alla 10°C, kuigi väljas temperatuur sageli oli 30 ja isegi 40°C alla nulli.

Jääväljak, kuhu asus laager, oli tasane ja kaetud pimestavalt helkiva lumega, millesse kohati ilmusid tindi värvi praod veega. Elusolendeist oli vahetevahel üle lendamas näha vaid mõningaid polaarlinde. Lähimaks „maaks“ oli ookeani põhi umbes kaks ja pool miili jäävälja all. See jäävälja-alune vetevald tõi mees-tele nii mõnegi üllatuse: sügavuse mõõtmisel ja vee uurimisel saadi igavese jää alt kätte mitmesuguseid merivähke ja millimallikaid.

Mehed teostasid iga päev ilmastikuolude mõõtmisi ning ülesmäärimisi ja teatasid sellest laia maailma ja Moskvasse, uurisid magnetilisi nähtusi ja merehoovust. Selgus, et põhjanabal püsis pidevalt madalrõhkkond, kuna varemate arvamiste kohaselt oletati seal pidevat kõrgrõhkkonda. Suve lõpuni jääväljak püsis koos, kuid siis pragunes see eraldi lahmakateks, mida hoovus kandis lõuna poole. Iga päevaga murdus jäälahmakalt, kus asus laager, ära suuremaid ja väiksemaid tükke.

Ühes tormis, kui laager oli kantud juba sadasid miile algkohast lõuna poole, jäälahmakas purunes nii, et osa telke varaga eraldus ja kandus eemale. Tervet jääd jäi vaevalt 250×200 meetrit.

Eesti Kultuurifilmi fotod

Nüüd lendas raadio-operaatori Krenkeli käest Moskvasse teade, et on vaja neile kiiresti organiseerida abistamist. Välja sõitsid päästmisele kohe kaks jäälõhkujat, „Murman“ ja „Taimõr“. Neil oli kaasas üks lennuk.

Jaanuaris 1938 oli jäälahmaka suurus veel 70×50 meetrit ja meestel tuli elamistelk kanda suurte jõupingutustega kõrgemale kohale, sest endine koht ujutus veega üle. Veebruaris jäätükk sulas kokku vaevalt tennisväljaku suurusseks, sest oli satunud juba soojematesse vetesse Gröönimaa idaranniku kohal. Selleks ajaks olid aga ka jäälõhkujad juba nii lähedal laagri rajoonile, et alustati laagri otsimist. Viimaks lendur Vlassov märkaski jääl väikest musta täppi — telki.

Nüüd oli jäälõhkujail edasikäändmise suund laagri poole teada ning kahe päeva pärast, s. o. 19. veebruaril 1938, jõutigi ajujääs niipalju edasi rühkida, et oldi veel umbes ühe miili kaugusel laagrist. Nüüd 8 meest laevalt asus jääl jalgsi teele telgi poole, neile tõttas vastu neli meest ja Jolly. Oli meeltliigitav hetk seal jääküngastel, kui need kaks meeste gruppi kohtasid.

Neli õpetlast olid oma koeraga jääl laagris olnud ja uurimisi teostanud üle üheksa kuu, mille kestel nad olid koos jääga triivunud põhjanabalt umbes 1500 miili lõunasse, ida poole Gröönimaa. Enne raadiojaama sissepakkimist ja laevale kandmist Krenkel saatis veel Moskvasse teate: „Siin põhjanaba jaam, asukoht 70° 54' põhjalaiust ja 19° 48' läänepikkust.“

Papanin oma tagasireisil Venemaale peatus ka Tallinnas. Venemaal võeti Papanin ja ta kaaslased vastu kui rahvuskangelased. Iga linn ja külagi püüdis neid külla kutsuda ja neile pidustuse korraldada, sest 9 pikka kuud olid mehed, naised ja isegi lapsed põnevusega raadioteateid oodanud ja lugenud põhjanaba jaama jääsõidust.

(Lõpp.)

Ükski meister ei kuku taevast

Valve Saretok

Õnnetus tuleb harva üksi. See rahvasõna kahjuks ei ole tühine sõnakõlks, see on kurb tõde.

Nii see juhtuski, et kui ema viidi pimesooleoperatsioonile, Meelismaadel ei olnud teenijatki ja Kiki ja isa jäid hoopis hoolitsejata. Niipalju oli asjas siiski head, et Kikil parajasti olid „külmapühad“. Ka ema näis rahustavat veidi just see seik, ta suutis tütrele veel öelda enne kiiret lahkumist:

„Taevale tänu, et sa neil päevil ei tarvitse kooli minna. Hoolitse siis isa eest ja ole tubli perenaine.“

Tubli perenaine! See tähendas, et Kiki pidi peale tubadekoristamise andma isale ka süüa!

See ei olnud meeldiv väljavaade. Sest viieteistkümneaastane Kiki ei teadnud kokakunstist vähimatki, ta ei osanud isegi kartuleid keeta.

„Milleks on mul seda tarvis?“ küsis ta alati, kui ema andis mõista, olevat ülim aeg, et suur tüdruk tutvuks pisut köögiga.

Ei, milleks oli Kikile vaja kõrget kokakunsti?! Ta oli vaimne naine, tema ala olid raamatud, luule, kunst. Ta kujutelmad tuleviku suhtes olid küll veidi ebamäärased, ent seda ta teadis kindlasti — temast saab õpetatud naine, kole tark ja kuulus, tunnustatud nimi teadustetaevas. Doktor või vähimalt magister.

Ja milleks pidi üks magister teadma, kas

kartulid pandi keema külma või sooja veega? Piisas sellest, et magister oskas teenida nii palju raha, et maksa tolele, kes ei osanud muud kui keeta kartuleid. Ei, igale inimesele oma ala. Kellele oli antud mõistust, see arendagu seda, kes, paraku, oli jäänud sellest ilma, leppigu lihtsamate aladega.

„Aga kui sa kord peaksid minema mehele!“ ähvardas ema.

Kiki kehtas selle peale ainult õlgu. Kõik abielunaised ei tegelnud ju üksnes köögis, emagi ei olnud ainult toidukeetja kodus. Emal oli ju alati majaabiline, kes tegelikult sooritas kogu töö köögis.

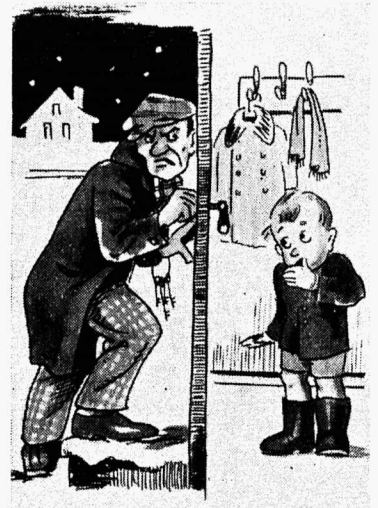
„Aga kuidas sa juhid oma majapidamist, kui sa ise vähimatki ei tea keetmisest ja kõigest muust?“

Ja kui ema veel pidas pikema kõne sellest, et iga juht peab hakkama ise peale viimselt astmelt, nii-öelda redeli alumiselt pulgalt, kui ta tahab saada tõeliseks ja võimeliseks juhiks, siis kuulas Kiki seda juttu nii, et see läks vaid ühest kõrvast sisse, teisest välja.

Kogemused olid küll näidanud talle, et emal oli sageli õigus, kuid salgamatult ema oli ju „vana generatsiooni“ inimene ja toda vanapõlve iseloomustas see lõbustav asjaolu, et nad olid kole ebapraktilised, pikaldased ja tagurlikud. Eriti naised, just perenaised. Seda ütles ju isagi mõnikord, kui näiteks ema ei lasknud kunagi valmistada suppi isa poolt

Ants ja Loora

Antsu kaptenist Iell läheb jalutama, jättes Antsu ja papagoi Loora koduhoidjaiks. Äkki kuulab Ants ukse taga kahtlast krõbinat. Ta kutsub Loora appi. Paljureisinud Loora oskab mitmes keeles ehsat meremeeste-sõimu, mis siin avaldab head mõju. Olu-kord on päästetud ja palk šokolaadi näol ei jää saamata.

ostetud „kiirkeetjas“, vaid eelistas „oma vana ausat katelt“ ja alati tõi lauale tee vanaaegses teemasinas, kuigi isa oli talle kinkinud imeilusa läikleva elektriteekannu.

Oma tulevases majapidamises Kiki kujutles kööki umbes säärasena, nagu nähakse filmides — valge lakk, kroomitud metall, ei mingit lahtist ja räpast kollet, ainult siin-seal mõni lüliti — elekter. Kõik lihtne, otstarbekas ja sädelev. Kõik köögitööd lihtsustatud osavate võtete ja masinate abil. Ja köögis vastava erihariduse saanud noor ja vilgas majabiline, kes kord kuus saab oma majapidamisraha ja hoolitseb siis ustavalt kogu pere toitlustamise eest. Majaproua ei tarvitsenud murda pead nii kõrvaliste küsimustega, kõik pidi toimuma vaikselt, endastmõistetava sujuvusega.

Nüüd aga seisis ta keset oma kodukööki ja siin oli kõik teisiti kui ameerika filmides. See oli küll väga puhas ja hele köök, ent ikkagi tavaline vanaaegne köök, ehitatud kindlasti juba sajandi alguses. Ema küll armastas oma kööki väga, ta lausa kiitles teiste perenaiste ees oma praeahjuga, ja üldse ta leidis, et tema köök oli väga mugav ja ruumikas.

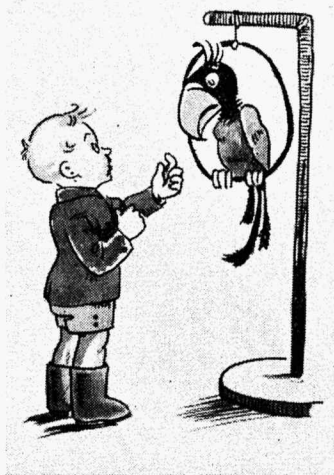
Jah, ruumikas see oli, kust pidi Kiki siin leidma iga vajalise eseme, näiteks teesõela?

Ema oli sõitnud haiglasse varahommikul, see sõit oli tulnud nii järsku, et ta ei jõudnud tütrele anda ühtki tõhusamat näpunäidet. Õnneks oli isa lubanud süüa lõunat linnas, mis talle küll oli ebamugav, sest ta oli arst ja ta kabinett oli kodus. Aga õhtusöögi pidi Kiki kindlasti ise pakkuma isale, õhtuks isa oli alati väga väsinud, liig väsinud, et minna veel

söögimajja. Ja Kiki tahtis ka pakkuda isale head õhtulist, tal oli isast õigupoolest väga kahju. Isa oli olnud nii erutatud hommikul. Kuigi ta oli arst, ja väga rahulik arst pealegi, erutas teda oma perekonnaliikmete pisim terviserike. Ja isa oli harjunud hubase, meeldivalt kaetud õhtulauaga. Lõuna ajal ta tavaliselt kiirustas ja harva märkas üldse, mis ja kas ta söi, kuid õhtusöögi oskas ema alati teha kauniks ja pidulikuks. Lihtsaimagi roa ema oskas serveerida ilusasti ja armastusega; isegi Kiki, kes hoidis oma „joont“ ja põlgas söömist kui barbaarset ja „ebakultuurset“ hädavajalist toimingut, võis leida aeg-ajalt, et ka söömine on nauding ja et rõõmus, rahulelev laudkond sageli on meeldivaimat laadi seltskond.

Nüüd ta siis seisis üksi köögis, südames siiras soov asendada oma tublit ema, ja vaatas nukralt köögikappi. Ta vaatas igasse potti ja kaussi, leidis mune, loorberlehti, riisi, vorsti, makarone, võid, purgi marineeritud heeringaid ja leivakannika. Vorsti ja heeringa suhtes oli tal mingi kujutlus — neid võis anda lauale nii nagu need olid, loomulikus olekus, kuigi need polnud põrmugi huvitavad toiduained noorele perenaisele. Aga mida veel? Kiki tahtis nii meelsasti pakkuda isale midagi head — mõnd head sooja toitu. Aga mida? Mida sai teha riisist, makaronist ja munadest? Hurraa — ometi makaronivormi! See oli ometi maitsev ja mõnevõrra lõbuski toit. Ja kindlasti väga lihtne valmistada.

Ettevaatuse mõttes tuhnis Kiki siiski välja kuskilt riiulilt ema noorpõlvaeagse kokaraamatu, leidis sealt tõepoolest makaronivormi,

kuid teda rabas ebameeldiv tõik: raamatus oli selgel sõnal öeldud, et vormiks vajati pool naela suitsuliha või sinki. Pool naela — noh, seda Kiki teadis, et see oli vist umbes 200 grammi. Aga sinki ega suitsuliha tal ei olnud! Ja aeg oli juba liig hiline, poed suletud, kustki polnud võtta enam sinki. Et vilunud pere-naine oleks leppinud puuduva singi asemel olemasoleva vorstiga, seda Kiki muidugi ei teadnud. Ta oli õppinud pidama kinni kirja-sõnast ja raamatus seisis, et s i n k.

Homme, lohutas Kiki ennast, homme toob ta poest sinki. Aga täna — kuidas oleks, kui ta katsetaks härjasilmadega? See oli väga lihtsa „tegumoega“ toit, siin polnud muud kui munad pannile ja valmis!

Ettevõtlikult asus Kiki pliidi juure. Ta ladus hunniku puid koldesse, suure pataka paberit ja laaste lisaks ning pistis tule otsa. Paari minutiga oli köök täis suitsu ning siis kustus äsjaleegitsenud tuli äkki ja visisedes. Nõutult vahtis Kiki pliidi alla ja läkastas. Ta katsetas uue paberihunnikuga, — sama tagajärg. Suitsu ja vingi laeni, köök oli hall. See ei võinud olla õige lugu! Pliit oli kindlasti kuidagi rikkis.

Kui ta parajasti avas köögiukse, et suitsu välja lasta, läks naaberpere teenija mööda puukandamiga.

„Kas midagi läks põlema või?“ küsis ta osavõtlikult.

„Midagi ei läinud põlema,“ urahtas Kiki. „Pliit on üldse rikkis...“

„Nonoh,“ tuli teine uudishimulikult lähemale. Ta heitis asjatundliku pilgu üle läve ja nentis siis lühidalt:

„Preili on unustanud siibri kinni.“

Vaba käega tegi ta selle eksituse heaks, vaatas siis pliidiuksele ja küsis põgusa muigega:

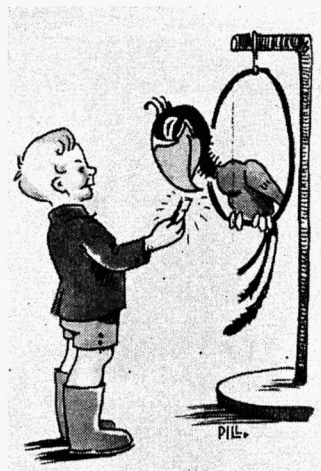
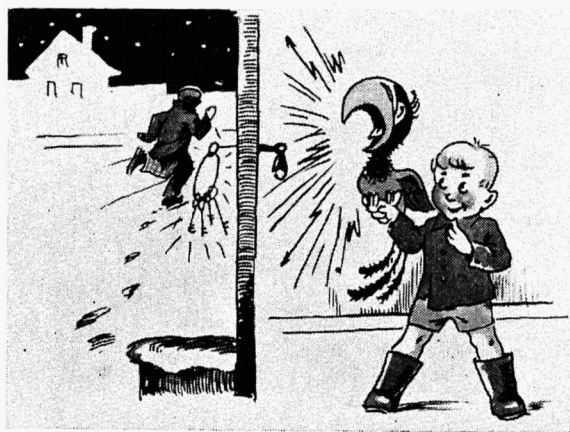
„Tuld ikka oskate teha?“

„Muidugi,“ ütles Kiki solvatult. Ja siis: „Tänan!“ — kuna naabrite teenija lahendas tema suitsu ja vingi saladuse. Tema ise, Kiki, oli selle „siibri“ ju lihtsalt unustanud. Ja, ausalt öeldes, ta kunagi ei aimanud, et säärane siiber evis nii suure osatähtsuse.

Ta tundis aga, et ta kuidagi siiski oli häbistanud ennast võõra inimese ees, sellepärast ei läinud ta paluma abi, kuigi liialdamata jandas tuletegemisega üle poole tunni. Poole tunni pärast oli talle selge, et ka tuletegemine on õilis kunst.

Igatahes põles nüüd tuli pliidi all ja ta võis asuda härjasilmade valmistamisele. Nii-siis, ei mingit keerulisemat kunsti kui lihtsalt munad pannile! Aga Kiki oli nüpalju terane, et ta teadis, et pann tuleb ka määrada. Jõulupiparkookide tegemise ajal oli ta pannimäärimist näinud pealt küllalt. Võeti pärgamenditükikesega veidi võid või rasva ja hõõruti pannile. See oli lihtne ja lühike protseduur. Nii. Ja nüüd munad pannile. Neid mahtus parajasti neli. Kummaline, kummaline, Kiki härjasilmad nagu ei tahtnud „valmida“. Õige, neid pidi vist praadima lahtisel tulel, selleks tuli eemaldada pliidiraudu — oh, seda kolinat! Ja ilusa emailkulbi saba määrdus ka nii inetult, kuid teist riistapuud rõngaste tõstmiseks ei olnud käepärast. Nii, nüüd pann uuesti tulele. Oi, see oli hoopis teine asi, nüüd oli lausa silmanähtav, et sel pannil tekkisid härjasilmad — valged ja keskelt kollased!...

Aga kui Kiki neid vaagnale tõstes avastas, et ta toredad härjasilmad liitusid tihedasti

panni põhja külge, oli ta siiralt hämmastunud. Ja väga kurb, kui lõppeks vaagnal värises ebamääraat värvi kollakashall pannilt kraabitud munasegu — isuäratav see ei olnud...

Isuäratav ei olnud üldse kogu õhtulaud, mille Kiki lõppeks pidi katma isale. Ta oli avastanud alles viimsel hetkel, et kodus ei olnud värsket leiba, võid leidis ta samuti ainult killukese, tee-ekstrakt oli vana ja millegipärast tundis isa otsekohe ära, et teevesi oli keetmata (Kiki oli arvanud, et piisab, kui teekann susiseb ja vesi aurab), ja kui isa võttis suhu Kiki kuulsat „härjasilma“, kõverdas ta suud ja küsis soola... Soola oli Kiki unustanud.

Isa püüdis olla väga sõbralik ja leppida Kiki perenaiseoskustega, kuid Kiki tundis ise, et ema puudumine andis ennast teravalt tunda. Esimest korda elus oli tal nagu veidi häbi, et tema, suur tüdruk, ei osanud laudagi katta nii, et sealt midagi ei puudunud...

Kui ka hommikukohv samuti äpardus, hakkas Kiki lihtsalt nutma.

Jonnaka vaprussega surus ta pisarad alla ja pingutas edasi, kuigi isa ja värsked perenaine ise mõnigi kord pidid kannatama tühja kõhtu.

Uhel päeval, see oli päev enne ema koju-tulekut, olid Kiki näpud rahakoti põhjas.

„Mu majapidamisraha on otsas!“ teatas ta isale. Võrdlemisi muretult pealegi — kui otsas, siis otsas. R a i s a t u d raha ei ole, isa võib vaadata ise väikesest sinisest vihust, kuhu ta kõik kulutused märkis, et raha on välja antud ainult toidule...

„Juba?“ ütles isa ja tõstis kulme. Ta andis siis Kikile vaid ühe hõbekahelise ning tähendas, et homsest peale niikuinii valitseb majapidamist ema.

Aga Kikile jäi mulje, nagu oleks ta isa meelest siiski kuidagi raisanud, ja ta oli väga solvatud.

„Armas aeg!“ hüüdis Kiki ema, kui ta oli heitnud pilgu sinisesse vihukesse, Kiki „majapidamisraamatusse“. „Kogu selle raha olete raisanud ühe nädala jooksul!“

Väga imelik, ka tema ütles: r a i s a n u d!
„Väljaminekud on täpselt üles tähendatud!“ vastas Kiki nipsakalt.

Jah, seda küll, aga... Ema võttis pliiatsi ja hakkas arvutama.

„Siin seisab: kolme ja poole kilone seapraad,“ arvutas ema, „ning sama kuupäeva all: pool kilo sinki! Aga milleks sinki, kui

Pärast koolipeol esinemist

seapraadi niikuinii oli? Ega te ometi jõudnud lõuna ajal ära süüa tervet kolme ja poolt kilo — sellest õigupoolest pidanuks jatkuma teisegi päeva lõunaks. Aga teise päeva kohal seisab... armas taevast: kaks kilo lambapraadi!... Mis see tähendab, Kiki?“

Kiki kehtas õlgu. Mis muud kui et ta tõi ja tegi ja... Suur osa ju rändas küll jätetekkasti, aga...

Ja kui ema vaatas köögikappi, lõi ta käed tõesti üle pea kokku. Kui palju riknenud ja kuivanud toiduaineid, kui palju unustatud ja raisatud sööke!... Iga tubli perenaise süda tilkunuks verd, nähes seda tohuvabohu...

Ema raputas pead ja Kiki nuttis.

„Sina ei ole süüdi, Kiki,“ ütles ema nüüd tõsiselt. „Süüdi olen mina ise. Mina ei oleks tohtinud lasta üles kasvada majapidamises nii oskamatut tüdart. Aga nüüd sa mõistad vahet ise, Kiki, et ma ei kiuisa sind, kui ma vahel kutsun sind appi kööki?“

Tulevane magister noogutas alistunult.

Põhjapoolne taevas 30. märtsi õhtul

NOOR ASTRONOOM

Huvi tähistäeva vastu on kindlasti üks väärtuslikemaid huve. Teadmised maailmkonna lõpmatusel, tohutuist aegade ulatusist ja kinnistähete piirituist kaugusist annavad meile positiivse eluvääruse, äratavad meis üleva tunde, milles isekus, edevus, ärritatavus, väiklus tunduvad vaid mõistmatuseana.

Kosmilises loodusetundes peituvad väärtuslikud varandused igaihele, kel on tahtmist süveneda tähistäeva saladusisse. Alljärgnev tahabki selleks huvi äratada ning abiks olla tähistäeva tundmatuisse maailmadesse süvenemisel.

Tähistäevas on alati inimesis sügavat imetlust ja aukartust äratanud. Aga see imetlus suureneb seda enam, mida sügavamale tungib inimene täevalaotuse saladusisse.

Kord arvas inimene, et maakera on maailma keskpunkt, mille ümber keerleb täevalaotus. Ent sellest ajast, mil Kopernikus maakera maailma keskpunkti troonilt alla tõukas, on maakera muutunud imepisikeseks tilgakeseks maailmade ookeanis. Ja missugused mõõtmatud kaugused lahutavad neid üksikuid maailmade saari!

Otse „kassihüppena“ tundub astronoomilises mõttes kaugus maakeralt kuule. Ainult 384.000 km. Kolmkümmend üksteise kõrvale asetatud maakera täidaksid juba selle vahemaa ning pisut enam kui 1 sekund tarvitaks valgus selle maa läbimiseks. „Pisut“ kaugemal asub päike. Nimelt 150 miljonit km. Valguskiir läbib selle maa

8½ minutiga. Aga ka seegi vahemaa on võrreldes kinnistähete vahelise kaugusega väga väike.

Isegi meie päikesesüsteemi kaugeimalt täht — Neptunilt — millelt valguskiired jõuavad maakerani alles 4 tunni pärast, paistaks lähim kinnistäh näisama pisikese vilkiva tähena kui näeme seda maakeralt. See lähim kinnistäh on alfa (α) Centauri, mis asetseb maakerast 4,3 valgusaasta*) kaugusel, s. t. kui see kinnistäh täna täevalaotusest kaoks, paistaks ta meile veel 4 aastat ja 4 kuud. Kõik teised kinnistähed asetsevad meist kümned, sajad ja tuhanded korrad kaugemal. Kinnistähed, mida me veel palja silmaga näha võime, on meist umbes 330 valgusaasta kaugusel ja pisitillukesed tähed, mis moodustavad kahvatu linnutee, umbes 4000 valgusaasta kaugusel.

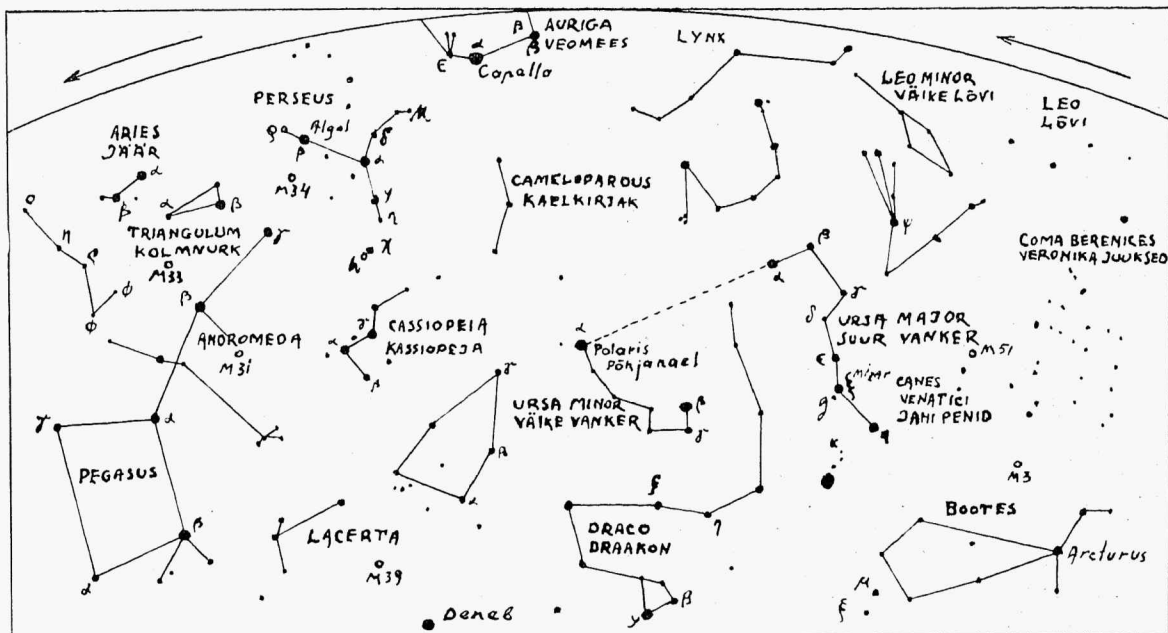
Linnutee koosneb miljonitest samasugustest päikesesüsteemidest nagu meie päikesesüsteem. Ent lõpmatuses, teisel poolt linnutee rõngast, on veel ligi miljon samasuguseid linnuteesüsteeme nagu meiegi oma. Kui kaugel need on, seda ei tea keegi.

Näeme me ju linnutee lähimatki tähte alles selles valguses, mis neilt lahkus juba 3500 aasta eest, niisiis ajal, mil Egiptuses valitsesid vaarad.

Kas valitseb elu ka teiste lugematute päikesesüsteemide planeetidel? Me ei tea seda. Kuidas võiksime elumarki loota selliste kauguste tagant,

*) Valgusaasta on astronoomiline mõõtühik. See on vahemaa, mille valguskiir läbib ühe aasta jooksul. Valguse kiirus on ühes sekundis 300.000 km, seega aastast 9.467.077.800.000 km.

30. märtsi õhtuse põhjapoolse taeva seletuskaart

kus terved päikesesüsteemid paistavad vaid punktidenähtavate kinnistähete hulka liig suureks. Ent ometi on ka kõige selgematel taliöödel põhjapoolkeral näha ainult umbes 3000 kinnistärki.

Juba ammugi on inimene hakanud kinnistähete hulgas teatavat korda looma ja heledamatele kinnistähetele nimesid andma. Kuna inimene vaatles üksteise lähedal seisvaid tähti sirgete joonte abil ühendatuna, tekkisid selle tagajärjel tähekujud, milles vana aja inimese elav fantaasia ühe või teise looma kujud arvas ära tundvat. Hiljem andsid greeklased mitmele tähekujule mütoloogilisi nimesid.

Tähekujude vaatlustega algamegi tähistaeva saladuste avastamist.

Meie tähistaevas ja tähistaeva kaart kujutavad kinnistähete seis 16. märtsil kell 8 p. l. Näeme kõigepealt kõigile tuntud tähekuju Suur Vankrit.*)

Selle tagumiste rataste telje viiekordsel pikendusel leiame Põhjaneela, mis on üheks kinnistäheks Väikese Vankri tähekujus. Suure

Vankri tagumiste rataste telge pikendades üle Põhjaneela teisele poole niisama kaugemale leiame Kassiopeia*) tähekuju ning selle kõrval Kepheuse tähekuju.

Abikaasadena on nad kõrvuti asetatud ka taeva laotusele.

Kassiopeia tähekuju peal näeme Perseuse tähekuju ning selle kõrval Andromeda. Nema-dki on abikaasadena kõrvuti. Andromeda alumisest kinnistähelst alfa (α) moodustub edasi nelinurkne Pegasus tähekuju.**)

Andromeda peal näeme Kolmnurga tähekuju ja sellest pisut edasi Jäär tähekuju, mis asetseb planeetide ringtee joonel. Märtsikuus ongi Jäär tähekujus näha meie planeetidest Saturni ja Marssi.

*) Greeka müüdi järgi valitsenud vanas Eetioopias kuningas Kepheus ja kuninganna Kassiopeia. Neil olnud imeilus tütar Andromeda. Kuninganna Kassiopeia olnud aga oma ilule nii uhke, et ta ühel päeval mere ääres juukseid kammides end ilusamaks kiitnud kui merenümfid. Viimased vihastunud selle üle niivõrd, et palunud merehiiglast nende haavamise eest kätte maksa ja kuningriigi ranna hävitada. Kepheus ja Kassiopeia lubanud merekoletisele oma tütre Andromeda, kui see neile andestab. Merekoletis nõustunud, Andromeda aheldatud ranna käljude külge, saagiks merekoletisele. Teda märganud aga oma võidusõidult kojuõitev greeka kangelan Perseus, kes vabastanud Andromeda ja tema oma mõrsjana koju viinud.

**) Vana müüt kõneleb, et kui Perseus Medusa pea ära lõonud, sündinud selle verest tiibadega hobune Pegasus. Kangelane püüdnud selle hobusega taevasse lennata, kukkunud aga tagasi maa peale. Hobune tõusnud taevasse ja saanud koha tähekujude hulgas.

*) Eesti mütoloogia järgi vedanud kord talumees, nimega Peedu, härjavankriga heinu. Seal tulnud metsast humnt ja tahtnud härja ära murda. Vanataat vihastunud hundi üle, et see töötavat looma murda tahtnud, ja asetanud hundi härja kõrvale koormat vedama.

Edasi moodustub Suure ja Väikese Vankri vahel Draakonij tähekuju. Temast paremal on karjase Bootesi tähekuju. Selles tähekujus leiame põhjataeva ühe heledaima kinnistähe — Arcturuse. Värvilt sügavkollane, mis vahel omandab punaka tooni, on Arcturus huvitav vaatlusobjekt. See hiiglatäht on vähimalt 1000 korda suurem kui meie päike ning asetseb maakerast ligi 40 valgusaasta kaugusel.

Paremal pool Suurt Vankrit näeme Jahipenide tähekuju ja sealt edasi Veronica juuste tähekuju.*) Suure Vankri peal näeme Lõvi ja Väikese Lõvi tähekuju.

Binokliga vaadates näeme kõigepealt huvitavaimaid ja ilusaimaid: Kassiopeia ja Perseuse tähekujusid. Mõlemad tähekujud asuvad linnutes. Eriti rikkalik on linnutee Perseuse tähekuju alfa (α) ümbruses. Pisut allpool leiame kangelase Perseuse möögapideme, mis meie kaardil on märgitud tähtedega h ja γ . See on kahekordne täheparv, mis juba paljale silmale on nähtav nõrga udulaiguna.

Andromeda tähekuju lähedal näeme valkjalaigna Andromeda udukogu (M 31). See on üks huvitavaimaid ja enim uuritud udukogu. Astronoom Böhlin oli seda üksi üle 40.000 korra vaadelnud. Andromeda spiraaludu on kaugel tähesüsteem, mis on sarnane meie linnutesüsteemile, milles miljonid päikesed keerlevad nagu

*) Müüt kõneleb, et Egiptuse kuninganna Berenice ohverdanud 3-dal sajandil e. Kr. oma ilusad juuksed tänuks oma abikaasa sõjaõnne eest. Ärälõigatud juukseid hoitud templis, kust need aga varastati. Kuninganna etteheidetest pääsmiseks palunud juuste valvaja, et peajumal tõstaks juuksed taevaalotusele, mida see ka teinud.

meiegi linnutes, saates enda ümber keerlevatele planeetidele ja nende kuudele elutekitavat valgust ja soojust, kusjuures neil planeetidel elavad samuti olevused nagu meie maakeralgi, või on elanud, nagu Neptunil või Uranusel, või saavad elama, nagu arvatavasti Jupiteril ja Veenusel.

Tähepaaridest näeme üldtuntud Ratsutajat Suures Vankris (G, ξ Ursa Majoris). Juba vanad araablased märkasid seda tähtede paari ja andsid neile nimed Alcor ja Mizar. Alcor on eesti mütoloogia järgi hunt, Mizar härg. Selt kohalt on vankri telg pisut kõver, sest et hunt rahvajutu järgi ei taha vedada ja metsa poole kisub.

Edasi näeme binoklis huvitavat muutliku heledusega kaksiktähte delta (δ) Kepheuse tähekujus. Peatäht on värvilt sinakas, kaaslane kollakas.

Huvitavaimad ja hõlpsaimini vaadeldavaid lühiperioodilisi, muutlikke kinnistähti on beeta (β). Perseuse tähekujus nimetatud ka Algol. Kaks päeva 20 tundi ja 48 min. ning 53 sekundit on ta hele, siis langeb ta heledus 4,5 tunniga teisest heledusjärgust neljanda heledusjärguni. Järgneva 4,5 tunni jooksul ta saab jälle oma endise heleduse.

Algoli ja sama tüüpi muutlikke kinnistähti nimetatakse kattumismuutlikeks. Nad koosnevad peatähst ning märksa väiksema heledusega kaaslastest, mis ümber peatähe pöörleb. Seni tuntakse ligi 100 Algol-tüüpi muutlikku kinnistähti ja kõik nad tõendavad planeetide olemasolu linnutee päikesel ümber. Kuigi Algoli tume kaaslane Algoli varjutab, on ta ikkagi 20 korda heledam meie päikesest, kuna Algol ise on talt 250 korda heledam.

OMAVAHEL

Tallinnas, 26. veebr. 1940.

Kulla kooliveli!

Ma olin tõesti väga imestunud, kui sain sinult kirja, aga mul oli selle üle ka väga suur heameel. Sest nii ilus pikk kiri, kena piltki juures — ja see kõik minule!... Lugesin päris mitu korda ja — ära imesta — see päris erutaski mind. Mõtlesin, et ei tea mis isa-ema veel selle kohta ütlevad, kui teatan, et pean vist nüüd ka vastuse kirjutama!... Aga ei midagi, nad naersid üsna mõlemad — ei nüüd kirja saatjat, ära seda mõtlet, aga just seda Petserimaa elu ja värki ning teie kolimisajandust. Ja see lindude lugu mungakongis on ju nii tore, ent ühtlasi ka päris liigutav... Isa arvas, et neid asju peaks minema ükskord päris oma silmaga vaatama, seda kloostrit elu-olu ikka, sest minu isa on küll üsna paljugi käinud-näinud, aga Petseri kloostrisse pole ta

jalg veel saanud. Muidugi saab seda käiku sinna ette võtta alles suvel. Siis pole seal küll neid külmapaos linde, aga küllap seal ometi on näha mõnd muudki, nagu ma olen kuulnud nendelt, kes sinna on teinud ekskursioone, ja lugenud sütsealt. Ja kui isal-omal peaks minema Petseri sõiduks, ega siis mindki maha jüeta! Ah jah — aga mis tähendab „urvitama“, seal lindude juures see sõna oli.

Nii jah oli siis esimene mulje selle sinu kena kirjaga, mis oli nii pikk nagu... noh, ega „pühade vahega“ tohi nüüd enam võrrelda — pühade vahed ei ole ega olnud sel talvel kuigi pikad. Teil Petseris, nagu ma raadiost kuulsin ja ajalehest ning nüüd sinu kirjast lugesin, oli see pakase-asi veel hullem, aga küllap Tallinnaski oli sellega „tegemist“ — kuuel või seitsmel hommikul pani ema minu kooliminekuks „veto“ peale ja kahel hommi-

kul saadeti mind koolist koju tagasi! Aga mina arvan küll, et ega see asi lõpuks nii hull olnudki — harjus ära. Vananema käis ka neil päevil meil ja ütles: „Lapse külm ja koera nälj — see pole mitte midagi.“ Mõned päris väikest juntsudki läksid va pakasetaadis suhtes üsnagi ülbeks: meie väike majahoidja Vello lõi ühel külmal ennelõunal rinna ette ja pajatas: „Mis asja, ega ma tita ole! Oleks aga suusad! Saab mindud Kalaranda, sadamasse või nissama kuskile...“ Aga küllap nüüd pakase hirmuvalitsus on sedapuhku läinud ajalukku ega tule nissugust enam paljudel aastatel. Võime ainult kunagi vanadena rääkida, et vaat kui meie noored olime, siis oli ühel talvel mitu nädalat nii vägevast pakast, et oi-oi!... Jah, aga kui sellesarnastki aega peaks tulema ükskõik milal, siis kahju on küll kõige rohkem lindudest ja loomadest. Peaks päris ette mõtlema, kuidas neile rohkem abi pakkuda,

sest teie munga Paavli sarnaseid inimesi on ju nii vähe — süüaandjaid veel leidub, aga peavarju ei paku naljalt keegi.

Nende „külmapäegade“ vahetähtajadel jõudis süis iseseisvuspäev taas kätte. Ja, tead, Kalle, sel aastal oli meie klass seks puhuks toredam kui kunagi varem minu kooliaastate jooksul: dekoreerisime klassi eelmisel päeval lõpmatu hulga eestivärviliste lipukestega. Käsitööõpetaja tegi eelmisel käsitöötunnil ülesandeks vastavad paberid ja nõõri kaasa tuua ja süis reede hommikul asusime tööle. Iga õpilane tegi kolm-neli lipukest, need kinnitasime nõõridele, nõõrid aknakonksudele ja seintele — nii oli klass nagu tore lippude „meri“ ja on seda veel praegugi. Kõike tööd ei saanud käsitöötunniga valmis, klassijuhataja tundi sel päeval ka ei olnud, süis saime hr. Rakkla'lt (muide, hr. Rakkla kurdab, et sinu lahkumine annab end matemaatikatunnis tunda) loa 10 min. jooksul asi joonde viia ja korrapidaja õpetaja lubas vüel õpilasel vahetunnil klassis olla, et need tööd lõpetaksid. Pärast neljandat tundi oli saalis aktus. Meile oli toodud kooli uusi toole, kõik õpilased mahtusid nüüd istuma. Minust vasemale oli sattunud istuma Iivo Aarelaid ja, tead, temal oli aktusel vist küll väga raske olla: ta suunurgad vägisi-vägisi hakkasid värisema, silmalavid löid nüiskeks ja hakkasid punetama — ta võitles nutuga... Ma tundsin end nii

ülekohtusena, et nii uudishimuline olin teda ikka vaatlema kippudes... sest meid ümbritsev meeleolu oli ometi nii tõsine: üks vanema klassi õpilane luges katkendit A. Kivika romaanist „Nimed marmortahvil“, nimelt seda kohta, kus Vabadussõjas kaks koolinoort kannab lahingus langenud surnud seltsimeest. Ja kui jõuti lugemiseiga selleni, kus võitlustest õnnelikult tagasipöördunud poisid siirduvad uuesti oma endisse kooli ning leiavad seal kõik nii endisena... ainult mõnedel koolilauladel olid tindipottides lilled... langenud kaasõpilaste mälestuseks kooliõdede poolt panduna, — süis nagu korraga mõistsin, mis tähendab isamaa ja vabaduse hind...

Sellest tekkinud meeleolu valdas mind ka järgmisel päeval. Oli soe, kuid pisut rõske ilm. Paraadile ma sel aastal ei läinud, kuigi pärast kahtsesin, et ei näinud uhket kaheksa-mehe-rivi paraadsummu, mida kirjeldas raadiõonu ja millest kõnelesid kaasõpilased teisel päeval koolis. Üldse oli sel päeval raadiõs palju ilusat, nagu sa ehk isegi võisid kuulda. Riigisade kõnedest ma ei oska alati kõike mõista, aga hr. peaministri kõne õhutas mu kujutlusi otse salapäraselt nägema: häärtark manab pihasse ohvripaika kogunenud rahva silme ette ürgse looduse vääramatut õigust ja jõudu... Kaks tuhat aastat on eesti rahvas olnud sellest lahutamatu osa ega või

ükski vöõras tuul süin midagi teiseks muuta...

*

Lüuväljal ma pole palju käinud — läheb igavaks kitsalt platsil aiva ringi tiirutada. Süüsasõit on igatahes palju toredam. Meie koolil tuleb varsti süüsapäev, süis sõidame Aegviitu. See päev pidi korraldama ammugi, aga ikka tõmbas külm sellest kriipsu läbi. No nüüd see ikka tulemata ei jää ja meie klassis on juba enam kui poolltel õpilastel sõiduraha koos.

Noh, Kalle, kas leiad uues koolis endale ka väärrikaid malepartnereid? Meie klassis kestab see „palavik“ edasi. Nüüd on võetud malesaladuste „uurimisel ja puurimisel“ isegi õpikud appi. Raamatute tellimisega lõõvat rekordi meie kooli II õppeaasta poisid. Seal on ninameheks see väike Henn, see vigurivänt, kes käivat maletarkuses õpetajaidki eksamineerimas!

Oi, nüüd ma lõpetan kord ka oma kirja, on läinud nügi küllalt pikaks ja edasilugemine sind enam ei huvitaks — mul pole ju sulle kirjutada midagi erilist. Paar kooliõde suadab sulle tervitusi (arva ise, kes need on); küllap seda teeksid teisedki, aga ma pole tahtnud igaihega oma kirja saamisest juttu teha. Aga kui kirjutad veel, ehk süis. Seniks parimat!

Endine (kahjuks!) kooliõsõsar

LEHTI.

LEIDA MURDMAA

UUS ÕPILANE

õõrrr... — koolikell kuulutas tundide algust. Naerdes ja elavalt vadistades tõttasid kuuenda klassi õpilased hommikpalvusel klassi.

„On aga tänased „matematil“ ülesanded „kihvitiid“! Murra kas või pea katki, aga mitte ei saa

jaagu!“ kaebas tumedate käharatega tütarlaps, kes vaatas oma elavate silmadega rahutult ja otsivalt ringi.

„Ole pai, Kati, anna mulle oma vihik! Las' ma „trein“ sult maha!“ palus ta prillidega paksuvõitu tüdrukut.

„Ei... nüüd... tea. Viimaks ei ole mul õiged,“ ütles see kahtlvalt.

„Ah, mis sest! Anna ainult, aga ruttu, midu Käbi jõuab enne klassi!“

Üle ootuste vara avanes klassiüks. Siiski ei tulnud veel preili Käbi, vaid klassijuhataja proua Rais, ja tema taga astus sisse veidi arglikult ja kohmetult blond tütarlaps, kes heitis oma sinihallide silmadega klassile kartliku pilgu ja vaatas süis nurlalt maha.

„Toon teile uue klassikaaslaste,“ ütles proua Rais. „Ta nimi on Aino Voog.“

Proua Rais vaatas uurivalt klassis ringi.

„Istu sinna kuuendasse pinki, seal Eevi Randma kõrval on koht vaba.“

„Vabandage, prl. Käbi!“ ütles ta matemaatika-õpetajale, kes parajasti klassi ilmus, portfell käes. „Lahkun kohe, Tõin siia uue õpilase.“

Klassijuhataja väljus.

Aino sammus teda saatvate uudishimuliste pilkade all kõhklevalt juhataatud pingi poole. Mõned tüdrukud müksasid üksteist ja itsitasid endamisi. Aino tundis, kuidas veri talle näkku tungis. Ta läks näost punaseks kui õun.

Eevi Randma, tema oligi see tütarlaps, kes oli hädas „matemaatiliste pähklitega“, heitis oma uuele pingikaaslasele pealaest jalatallani arvustava pilgu ja krimpsutas siis põlglikult nina. Uustulnuk kandis halli kulunud ja luitunud kampsunit mustal kodukootud seelikul, mis oli Eevi meelest kohutavalt pikk. „Nagu mõnel vanamutil,“ mõtles ta. Jalas kandis Aino halle villaseid sukki ja punakaspruune nöörikingi, mis tundusid suurtena ja kohmakatena. „Maakas“ mis „maakas“, oli Eevi üldine kokkuvõte.

„Kuule sina, kust sa tulid?“ küsis ta Ainolt.

Aino vaatas pelglikult õpetaja poole, kes oli hakanud tahvile ülesandeid kirjutama, ja ei julgenud vastata.

„Kas sa kurt oled või?“

„Virus-Nigulast,“ sosistas nüüd Aino.

„Nojah, ma arvasin kohe, et sa oled maalt,“ ütles Eevi halvustavalt.

„Aga nüüd, lapsed, ruttu arvutama! Tahan näha, kas teil on intressi arvutamine selge. Varsti teeme sellest klassitöö. Täna oleks siis nagu „peaproov“. Nüüd aga kähku tööle! Sina ka, Eevi Randma. Mis sa seal rähkled!“ Prl. Käbi rääkis kiiresti ja energiliselt, veidi kareda häälega.

Eevi ehmus nateke, võttis vihu ette, kuid lahendamata ta ei hakanud. Ta kiikas Aino poole, kes hakkas kiiresti arvutama.

„Näita mulle ka, ära ole kade! Lükka vihk siia-poole!“

Vastumeelselt nihutas Aino oma matemaatika-vihu kaaslase poole. Talle ei meeldinud põrmugi see tüdruk kes oli nii väga pealetükkiv. Ta ei teadnud isegi, kas ta neid ülesandeid õigesti lahendab. Vanas koolis olid nad selliste ülesannetega alles algust teinud. Kontrollimisel selgus, et ta oli siiski viiest ülesandest kolm õigesti lahendanud.

Enne kui tund lõpule jõudis, ründas Eevi teda veel paljude küsimuste ning märkustega:

„Mis sul vanas koolis „matemat“ oli?“

„Hea,“ oli lakooniline vastus.

„Ohoh! Mul kisub see alati nõrga poole! Aga kus tänavas sa praegu elad?“

Vastust ei tulnud.

„Kas sul õdesid-vendi ka on?“

Jällegi ei järgnenud vastust.

„Kas sa tantsida oskad? Moodsaid tantse? — Miks su kleit nii pikk on? — Tead sa, sul on taga üks juuksesalk pikem kui teised! — Kas oled Shir-

ley Temple'i filmis näinud? — Sul on lõua otsas punane vinn!..“

Aino vaikis kangekaelselt. Kui see teist näis haavavat — haavugu peale, mis tema sest hoolib. Mis ta siis segab teda ja ei lase töötada! Ise ta arutada ei viitsi, vaid muudkui tahab Ainolt maha kirjutada! Ei karda ta enam ühti seda pruunisilmalist tüdrukutirtsu!

„Miks sa sealt vanast koolist ära tulid?“ küsis Eevi, kui tund oli juba lõppenud ja õpilased klassist väljusid

„Ma ei taha sellest rääkida,“ ütles Aino tüdinult.

Milleks pidi ka see nähvits seda teadma, et Aino vanematel — kehvadel talurentnikel — oli raske renti tasuda ja et nad pidid linna tulema uusi elamisvõimalusi otsima, mispärast siis ka Aino pidi siirduma linnakooli.

„Oled sa ka üks „ohkam“ küll!“

Eevi lõi lootusetult käega ja jooksis teiste juure. Ta haaras paaril tüdrukul käe alt kinni ja tõmbas nad jalutama. Nendega liitusid veel mitmed teised ja nii jalutati mööda koridori valjusti naerdes ja sädistades. Eevi näis teistele midagi elavalt seletavat. Kõikide pilgud pöördusid korraga uue õpilase poole ja siis puhkes valla hele naerulagin.

„Kindlasti nad rääkisid minust,“ mõtles Aino. „Mis olen ma teinud, et nad mind nii naeravad? Olen ma seepärast halvem, et mul pole nii kena kleiti ja kingi kui neil?“ Aino tundis tõsist vaenulisust uute klassikaaslaste vastu.

Paks Kati tuli saiatükkki näsides Aino poole. Tahtis nagu midagi öelda, kuid nähes teise vastutulematut ning morni ilmet ta ainult seisatas pisut, sõi ise tõsise näoga edasi ja läks siis minema.

Üks lahke näoga tütarlaps sinises madrusepluuis tahtis naeratades Aino juure tulla, aga ta sõbratar haaras tal käest.

„Tule, Hilja, mul on sulle midagi öelda! Mis sa siin ikka vahid!“ Ja viiski ta jalutama.

Aino jäi päris ükski. Olgu! Nad on talle kõik võõrad, ja mis hoolib tema neist või nemad temast? Kas ta peaks küll nendega kunagi sõbraks saama? Kui toredad kooliõed olid tal maal! Eriti Maia, kellega mindi hommikuti koos kooli. Talvel kõrgete lumehangede vahelt ja sügisel ning kevadel läbi pori ja vihma — pikad maad... Oi neid ühiseid maasikal-käimisi ja seeneotsimisi! Ja seda nalja, mis sai üheskoos karja hoides! Kus on nüüd Maia? Aino tundis end korraga nii ükski ja hüljatuna. Peaks need tunnid ometi kord lõpule jõudma! Kuid nad venisid tigusammul.

Järgmine tund oli emakeele tund — klassijuhataja tund. Nüüd näis Eevi olevat täiesti kaotanud huvi Aino vastu. Enne õpetaja tulekut ei tulnud ta üldse Aino kõrvale. Ta vaatas kolme teise tütarlapsiga mingisugust pildiajakirja, ise piltide juures ägedasti arvustades ning vaieldes. Ka tunni ajal ei esitanud

ta Ainole ainsatki küsimust. Ainol oli sellise „tähelepanematus“ üle väga hea meel.

Õpetaja laskis Ainol ette lugeda luuletuse, mille klass pidi järgmiseks tunniks pähe õppima.

„Tahaksin kuulda, kuidas uus õpilane ka loeb,“ ütles ta.

Luuletus oli Visnapuu „Järve jääle“. See meeldis Ainole väga, oli tulvil elurõõmu ja värskest! Aino oaks tahtnud seda nii ette kanda, et kõik oleksid imetlenud. Nüüd oli tal võimalus näidata, mida ta võib. Endises koolis oli ta üks parimaid deklameerijaid. Kui ta aga püsti tõusis, et hakata lugema, nägi ta, et kõikide pilgud olid suunatud uudishimulikult temale. Ka õpetaja näis teda teravalt silmitsevat oma mustade raamidega prillide alt. Hauavaikus valitses klassis. Õhk oli täis pinevust ja ootust. Eevi sihtis oma nirgisilma just Aino suhu.

See mõjus häirivalt, Aino tundis, kuidas ta värises. Hääli kippus kurku kinni jääma. Ta algas kogelevalt. Ta kuulis, kuidas keegi turtsatas, ja nägi, kuidas õpetaja saatis sinnapoole karistava pilgu. Aino suutis end siiski koguda ja luuletuse kuidagiviisi maha lugeda. Kuid see polnud kaugelki nii, kuidas see oleks pidanud olema. Aino taipas seda ise väga hästi.

„Palju elavamalt ja valjema häälega oleksid pidanud seda ette kandma,“ ütles õpetaja, kui Aino oli lõpetanud. „Aga pole viga, küll sul teinekord läheb paremini.“

Aino istus lööduna pingile. Talle näis, et Eevi kahjurõõmsalt muigas.

Kui Aino luuletust lugedes oli olnud kõigi tähelepanu keskuseks, siis järgmistes tundides ja vaheaegadel teised näisid Aino nagu unustanud olevat. Keegi ei kõnetanud teda, kõigil oli muuga tegemist. Nad hullasid, mängisid, naersid ja vestlesid omavahel, moodustades tiheda ühise pere.

„Olen neile nagu õhk,“ mõtles Aino, „aga olgu. Nemad mulle samuti.“

Kui tunnid olid lõppenud, haaras Aino kiirelt oma raamatukoti, tõttas jooksusammul riietusruumi ja katsus riietuda nii ruttu kui suutis. Ta pani selga koduvillase mantli ja pähe punase kodukootud mütsi. See oli nii soe ja pehme — ema enda kätetöö! Need linnatüdrukud ei tohi selle üle naerda... ei tohi!

Väljas liikudes vaatas Aino enne hirmuga ringi, kui hakkas üle tänava minema. Ta julges seda alles siis teha, kui sõidukid olid üsna kaugel. Kui ta aga sattus elavama liiklemisega tänavasse, siis pistis ta sealt joostes üle tee nagu suurte hirmunud silmadega kaljukitsi, heledate juuksesalkude lehvides tuule käes.

Hirmus on elada linnas! Aino igatses tagasi avarate väljade ja niitude vahele. Siin linna kivide ja müüride vahel tundis ta end puurilinnuna...

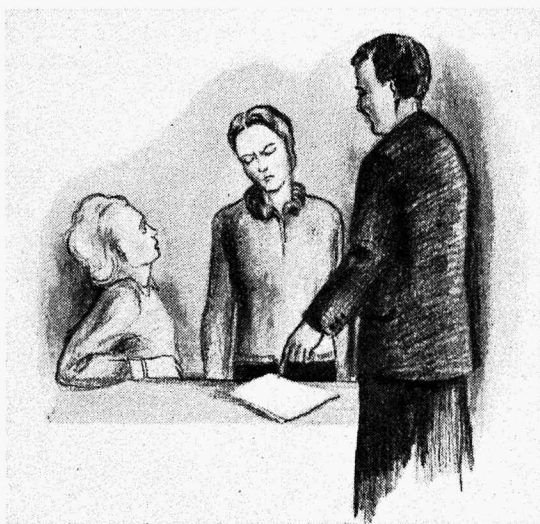
Aino tädi, kelle juures ta vanemad ja kaks venda peatusid seni, kuni nad leiavad endile püsivama ulualuse, elas vanas luitunud kollasevärvilises kolmekordses puumajas. See asus kaunis vähekäidavas kohas ja Aino tundis suurt kergendust, kui jõudis kodu-

tänavasse. Siin ei tarvitsenud vähimalt karta, et mõni punane koletis — omnibus — äkki salakavalalt nurga tagant välja kargab.

Kodus ema ja tädi küsimustele, kuidas uues koolis ka meeldis, vastas Aino lühidalt: „Päris hästi.“ Aga ta näoilme ja häälekõla polnud sugugi kooskõlas sõnade sisuga.

Ainol polnud tuju pikemalt rääkida oma värskest koolielamustest. Ta püüdis süveneda järgmise päeva õppeülesandesse. Kuid see ei õnnestunud hästi. Süda oli raske. Tusk ja meelehärm, mida veelgi süvendas hallitaevaline rõõmutu talveilm, ähvardasid võimust võtta. Ent ta ei kaevanud teiste nähes. Alles sängis, kui uni ei tahtnud tulla ja ta arvas, et kõik on juba uinunud, puhkes ta ägedasti nutma, mattes nutuhoogu kogu päeva jooksul tekkinud häbi ja pettumuse, üksilduse ja valu...

*

Järgmisel hommikul lipsas Aino vaikselt klassiuksest sisse, kedagi teretamata, kellelegi otsa vaatamata. Pingile istudes võttis ta emakeele õpiku ja hakkas seda lehitsema, et täita aega kuni õpetaja tulekuni. Kuski ta selja taga sosistati võib-olla temast. Kuid mis läheb see talte korda!

Veidi enne kella helisemist ilmus kohale ka ta pingikaaslane. „Peaks ta mind ometi rahule jätma!“ soovis Aino.

Ent vaevalt oli Eevi nende ühise pingini jõudnud, kui ta sähvas, pilkeviline suu ümber:

„Halloo, miss „Salapärane“! Kuidas käsi käib?“

Aino oli kavatsenud tast üldse mitte välja teha, kuid nüüd ei suutnud ta end pidada ja ütles ägestunult:

„Mida sa nende sõnadega õige mõtled?“

„Sa ei suvatse endast ju midagi avaldada, tahad end vist õige huvitavaks teha!“

„Mis sa siis segad mind tunni ajal!“

„Oh kui „paikas“! Aga sa ei rääkinud minuga

ka vaheajal, vahtisid mind nii kurja näoga nagu Zapik puuris.“

Eevi puhkes heledalt naerma. Sellega ühines ka teisi. Aino ei suutnud end enam taltsutada. Ta haaras Eevi tumedatest juuksesalkudest kinni ja sakutas neid kirkliku vihaga.

Eevi kiljatas alguses ehmatusest, siis aga hakkas ta veel heledamalt naerma.

„Näete nüüd, tüdrukud, ma pean tõesti Zapikuga ühel pingil istuma!“ hüüdis ta valjult. „Ta näitab juba oma teravaid küüsi!“

See mõjus. Aino tõmbus järsult tagasi. Häbi ja viha möllasid ta hinges. Ainult vaevu suutis ta hoiduda pisarast, mis valusalt kurgust esile tikkusid.

Täna on ta viimset päeva siin koolis. Ta ütleb emale, et pandagu teda teise kooli või üldse mitte kuhugi kooli!... Kuid ei! Need on meeletud mõtted! Aga siin klassis ei tahaks ta enam olla minutiki!

Aino oli nii ärritatud, et ta ei pannud tähelegi, kui õpetaja klassi tuli, ja ta tõusis alles siis püsti, kui kõik teised juba seisisid.

See ei jäänud nägemata õpetajale — punakate, lopsakate, lokki kalduvate juustega suurekasvulisele härrale.

„Kas see on uus õpilane?“ küsis ta Aino poole vaadates nii järsku ja valjult põriseva häälega, et Aino päris võpatas.

„Jah,“ ütles Aino ja tõusis püsti. „Mu nimi on Aino Voog.“

„Nii. Ja mis sa ka ajalooast tead? Utleme, näiteks, üldisest ajalooast? Tead sa, mil algas prantsuse revolutsioon?“

„Ei, ma ei ole seda veel läbi võtnud.“

„Siis on sul küll palju tööd, et teistele järele jõuda. Noh, loodame, et sa järele jõuad. Istu!“

Härra Mägi — nii oli ajalooõpetaja nimi — kutsus ette ühe õpilase ja käskis jutustada Napoleoni sõjakäigust Venemaale. Aino ei suutnud pidevalt jälgida jutustamist. Ta mõtted tegelesid hoopis muuga. Seda märkas ta siiski, et härra Mägi ei olnud õpilasega rahul. Ta tegi märkusi, nagu: „Nii see nüüd küll ei olnud. Mõttele ise järele, kuidas see võis võimalik olla.“ Ja kui õpilane viimaks nõutult vaikus, siis muutus õpetaja nägu kaunis pilviseks. „Niisugust tähtsat asja peaksid ometi kõik teadma. Olen seda nii palju kordi rõhutanud,“ ütles ta tõsiselt.

Aino märkas, et ka Eevit ei huvitanud praegu ajalugu. Ta näis suure innuga meisterdavat mingi valge paberilehe kallal, mida ta varjas mõlema käega Aino eest. Naerunäoga ja rahuldatud ilmega ulatas Eevi siis paberilehe enda ees istujale. See vaatas, muigas ja ulatas paberilehe edasi oma naabrile. Mõlema suust kostis tagasihoidud naeruturtsatus.

Õpetaja kulg läks kortsu. „Mis te seal naerate?“ küsis ta noomivalt. „Sellepärast te ei oska ajalugu, et aina naerate tunni ajal ja ei pane tähele!“

Tütarlapsed, kelle käes oli salapärane paber, kokkusid ja peitsid selle pingi alla. Niipea aga kui õpetaja pilgud pöördusid mujale, anti valge leht edasi. Nii see rändas ja kõik, kes lugesid, muigasid omaette ning hoidsid naeru tagasi.

Kui see paberileht aga jõudis esimesse pinki Helgi Oru kätte, ei jõudnud see punapõseline ja elurõõmus tütarlaps end valitseda ja laskis kuuldavale täiesti vaba ja sundimatu naerulagina.

Nüüd pahandus õpetaja päris tõsiselt.

„Mis naermine see teil täna ometi on?! Silmapilk too see paberileht siia, mida sa praegu vaatasid!“

Helgi ehmus väga — ja paberileht kukkus põrandale.

„Mis sa ootad, võta paber maast üles ja too mu kätte!“

Hirmunud näoga täitis Helgi käsu. Õpetaja heitis pilgu paberile ja ta nägu muutus vihast tulipunaseks. Paberile oli joonistatud lövi, kes vihasena toetub vastu puuriseina, ja alla oli kirjutatud: „Zapik on vihane!“

„See on kuulmatu! Poleks teie klassist üalgi sellist käitumist oodanud! Või mina olen teie Zapik!“ ütles ta müristaval häälel. „Kui süüdlane end kohe ei avalda, kirjutan kogu klassile päevikusse märkuse!“

Hauavaikus valitses klassis. Hinge kinni pidades vaadati ootavalt Eevi poole, kes oli muutunud näost tuhkjaks.

„Ütelge, kes seda tegi! Seal tagantpoolt vist see alguse sai. Kas sina, Eevi Randma?“

Õpetaja häälel oli inkvisiitorlik. Eevi tõusis üles, silmad maha löödud, ja ütles vaevalt kuuldavalt: „Ei.“

„Ei? Noh, ma näen, süüdlane eelistab vaikida, tal pole ülestunnistamiseks julgust. Sellisel juhul kannatab kogu klass.“

Õpetaja võttis klassi päeviku ja löi selle lahti... Kogu klass oli nagu surmaotsuse ootel.

Seal juhtus midagi väga üllatavat. Aino Voog tõusis püsti ja ütles selge ning rahuliku häälega:

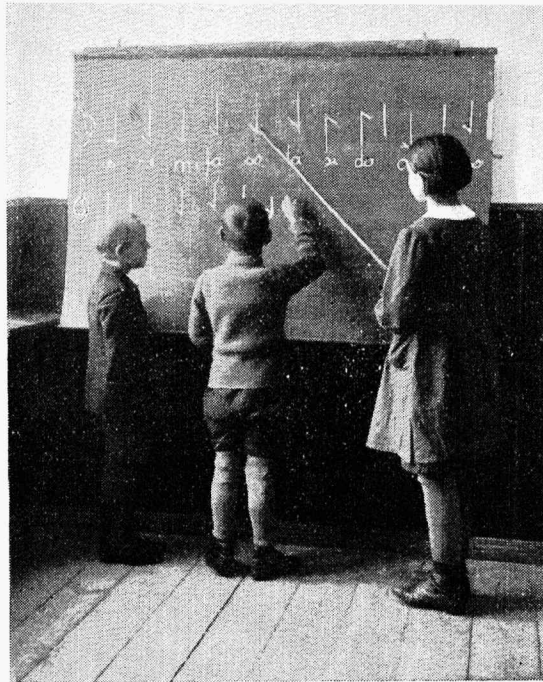
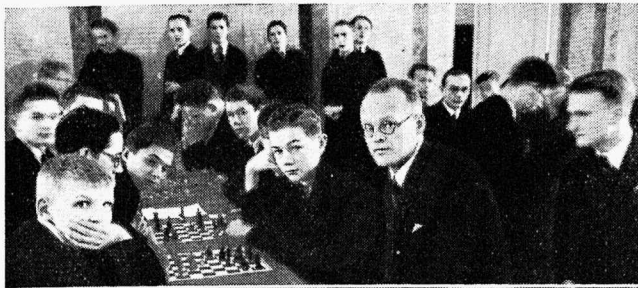
„Mina tegin seda.“

Üldine hämmastus õpilaste keskel. Õpetaja arvas, et õpilaste imestus oli tingitud sellest, et Aino oli uustulnuk.

„Nii — alles teist päeva oled sa siin klassis ja juba saad sellise vembuga hakkama! See on sinust väga inetu ja kasvatamatu! Ise oled oma ajalooastmistest nii maha jäänud. Too kohe oma päevik siia, kirjutan sulle märkuse! Pärast tunde tule järele. Homseks pead mulle kodunt tooma allkirja, et oled märkust näidanud oma vanemaile. Peaeselle tuleb asi arutusele õppenõukogus. Õpilane, kes kohe alguses end sellises valguses näitab, äratav igatahes vähe usaldust.“

Härra Mägi oli ikka veel väga vihane.

Vaevalt oli ajalooõpetaja saanud tunni lõppedes klassist lahkuda, kui Eevi haaras Ainol kaela ümbert kinni.

Tartu Treffneri güm. malering. — E. Noorsoo Kasvatuse Seltsi güm. õpilisorkester. — Esimesi samme noodivallas

„Andesta! Ma ei teadnud, kui vahva tüdruk sa oled!“

Ja ta puhkes nutma.

Ainol oli piinlik. Ega ta teinud seda just suuremeelsusest. Pigemini tahtis ta Eevile kätte maksa, näidata talle, kui arg ta on ja kuipalju julgem on tema, Aino! Tas valitses ka isesugune hoolimatus enda vastu. Karistagu nad teda kuidas tahes. Visaku või koolist välja. Seda ta ju peaaegu sooviski. Iga tahes sündis süü endale võtmine nii kiiresti, et ta isegi õieti ei teadnud, kuidas ta selleni jõudis.

„Ära nuta,“ lohutas ta Eevit.

„Sa oled tore, tore tüdruk!“ ütles Eevi, ise silmi pühkides. „Ma mõtlesin, et sa mu üles annad, sina aga...“ Eevi ei suutnud lauset lõpetada.

Ka teisi õpilasi oli kogunenud Aino ümber. Kõik olid sõbralikud ja kõik imetlesid. Aino oli korraga saanud tuhkatriinust päevakangelaseks.

„Elagu Aino! Meie klassi au päästja!“ hüüdis klassivanem, sama lahkenäoline madrusepluusis tütarlaps, kes tahtis Ainot kõnetada eelmisel päeval.

„Jah, elagu Aino!“ hüüdsid ka teised vaimustatult.

„Aga Eevi, see pole küll ilus, et lased teisele enda eest märkuse sisse kirjutada! Ja veel sellele, kel oleks õigus sinule pahane olla. Sa peaksid nüüd kohe üles tunnistama!“ ütles jälle klassivanem. Ka teised olid samal arvamisel.

Eevi, norus peaga ja häbistatult, haaras Aino käe ja ütles paluval: „Tule, lähme kahekesi!“

Nii nad läksidki, Eevi ja Aino, käsikäes härra Mäe juure.

„Härra Mägi, palun, ärge kirjutage Aino Voole märkust päevikusse! Mina olen süü... mina joonistasin selle ja...“ algas Eevi kogelevalt.

Härra Mägi tegi suured silmad. „Sina? Kuid miks Aino Voog siis ütles, et tema seda tegi?“

Aino tahtis vastata, aga Eevi ruttas ette: „Sellepärast, et ta tahtis klassi au päästa!“

Õpetaja näole ilmus lahke naeratus. „See on ju väga ilus tegu. Näen, et olen Ainos eksinud. Kuid miks siis sina, Eevi Randma, sellise vembuga hakkama said? Sarnlen ma siis tõesti nii väga Zapikule?“

„Oh ei! Ma ei mõelnud sugugi teid, härra Mägi!“

„Keda siis?“

„Aino Voogu.“

Nüüd puhkes õpetaja päris südamest naerma.

„Noh, leidsid küll mul paraja Zapiku! Ja see on tõesti imetlusväärne, et just Voog süü enda peale võttis! Peaksin nüüd küll teie päevikud vahetama. Õnneks pole ma Voole veel märkust kirjutanud.“

„Palun, ärge kirjutage märkust Eevi Randmale!“ ütles nüüd Aino. „Ma olen ise ka süüdi, et ta seda tegi.“

„Või nii? Klassikorda oled sa, Randma, küll rikkunud, aga — olgu seekord pealegi. Ma näen, sul on joonistamisannet, aga kasuta seda teinekord sobival juhul.“

Rõõmuhõisega tormasid Aino ja Eevi klassi tagasi.

Kui Aino kojuminekule asus, ei olnud ta enam üksinda. Eevi tuli koos temaga. Neil oli ühine tee. Ja sest päevast nad olid lahutamatud sõbratarid.

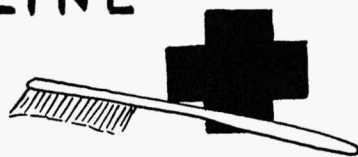
Aino naeris õnnest. Ta ei läbenud käia — hüpata, karata oleks ta tahtnud!

„Ka linnas on tore elada, kui on ainult sõpru,“ leidis ta.

TERVISHOIULINE

A B C

Dr. med. **M. Kask**

Leetreist

Käsitlen käesolevas kirjutuses leetrihaigust ja selle vastu võitlemist selles ulatuses nagu seda igaiüks teadma peaks. Kui leetrihaiguse leviku vastu seni pole midagi erilist suudetud teha, siis see on suurel määral teadmatusel ja ka sellest, et leetritele ei osata vaadata õigetel ja ajakohastest seisukohtadest.

Leetrid on nakkushaiguste seas kergeimini nakkavaid haigusi. Pääaegu kõik inimesed on vastuvõtlikud leetritele. Arvatakse, et umbes 10% kõigist inimesist pääseb leetrinakkusest. Paljude muude nakkushaiguste suhtes paljud inimesed omavad teatud haiguskindluse ehk immuunsuse (kõhutüüfus, difteeria, lastehalvatustõbi jne.).

Leetrid esinevad tavaliselt taudi ehk epideemia kujul peaaegu iga 2—3 aasta järele. Viimane leetritaud oli meil möödunud aastal ja see ei ole praegugi veel lõppenud. Seni ei ole leetritaudi levikut kusagil tõhusalt tõkestada suudetud, osalt sellepärast, et leetrid on nii nakkavad, osalt sellepärast, et leetrihaigus juba enne haigusnähtude ilmumist võib ühelt teisele kanduda, suuremalt osalt aga sellepärast, et enamik inimesi vaatab leetritele kui tühiselise haigusele. Paljud lastevanemad on isegi nii kergemeelsed, et nad siis, kui üks laps haigestub leetrisse, ka teisi lapsi otse sihilikult lasevad nakatada.

See on täiesti vale talitusviis. Ühegi nakkushaiguse puhul ei tohi nakkust sihilikult soodustada.

Leetrihaigus kuulub küll kergemate haiguste hulka. Kui leetrihaigeist suureb küllalt suur hulk, siis mitte otseselt leetrite tagajärjel, vaid leetritele kaasunud kopsupõletiku tagajärjel. Juba ainuüksi kopsupõletiku ohu pärast ei tohi leetrihaigust sihilikult levitada. Kuid tõsiselt tuleb arvestada ka seda, et leetrid nõrgestavad inimese vastupanuvõimet muudele nakkushaigustele, nagu difteeria, kopsupõletik, tuberkuloos, streptokokkidest põhjustatud haigused ja mitmed muud.

Tervishoiuliselt on aga väga oluline, et iga inimese vastupanuvõime kõigile haigustele on võimalikult suur.

Leetrite tõkestamise ja nende vastu võitlemise on raskeks teinud ka asjaolu, et me leetrite tekitajat veel ei tunne. Teame leetrite tekitajast vaid niipalju, et see kuulub nn. ultraviiruste*) hulka. Leetrite tekitajad leidub limanahkade eritustes (nina- ja kurgulima, sülg, röga, silmaeritus jne.) ja nende erituste kaudu kanduvadki leetrid ühelt inimeselt teisele.

*) Viirus on üliväike pisilane, mida ka tugevaimate suurendusaparatuuride abil pole võimalik näha.

Leetrid nakkavad, kui haige puutub otseselt kokku tervega. Kui seesugust otseselt kokkupuutumist ei ole, siis ei saa haigus haigelt tervele üle kanduda. Otsese kokkupuutumise all tuleb mõista ka piisknakkust, mispuhul kõnelemisel, kõhkimisel ja aevastamisel haige suust või ninast õhku paisatud piisad satuvad terve inimese suhu või ninna.

Leetrihaigus algab üldjoontes nagu harilik külmetushaigus: kerge palavik, nina jookseb vett, silmad on punased ja peagi tekib kõha. Kolmandal haiguspäeval tekib kehale ja näole suurelaiguline lööve, ja ka palavik tõuseb kõrgeemale (39° või enamgi). Lööve hakkab 4—5 päeva pärast kaduma ja nahk hakkab kestendama. Leetrid on nakkavad umbes 5 päeva enne lööve ilmumist ja kuni lööve kadumiseni. Ma arvan, et pole erilist mõtet siinkohal pikemalt üksikasjaliselt peatuda haigusnähtude ja haiguse äratundmise juures. Kes kord elus on leetrihaiget näinud, see tunneb haiguse lööbe väljalöömise järele suurema vaevata ära — enne lööve ilmumist on haiguse äratundmine raskem. Kui ümbruses esineb rohkesti leetrihaigust, siis tuleb alati mõelda leetritele, kui keegi leetrid mittepõdenud inimene (laps) haigestub ja kui haiguse algul ilmnevad ülalkirjeldatud üldised haigusnähtud.

Haiguse levik oleks märksa väiksem, kui igaüks, kel on palavik, nohu ja muud „külmetushaiguse“ nähud, jääks vähimalt niikauaks koju, kuni palavik on möödunud, sest ka külmetushaigused on nakkavad. Leetrite leviku piiramiseks on ka oluline, et kõhkimisel ja aevastamisel hoitaks alati taskurätt suu ees — sellega takistatakse suust ja ninast paiskuvate piiskade sattumist ümbrissevasse õhku.

Võimaluse korral paigutatakse leetrihaige omaette tuppa või — veel parem — haiglasse. Haigetuppa tohiks minna vaid see isik, kes haige eest hoolitseb, muid isikuid ei tohiks sinna üldse mitte lasta. Kui kellelgi on mõni sõber leetrisse haigestunud, siis ei ole mõistlik seda sõpra külastada — oodatagu, kuni sõber on paranenud. Leetrihaige perekonnast ei tohi ka keegi minna külla teise perekonda, kus on leetrid mittepõdenud lapsi. Need perekonnaliikmed, kelle perekonnas on leetrihaige ja kes ise veel pole põdenud leetrid, ei tohi minna kooli või tööle 14 päeva jooksul, arvates sellest päevast, mil kodus oleval haigel lööbe ilmus.

Omajagu aitab leetrihaiguse levikut tõkestada see, kui haige sööginõud igakord pärast tarvitamist asetatakse kuuma vette ja hoitakse seal 5 minutit. Haige ruumis puhastatagu põrandaid ja esemeid seebi ja kuuma veega.

Mingit eriravi leetrite vastu ei ole, üldine hoolitsemine on kõik, mida teha saab ja mida

Lihne telegraaf

Asetame el.-juhtme pikuti vabalt pöörduva magnetnõela (kompassi) kohale ja laseme juhtmesse voolu, siis kaldub magnetnõel oma esialgselt suunast kõrvale. Sel nähtusel põhjeneb meie lihtsa telegraafi ehitus.

Kahe aparadi (jaama) valmistamiseks vajame: 2 el.-taskulambi patareid, umbes 60 m 0,1- või 0,2-mm läbimõõduga isoleeritud el-juhet, sukavarrast, 2 tikutoosikesta ja muud kodus leiduvat.

Sukavardasse teeme viiliga kaks täket ja murrame vardast kaks tikutoosi pikkust tükki (joon. märgitud tähega S). Need sukavarda tükid magneedime (magneetmist vaata „Meie Nooruses“ nr. 2—1940).

Ülejäänud varda osa ajame tulel punaseks ja torkame sellega tikutoosikestade laiema külje keskkoha augukesed. Muidugi varem kõrvaldame tikutoosist karbikese, seda me ei vaja.

Torkame magneeditud sukavarda jupi väikesse korki (joonisel K) nii, et kork asetseks täpselt varda keskel. Asetame korgiga sukavarda tikutoosikesta sisse. Korki vajutame tikutoosikesta aukudest, mõlemalt poolt, väikesed nõelakesed, mis moodustavad magneeditud sukavardale pöörlemistelje. Varda alumisse otsa asetame korgitükikese (m).

Joonisel A on karbi läbilõige küljelt ja joonisel B — läbilõige eest.

Et varda telg ei libiseks, kinnitame telje (nõelte) otstele väikesed korgiseibid (n ja n).

Nüüd asume mähise kerimisele. 0,1- või 0,2-mm läbimõõduga isoleeritud juhtme kerime korralikult (keerud kõrvuti) kuni poole sentimeetri kauguseni teljest, siis, katkestamata juhet ja muutmata kerimise suunda, kerime esimese korra peale teise korra, siis kolmanda

korra ja viimaks neljanda. Pärast seda viime juhtme tikutoosi teisele poolele ja keerduke suuna samaks jättes toimime seal samuti nagu esimesel poolel. Mähise otsad kinnitame niidiga karbi külge, et vältida hargnemist.

Üks jaam on valmis. Kui ühendame aparadi mähise otsad patarei elektrodidega, siis toosi sees olev magneeditud sukavarda tükike kaldub kohe kõrvale. Vahetame voolu suunda (vahetame patarei otsad). Nüüd kaldub varras teisele poole. Varda kaldumise hõlpsamaks jälgimiseks kinnitame liimiga varda külge kerge peeru paberist sõoriga (r).

Märkides, kuhu poole kaldub varras, kui mähise algusots on ühendatud patarei + elektrodiga (lühem plekiriba), me võime seda aparati kasutada voolu suuna määramiseks.

See riist on nii tundlik, et ta ei määra vooluahelas mitte ainult voolu suunda, vaid avastab seal ka õige nõrga voolu olemasolu. Selle aparadi nimi on galvanomeeter.

Et galvanomeetrit kasutada telegraafiaparadina, keerame peenikesest vasktraadist vedrukese (joon. B—v), mille ühe otsa kinnitame korgikesse (m) ja teise — tikutoosi serva külge nii, et vedru kallutaks veidi vardakest.

Vedru ei tohi olla liig tugev: vool ei jõua siis varrast kallutada.

Katsetame! Voolu mähisesse lasknud, näeme, et magneeditud varras kaldub kõrvale ja pingutab vedru; seda muidugi ainult siis, kui voolu suund on selline, et varras kaldub vedrule vastassuunas.

Üks aparat on päris valmis. Samuti valmistame teise jaama.

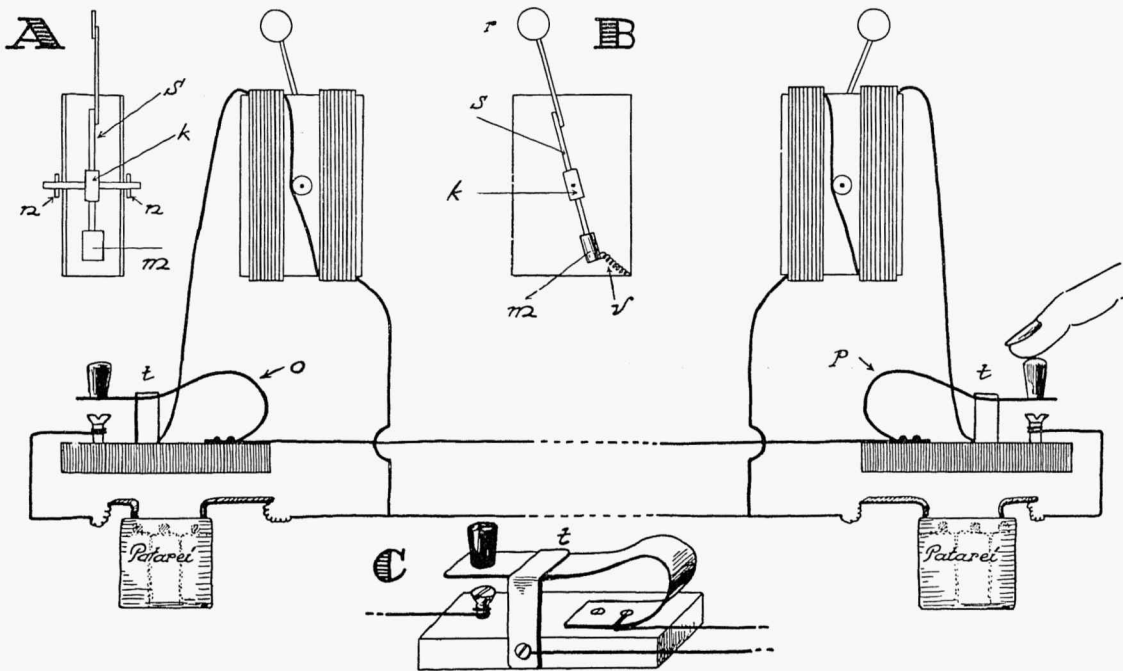
Ühendusepidamiseks kahe jaama vahel on tarvis veel meisterdada kaks n.-n. morsevõtit — lülitist.

tegema peab. Haige pandagu voodisse ja hoitagu seal kuni palaviku languseni. Haigetuba olgu soe (20—22° C), seejuures aga küllalt hästi tuulutatud. Hele valgus pole hea, kuid haigetoa pimendamine pole ka tarviline. Haigele antagu rohkesti juua — võimalikult mahlu ja mahla-juoke — ja süüa antagu harilikke lihtsaid ja kergete seeditavaid toite. Nii hoitakse kindlalt ära tüsistused kopsupõletiku ja muude kaashaiguste näol.

Kui kuni viimaste aastateni polnud mingisugust võimalust leetrihaigega kokkupuutunud leetreid mittepõdenuid päästa leetriohtu eest, siis praegusel ajal seesugused võimalused on olemas. Kui süstida inimesele, mitte hiljem kui 5 päeva pärast kokkupuutumist haigega, äsja leetrist paranenu vereseerumit, siis see seerum

kaitseb umbes kuue nädala vältel leetrinakkusest. Samasugune kaitse saavutatakse ka siis, kui süstitakse nende isikute vereseerumit, kes kunagi varem on leetreid põdenud (näit. isa või ema), kuid sel juhul peab tarvitama seerumit suuremal hulgal.

Eeltoodust nägime, et meil leetrite vastu võitlemisel ei ole kasutada eriti tõhusaid abinõusid, kuid see võitlus pole enam nii lootusetu kui vabest kümne aasta eest. Kui eeltoodud võitlusviise korralikult kasutatakse, siis on ikkagi võimalik paljudel juhtudel hoiduda leetrisse haigestumast. Siinkohal olgu veel kord rõhutatud, et leetritele ei tohi vaadata kui tühisele haigusele, sest ka tühiseim haigus hooletult võetuna võib tuua surma või tervist tunduvalt halvendada.

Morse-võtme ehitus ilmneb joonisest C. Puuklotsikese külge kinnitame vask- või raudplekiribakese, mille laius = 1,5 või 2 sm. Painutame selle riba joonise kohaselt kõveraks vedruks (o ja p) ja uuesti sirgumise vältimiseks kinnitame L tähe kujulise plekk-klambriga (t). Vedru otsa alla keerame kruvi. Vajutamise hõlbustamiseks kinnitame vedru otsa puumunakese, käepideme (joon. C märgitud mustana).

Selline morse-võti võimaldab ühendusepidamist jaamade vahel kahe juhtme abil, kuna muidu peaks neid olema neli.

Algame ühenduste seadmist. Jälgides tähelepanelikult skeemi (joonist) näeme, et kui mõlemad võtmed on alla vajutamata, siis puudub vooluahel, nende patareid ei tööta. Kui me aga vajutame näiteks parempoolse (II) jaama võtit, siis parempoolsest patareist tungib vool võtme kruvi kaudu vedrusse (p) ja sealt juhtme läbi vasakpoolse (I) jaama vedrusse (o). Kuna siin vedru (o) on ühenduses klambriga (t), siis vool tungib sama jaama aparaati. Läbinud mähise, läheb vool teise juhtmesse, mis ühendab jaamu, ja tuleb tagasi parempoolsesse (II) patareisse. Vooluahel on terve, katkestamata — järelilikult vasakpoolse aparaadi varras kaldub kõrvale, s. o. jaam töötab.

Parempoolne jaam aga vaikib: vedru p ei puutu klambri t vastu, ei anna ühendust.

Niisuguse skeemi järgi ühendatud jaamadest töötab alati ainult üks — vastuvõtijaam, kuna saatejaama aparaat vaikib.

Lihntne telegraaf on valmis.

Kuidas toimub aga kõnelemine?

Selleks kasutame päristelegraafijaamades tarvitusel olevat n.-n. morse-tähestikku. Morse-tähestikus iga täht märgitakse punkti ja kriipsu kombinatsioonidega. Näiteks täht A märgitakse . — (punkti ja kriipsuga), täht K — . — (kriips, punkt, kriips) jne.

Me lepime kokku: kui varras jaamas kaldub hetkeks kõrvale — see tähendab punkti, kui pikemaks ajaks — siis kriipsu. Tähtede vahed peame pikemad, et hoiduda segadustest.

Kui aparaadid, s. o. galvanomeetrid, on hästi monteeritud, siis töötab selline lihtne telegraaf laitmatult.

Üldisi juhendeid:

Ühendust võib selle telegraafiga pidada toast tuppa, korterist korterisse ja isegi majast majja, kui suurendada patareide arvu.

Et vältida hiljem toast tuppa jooksmist või majast majja lippamist, asetage enne jaamade ülesseadmist aparaadid lauale üksteisest kaugemale ja kontrollige siis skeemi järgi seadmeid ja ühendusi.

Morse-tähestiku leiute peagu igast noorkotka või skaudi käsiraamatust.

Jaamadevaheliseks ühenduseks on sobivaim el.-kellatraat.

Väike auruturbiin

Joonisel näete kanamunast valmistatud auruturbiini, mis käivitab paberist tuuliku.

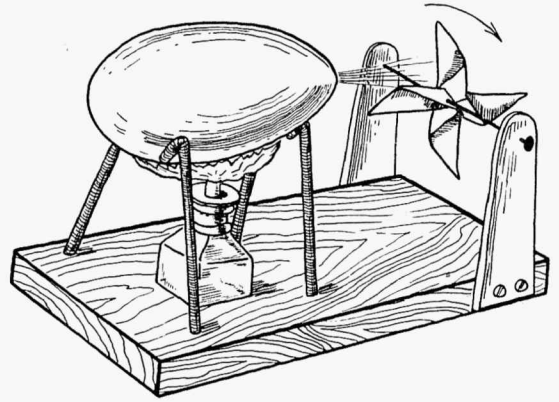
Sellise auruturbiini valmistamine on lihtne.

Turbiini aurukatlaks paluge emalt värsket toores kanamuna, mille väikesest otsaavausest imege välja munavalge ja kollane. Kui te toorest muna aga ei joo, siis toimige teisiti. Tehke munasse veel teine avaus, mille kaudu puhuge õle-kõrrega muna tühjaks. See avaus sulgege hiljem gipsiga. Tühi munakoor asetage horisontaalselt naeltel või traadist jalgadele. Muna alla pange väike tuši- või tindipudelilist tehtud piirituslamp. Piirituslambi valmistamist vaata „Meie Nooruses“ nr. 3.

Tuulik meisterdage alljärgnevalt: kartongist ruutu lõigake diagonaalselt, nurkjooni mööda, neli lõiget peagu sentrini. Siis painutage vastavad nurgad keskele ja torgake ajutiselt nõõp-nõelaga läbi.

Tuulik kinnitage traatvõlli või sukavarda abil kahele papist või puust laagrile. Et tuuliku telg ei nihkuks, selleks torgake varda otstesse korgitükikesed. Samuti võite korgitükikestega pidurdada tuuliku, s. o. turbiini töörotat või, nagu päris turbiinides nimetatakse, rootori nihkumist kohalt (keskelt).

Turbiin on valmis. Käivitage! Täitke munakoor vähesel veega ($\frac{1}{3}$ kõrguseni). Selleks asetage muna vee alla; munas olev õhk tungib mullikesena välja ja laseb vee sisse valguda.

Pange veega täidetud muna — aurukatel — jalgadele ja süüdake piirituslamp.

Varsti otsaavausest väljatungiv aur oma rõhumisega paneb töörotat-rootori kiiresti tiirlema.

Tuulik tiirleb nii kaua, kuni ta märgub ja vajab uuendamist või kuni lõpeb vesi katlas.

Niisuguse auruturbiini võimsus on väike, kuid selle abil võite siiski sooritada nii mõnegi huvitava katse.

Värvige, näiteks, rootori üks pool punaseks ja teine roheliseks. Kiirel tiirlemisel segunevad värvused ja tuulik paistab taas valgena.

Katsetage sinise ja kollase või ruuge ja lilla rootori pooltega ja te tutvute täiendvärvuste seadusega.

Märtsi päike

Are Lee

*Päike aknalauaial tukub
soojad sõnad suus.*

*Räästa purikatelt kukub
pisaraid, mis tali nutnud.*

Ilm on helkjas, uus.

*Veidralt jalgu siputades
kärbes kammib pääd.*

*Rentslis sulgi soputades
talvist kuube loputades
Värb teeb vanni hääd.*

*Ega minagi ei pelga
enam külmataati.*

*Ruttu suusasaapad jalga,
ja kas keldrimüelt ei alga
lõug nüüd tarest saati.*

Lennukid ja lendurid

huvitavad küll kõiki noori, eriti poisse. Vaevalt leidub nende seas kedagi, kes poleks kuulnud ameeriklasest Lindbergh'ist ja ta lendudest üle ookeani. Oli ju Lindbergh see mees, kes esimesena lendas Ameerikast Euroopasse, pealegi üsna üks. Sellest lennust (ja oma lennukist) jutustabki ta ise oma raamatus. Minu lennuk ja mina, mis hiljuti k.-ü. „Looduse“ Kuldraamatu sarjas ilmus eestikeelses tõlkes.

Lihtsalt ja tagasihoidlikult jutustab kuulurid ses raamatus kõigepealt oma lapsepõlvest ja kooliskäimisest, siis oma esimestest kogemustest lennuasjanduse alal, mis teda üliõpilaspõlves hakkas tugevasti huvitama. Kuigi sellest ajast on möödunud kõigest kaheksateist aastat, paneb lugejat imestama tolaeagse lendamistehnika ja lennuõpetusviisi primitiivsus; alles Lindbergh'i raamatut lugedes tajume, millise määratu kiirusega on inimeste lennukunst arenenud!

Vaevalt lendama õppinud, hakkas Lindbergh igatsema oma lennukit. Maailmasõjajaegeid õppelennukeid müüs Ühendriikide valitsus tol ajal väga odavasti; Lindbergh'il õnnestus osta lennuk täie varustusega viiesaja dollari eest. Kuna ta seni veel ühtki üksiklendu polnud sooritanud, siis tegi talle muret oma lennuki äraviimine riiklikult harjutusväljakult. Salaja katkus ta oma lennukiga õhku tõusta, jõudis aga kõigest nelja jala kõrguseni maast. Keegi sõjaväelendur oli nõus teda natuke õpetama ja sooritas temaga poole tunnise harjutuslennu. Seepeale asus Lindbergh oma esimesele üksiklennule, harjutas selle järele veel nädal aega lendamist väljaku kohal ning alustas kojulendu oma lennukiga. Meie päevil tihkab vaevalt keegi nii väheste kogemustega ette võtta pikka lendu üle tundmata maastiku! Muidugi oli lend täis viperusi ja äpardusi, — seda enam, et puudusid korralikud lennusaamad ja vahemaandumistel tuli laskuda lihtsalt heina- või karjamaale. Ning maandumiskoha ümber kogunenud inimestele pidi tundide kaupa seletama, et „õõs radiaatoris on selleks, et sealt käiks läbi propelleri völli; et tiivad pole mitte loomasooltest, plekist ega valatud rauast, vaid on puuraamistik kaetud kas puuvillase või linase riidega; et ainsaks viisiks teada saada, mis tundmus on lennates, on proovisõit viie dollari eest; et masina seismajämine pole nii ohtlik kui tiiva murdumine“ jne. Juhtus sedagi, et tuli kuskilt vana neegrinaine ja küsis, mis see maksaks, kui „härä viiks ta taevasse ja jätakski sinna“.

Koduteel ja hiljemgi pidi Lindbergh raha teenima sellega, et ta sõidutas lennata-soovijaid mööduka tasu eest; muidugi juhtus seejuures

mõndki naljakat, aga ka palju üsna tõsist laadi viperusi. Kahekümne kahe aastase astus Lindbergh „lennukadettide“ kooli, — ja siis algas hoopis teissuguste viperuste ja teistlaadi töö ajastu; see oli pinev, aga ka väga tulemusrikas õppeaeg, mille lõpul Lindbergh astus lennuposti teenistusse. See amet oli heaks eeltreeninguks ta kuulsale esimesele lennule üle ookeani, mille ta sooritas eriti seks otstarbeks konstrueeritud lennukiga. Raamatu kõige põnevamaks osaks on muidugi seda ookeanilendu kirjeldavad peatükid, mis põsed õhetama panevad igal noorel lugejal. Kõige sobivam peaks „Minu lennuk ja mina“ olema umbes kolmeteistkümne- kuni kuuteistkümneaastastele.

Kaheteist- kuni neljateistkümneaastastele võiksin soovitada maailmakuulsa norra kirjaniku Knut Hamsuni abikaasa Marie Hamsuni raamatut Langerudi lapsed, milles kirjeldatakse norra laste kodust elu ja kooliskäimist, suviseid seiklusi metsas ja mägi karjamaal, talvist õppimist linnas keskkoolis, väikeste õdede-vendade muretuid vemp kodu ja suure venna usinat edasirühkimist võõrsil. Jutustuse tegelased on kõik tragid, meeldivad noored; jutustuse toon on sõbralik ja soe. Välismaal peeti „Langerudi lapsi“ juba mõnd aastat väga heaks noorsooraamatuks (proua Hamsun kirjutab selle omadele lastele); loodetavasti meeldib raamat ka eesti noortele.

Neile noortele, kes meelsasti muinasjutte loevad (eriti tütarlastele), olgu üteldud, et hiljuti eestikeelses tõlkes ilmus belgia kirjaniku M. Maeterlincki õrn ja omapärane Sinilind, lugu kahest lapsest, kes läksid imet otsima ja kohtasid oma teekonnal palju ebatavalist. — Nagu „Minu lennuk ja mina“, nii ilmusid ka „Langerudi lapsed“ ja „Sinilind“ k.-ü. „Looduse“ Kuldraamatu sarjas.

M. Sillaots.

Toimetusele saadetud kirjandust.

F. M. Dostojevski: Märkmeid surnud majast. F. M. Dostojevski Kogutud Teosed III. Vene keelest tõlkinud J. Seilendal. 384 lk. Hind Kr. 4.—, kal.-k. Kr. 5.—.

F. M. Dostojevski: Kuritöö ja karistus. II köide F. M. Dostojevski Kogutud Teosed V. 400 lk. Hind Kr. 3.50, kal.-k. Kr. 4.50. K/ü. „Loodus“.

F. M. Dostojevski: Sortsid. I köide. F. M. Dostojevski Kogutud Teosed IX. Vene keelest tõlkinud Jaan Kangilaski. 416 lk. Hind Kr. 3.75, kal.-k. Kr. 4.75. K/ü. „Loodus“.

F. M. Dostojevski: Vennad Karamazovid. III köide. F. M. Dostojevski Kogutud Teosed XV. Tõlkinud J. Kurfeldt. 400 lk. Hind Kr. 3.75, kalin-gurkõites Kr. 4.75. K/ü. „Loodus“.

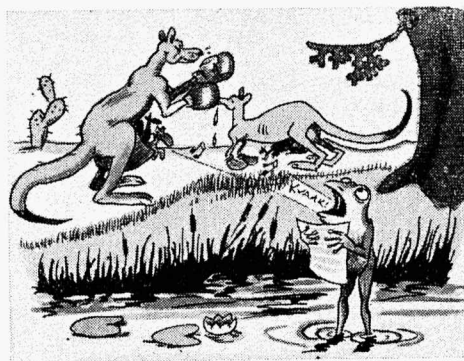
LOODUSLOOLINE AABITS 2

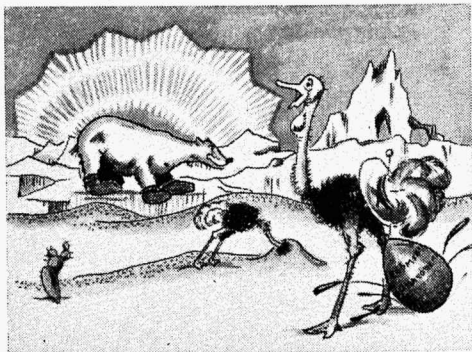
Hobuseid on mitut sugu, hunt peab hirvepraest lugu

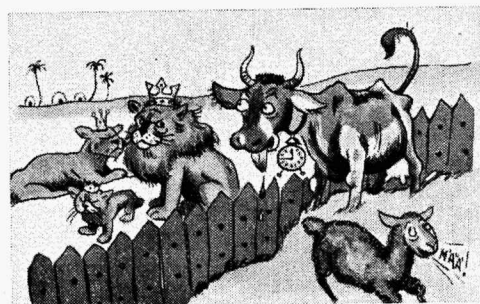
Mis ilvesel on roimamõtted, need inimesel — spordivõtted!

Kängur poegi kotis kannab — lombis konn kontserti annab.

Jaa! Jaanalind ei saa sest aru, kuid elada võib jäl jääkaru.

Lõvid loomakuningad — Iehm, lammas, kõik neid kardavad.

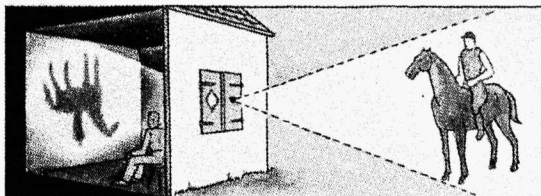

Toimetaja A. Saarne

Iga foteharrastaja on teatud mõttes rindemees, olles alati valvel igavesti vahelduva elu üksiku hetke jäädvustamiseks kunstimaitselise pildina. Teatud olukord pildistamiseks ei kordu täpselt iialgi teist korda. Arendagem end antud olukorras kunstipärasust nägema ja seda õigesti jäädvustama fotole. Selleks soovime kõigile noortele foteharrastajaile head valgust!

1. Algeline fotokaamera.

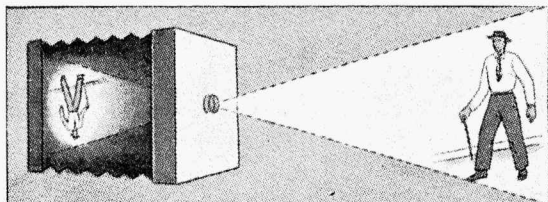
Sulgege aknad valguskindlalt, nagu pimendamisharjutusel, kuid seekord päeva ajal, ja tehke akna kattes väike auguke, siis elate üle sama, mida Leonardo da Vinci koges 400 aastat tagasi. Akna vastasoleva toa seinale tekib jalad ülespidi peegelpilt väljasolevast vaatest. Sama nähe väikeses kastis ongi algeline fotokaamera.

Asendades avause vastas asuva seina materitid klaasiga, n.-n. tuhmklaasiga, võime tekkinud kujutlust hästi vaadelda. Näeme, et selliselt saadud pilt on ebaterav ja tume, sest äärmiselt väikese avause tõttu satub kaamerasse liig vähe valgust. Suuremaks aga ei saa avaust teha, sest siis kaob pilt ja kast muutub lihtsalt aknaga ruumiks.

2. Objektiiiv.

Algeline kaamera paraneb märgatavalt, kui asetame avause ette kaksikkumera optilise läätse. Nüüd võib juba avaus olla suurem ja selle tõttu pilt palju heledam. Algul oli selline optiline läätse vaid tavaline suurendamisklaas kõigi oma puudustega, kuid nüüd on see arenenud anastigmaat-objektiiviks, mis koosneb mitmest eriomadustega läätsest ja omab kulli terava pilgu. Tutvume nüüd lähemalt kujutluse teravuse küsimusega.

3. Teravussügavus.

Inimese silm on nagu fotokaamera, kus objektiiviks on silma tera ja tuhmklaasiks võrkkeile.

Vaadates nüüd pildil kujutatud kombel üle oma sõrme akna suunas paneme tähele, et kui koondame pilgu sõrmele, on selle kujutus terav ja taamal asuv aken ebaterav, kui aga koondame pilgu aknale, on see vastupidi. Sellest ilmneb, et me võime oma silmas saada terava kujutluse ainult ühes kauguses olevast esemest. Silm ei saa lähedal ja kaugel asuvat eset korraga teravalt näha. Säärane nähtus ilmneb ka pikksilma ja fotoobjektiivi juures: terav on ainult see, mille me teravaks seame, eespool ja taga-pool seda tasapinda on kõik enam-vähem ebaterav. Puudub teravussügavus.

Pildistamisel on aga teravussügavus hädavajaline, sest, mis pildi me saaksime, kui, seades objektiivi teravaks näiteks 2-le meetrile, kõik, mis on lähemal või kaugemal sellest tasapinnast, „upub udusse“.

4. Diafragma või vahekatja.

Kordame eespool kirjeldatud vaatluskatset veidi muudetud kujul. Võtame paberilehe ja torkame sellesse nõelaga väikese augu. Vaatleme nüüd sõrme

ja akent läbi selle augu. Näeme mõlemaid korraga teravalt! Paberisse tehtud augu abil vähendasime oma silmatera, foto keeles diafragmeerisime oma silma, ja sel kombel saavutasime terava kujutluse korraga lähedast ja kaugest esemest. Sama teeme pildistamisel objektiiviga, kui me tahame lähedat ja kaugut kujutada ühtlaselt teravalt.

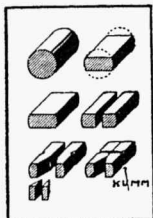
(Järgneb.)

Valmistame fotovahendid ise

Korkklambrid.

Otstarve: Korkklambrid hoiavad filmid ja koopiad ujuvalt vees, mis kiirendab nende pesemist.

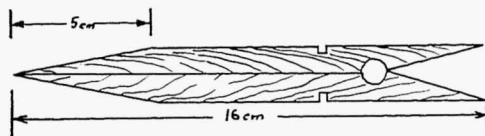
Valmistamine: Lõikame terava noaga korgi vastavalt joonisele. Mõlemale poolele teeme täkked pakikummi tarvis. Muu selgub jooniselt.

Pildi ilmutamise klambrid.

Otstarve: Klambriga ilmutades kaitseme sõrmi kemikaalide mõju eest ja hoiame puhtust.

Valmistamine: Kõrvaldame tavalise vedruga pesupulga küljest vedru. Valmistame pesupulga mõõtudele vastavalt uued puust pulgad, ainult pike-mad, nagu on näha joonisel. Asetame vedru nende külge. Et klambri puust osad ei imeks kemikaale endasse, keedame puust osi tulises parafiinis.

JÕULINE NOORUS

OSVALD AMON

Meil põued on tulvil täis elutuld ja silmad täis noorusesära.

Me mõtted ja teod on puhtad kui kuld, teod mustad me hülgame ära.

Me päralt on tulevik; rabad ja sood meil harida, — palju tööd teha.

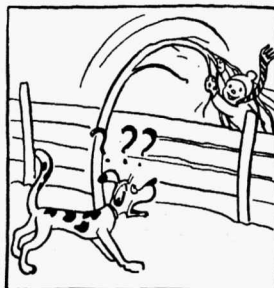
Me töötame — kõlavad lõbusad lood — ei väsimust tunne me keha.

Ei kunagi iial me nukrusta,
ei kurda, ei kanna pääd norus,
pää püsti meil alati rõõmsana, —
me oleme jõuline noorus.

„Õnn õnnetuses“

pildiseeriat aitasid lõpetada järgmised meienooruslased: E. Toovis, S. Marand, V. Kalpus, A. Otloot, E. Mahoni, H. Palm, B. Sõmeri, Endla Korb, L. Lepik, H. Lepik, H. Laas, E. Varblane, U. Kreen, E. Hamants, O. Metsis, H. Ehrich, H. Link, L. Rummo, S. Henno, Ü. Niit, U. Tomperk, T. Lemra, A. Rõõmusoks, A. Nikolai, G. Naumov, V. Seim — kõigilt toredad pildid, et vaata ja imesta! Vääriskid kõik avaldamist — aga kust nii palju ruumi võtta!? — Vahepeal

oli ka Have ise leidnud mahti lõpp-pildi tegemiseks. Enamik saatjaist oli üsna täpselt kunstniku mõtteid lugenud, nagu nähtub juuresolevast pildist. Avaldame lisaks sellele veel kolm hoopis omapäraselt leitud motiivi, mille autoreiks on: Helle Link (Narva, Elisabeti 17) ja A. Otloot (Lutsu t., Mäeltküla, Loodi) ja E. Varblane (Vabaduse pst. 90—4, Nõmme). Neile saatsime Have raamatukesed „Värviv ja õpin“.

Seda ja teist laevasõidust

Miks puu ujub ja raud upub?

Mida tihedam on aine, seda tugevam on maa külgetõmbe tung ainele.

On naljakas küsimus: kumb on raskem, kas kilo tina või kilo udusulgi? Loomulikult on mõlemad üheraskused — kaalul. Ometi on tina ainenähtis tihedam sulgedest, mille osakeste vahel on rohkesti õhku. Sellepärast on maa külgetõmbe jõud tinale tugevam kui udusulgedele. Kui tina asetada udusulgedele, siis vajub ta nende sisse. Näeme, et hõredamates aine keskustes tihedamad ained tungivad sügavamale, s. o. lähemale maakera keskusele, ja vähem tihe aine ujub nende peal. Nii püsib külm õhk põranda lähedal, kuna ta on tihedam ja hõredam, soojem õhk tõuseb lae alla. Sellepärast sukeldub raud vees ja puu ujub veepinnal.

Miks ujub raudne laev veepinnal?

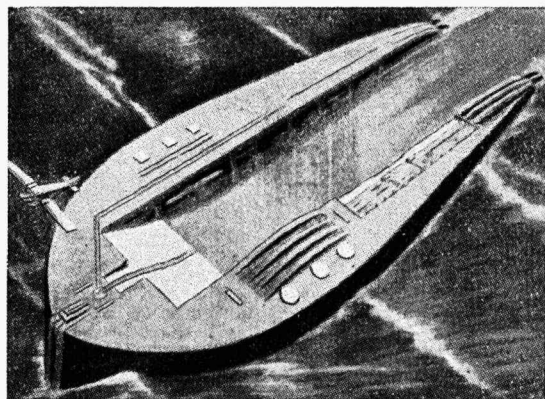
Varemadel aegadel ehitati laevu ainult puust, kuna puu ujub hästi veepinnal. Nüüd ehitatakse aga kõik suured laevad rauast. Miks nad ei upu, kuna raud on ometi raskem veest?

Nad ei upu oma vormi tõttu. Kuna nad on õõnsad ja seest õhuga täidetud, siis muutuvad nad kogumatus kergemaks kui vesi nende mahus ja ujuvad. Kui need õõnsused täita raua või mõne raskema ainega, siis upub iga laev.

Mis paneb laeva liikuma?

Oleme näinud, kuidas vintpuur tungib puusse. Kui puuri keerata vastupidiselt, siis ta tuleb puust välja.

Umbes samasuguselt tegutseb aurujõul liikuva laeva vint. See vees keereldes kisub end vees edasi ja kisub sellega koos laeva, mille küljes

ta on. Kui vint on laeva taga, nagu ta enamasti on, siis tõukab ta laeva edasi.

Mida kiiremalt keerleb vint, seda kiiremalt liigub laev. Isegi 50.000-tonnine laev võib liikuda kuni 1 km minutis, ilma et seda pidurdaks tuul või lainetus.

Kiirus! Kiirus!

Agasellest ei piisa tänapäeva inimesele, kel sageli on tähtis iga päev, tund, minut, isegi sekund. Sellepärast on suuremad laevad varustatud stardi- ja maabumisväljakutega lennukeile.

Starti kergendab poiste „kada“, katapultseadeldis, mis paiskab lennuki õhku ja mille abil pole vaja startimiseks suuremat väljakut. Raskem küsimus on aga maabumisega. Üks lahendus on, et laeva taha moodustatakse purjeriidest maabumissild. Vee vastupanu ja laeva liikumisjõuga tõmmatakse riie pingule ja moodustatakse kindel pinnas. Siia laskunud lennuk tõstetakse kraanaga laevale ja riie rullitakse taas kokku.

Nii on võimalik reisijal hiljem lennukilt laevale asuda ning laevalt varem lahkuda, millega sõiduaeg tunduvalt lüheneb. Ja see on väga oluline, eriti ookeanireisidel.

Kuna tulevikusõiduk on lennuk, siis on pidevalt töötatud küsimuse kallal, kuidas lennukit ületada pikemaid maid, näit. Ameerika-Euroopa vahet, mis ulatub 4000 km-ni.

Tuleviku saared:

Üheks selliseks lahenduseks on peetud kunstlike saari, mis võimaldavad lennukitel rikete kõrvaldamiseks, mööna hankimiseks jne. vahepeal maanduda. Kahtlemata ehitatakse kord sellised saared, kuna nende olemasolu teoreetiliselt on teostatud. Praktiliselt teostamist pidurdab ainult vastava kapitali puudus, kuna selline saar peab olema küllaldaselt suur. Pildil nr. 1 näeme kellegi prantsuse inseneri kavandit. See saar on hobuse- rauakujuline, 480 m pikk ja 220 m lai. Saare keskel on 6 m sügavune basseini maandumiseks vesilennukeile. Saare ühel küljel on lennukite varjendid ja parandustöökojad, kuna teisel küljel on suur hotell ja spordiväljak. Nimelt on insener veendunud, et sellised saared on ideaalsed suvituskohad ja peavad mahutama hulga rahvast.

Suur laev on suur linn:

Suurel laeval peavad olema suured varu-ruumid, et mahutada tuhandeid tonne kütteainet,

magedat vett, toiduaineid jne., kõnelemata tuhandete inimeste ruumidest. Isegi mageda vee peab laev kaasa võtma pikale teekonnale. Kuigi uuemal ajal on konstrueeritud erilised aparaadid, mis soolasest mereveest filtreerivad katelde toitmiseks magedat vett (soolane vesi annab keemilisel sadestusi ja rikub katelt), vajab tuhandete inimeste toitmine ja jootmine määratud veehulka.

Pildil nr. 2 näeme, kuipalju moona üks selline aurik peab oma ookeanireisile kaasa võtma.

Selline laev läbilõikes näib kümnekordse tohtu hoonena. (Joon. nr. 3.) Kõige kõrgemal asub kaptenisild, sellele järgneb kuus korda elamiseks, üks kord moonale, üks kord kaupadele ja kõige all asub masinateruum. Siin on kütjad, põrgukuumuses, kes vahet pidamata kühveldavad sütt määratutesse ahjudesse. Kuumust suudab veidi leevendada ülalt vahet pidamata allapumbatav õhk. Samal ajal, kui reisijad ülal loevad, mängivad, jutlevad, magavad, on need mehed vahet pidamata töös. Ja kui laeva tabab mingi õnnetus, siis ootab neid sageli paratamatu surm, kuna nii sügavalt ei pääse kiiresti üles.

Kuhu jäävad hukkunud laevad?

Väga paljud autoriteetsed õpetlased väidavad, et hukkunud laevad ei vajugi põhja, vaid teatavasse sügavusse, kus veesurve on küllaldaselt suur. Ometi on seda liig kergesti väidetud, milles veendume lähemal vaatlusel.

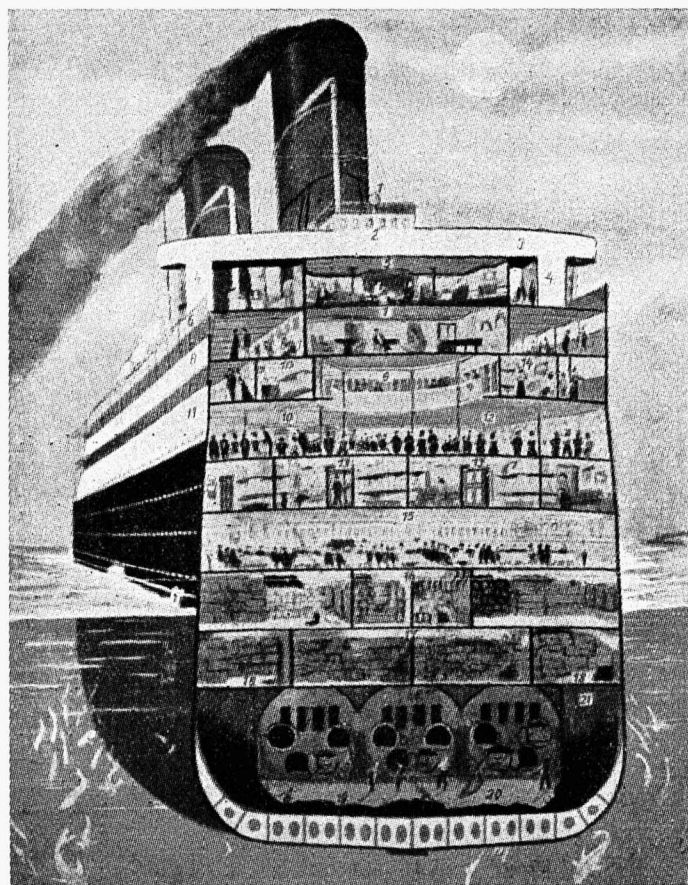
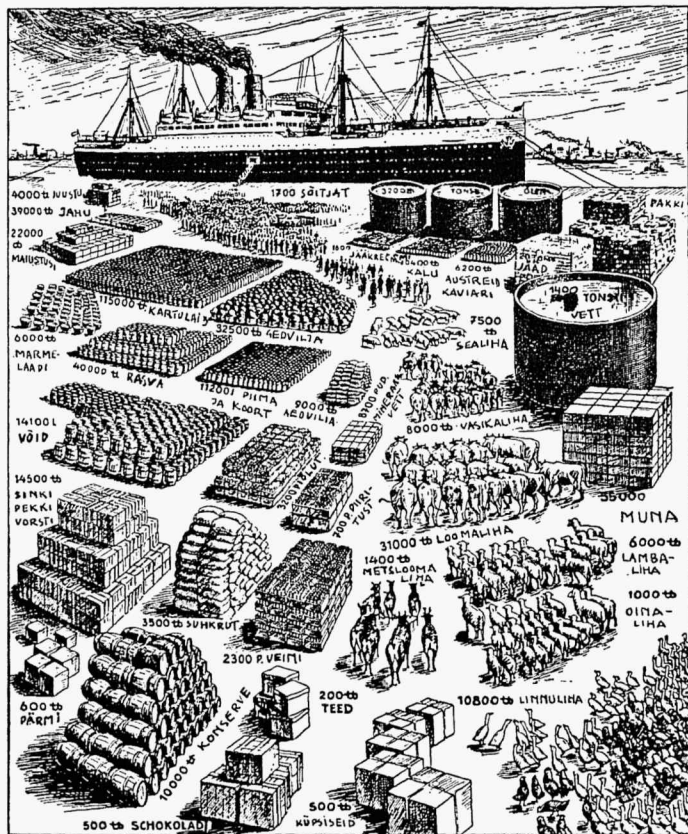
Mida tihedam on mingi keha, seda suurem on ta erikaal. Kui tahame, et uppuv raud vees ujuks, siis peame andma veele raua tiheduse, s. o. teda sel määral kokku suruma, et ta tihe-
dus ja seega ka erikaal tõuseks 8 korda.

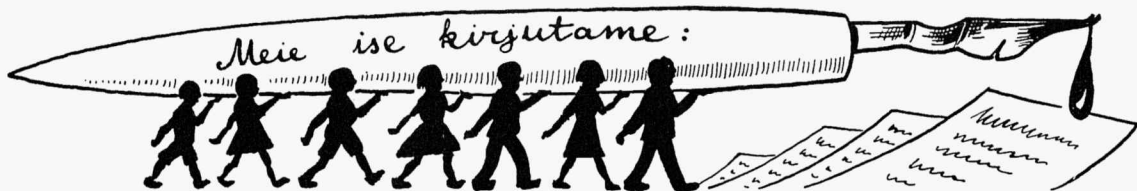
10 m kõrgune veesammas surub oma alusele raskusega 1 kg cm²-le. On veesamba kõrgus 100 m, siis on surve 10 kg cm²-le. 5000 m juures oleks surve vastavalt 500 kg. Suurim tänapäeval teatav meresügavus on Jaapani ranna läheduses Vaikses ookeanis, kus see ulatub 10 000 meetrile. Seal oleks veesurve cm²-le 1000 kg.

Kuidas muutub vee tihedus 10 000 m sügavuses? Kui 1 cm² veele on surve 1 kg suurune, siis väheneb vee maht $\frac{1}{22\ 000}$ võrra. 10 000 m sügavuses kaotaks vesi $\frac{1}{22}$ oma mahust, s. o. ainult $\frac{1}{11}$ osa sellest, et vee tihedust viia ühelt kahele. Et vee tihedus oleks tõesti 1 asemel 2, peaks meresügavus ulatuma 110 000 meetrile. Raud ujuks vees alles siis, kui vee tihedus on 8, mida me meresügavustes kunagi ei saavuta.

Nii näeme, et uppunud laevad lebavad siiski merepõhjas. On nad madalamal kohal, siis on lootusi nende ülestõstmiseks. Suurtes sügavustes on nad aga jäävalt kadunud.

TASA EDUR.

VANAISAGA RANNAL

K-7

Istusime vanaisaga kahekesi Laikme neeme kivilidel. Päike oli just loojunud ja õhk muutus jahedamaks. Rutja küla poolt sõitis kaks mootorpaati merele. Natukese aja pärast sõitis Eisma külast ka paar paati välja.

„Kuule, vanaisa, kas sa tead, kuhu poole nad lähevad püüdma?“ küsisin vanaisalt. Vanaisa on aga juba väga vana ega kuule enam hästi. Ta küsis:

„Mida see oli?“

„Et kuhu nad püüdma lähevad?“ küsisin pisut kõvema häälega.

„Ah, et kuhu? Noh eks muidugi Uhtju alla.“

„Aga miks nad ei pane siia võrke sisse? Siit nad võiksid ju niisama hästi kalu saada kui Uhtju alt. Sinnaõitmine raiskab asjata bensini.“

„Ega sa vist kalapüüdmisest midagi tea?“ oli vanaisa vastus.

Ja ma pidin mõttes tunnistama, et ma tõesti ei teadnud peagu mitte midagi kalapüüdmisest.

„Kas sa, vanaisa, oled kunagi kalur olnud?“ küsisin.

„Et kas olen käinud kalastamas vai?“ Vanaisa nähtavasti ei tunnud sõna „kalur“.

„Jaa, et kas oled käinud kunagi kalastamas?“ kordasin.

„Ah mina vai?“ vastas vanaisa. „On sel pikal eluajal saand käia kalastamas ja igal pool. Aga see kalamehe amet mind ei toinud. Kui olin noor mees ja läksin Uhtju saarele kalu püüdma, pidin kodust silku kaasa võtma, muidu polnud saarel leivakõrvast. Siis hakkasin meremeheks. Seilasid poole eluaja Soome ja Tallinna vahet.“

„Kas sul ka õnnetusi merel ei olnud?“

„Ega merel nendeta saa. Ega meremees ole adramadrus, et käib aga vagu mööda hobuse taga ja magab öösiti koikus. Merel on mees vahel elu eest väljas. Näe, kui suur sõda algas, oleksin minagi peagu uppunud. Läksime teise mehega viima meie laeva lähemasse sadamasse. Laev oli aasta otsa seisnud maal. Minnes oli kõva lumetorm ja puri sadas märjaks. Laev ise oli aga kerge, sest polnud ballasti sees. Oli tarvis pöördä, ja üks puri olnud raske ja lõõnud laeva ümber. Ma olin tüüri juures ja sain kuidagi paati ujuda. Mul aga ei olnud paadis aere. Püüdsin merest endale lauaoatsa ja hakkasin sellega sõudma. Kiskusin veel teise mehe nahkapidi venesse ja hakkasin siis mõtlema, kuidas pääseks veel hingega maale. Maa arvasin olevat seal, kus pool kajakad lendasid. Hommikul hakkasin sõudma ja õhtuks jõudsin suure rassimise peale maale. Teine mees oli päris külmunud paadi põhjas, ei ta jaksanud sugugi sõuda. Teda pidi ikka paadist maale kandma, aga mina tulin omal jalal ja õiendasin teisel päeval ikka edasi nagu harilikult. Ei olnud aega haigusepäha pidada ega midagi. Aga, näe, teine mees ei tahtnud enam merele minna...“

Hakkame siis pealegi minema, ju vanaeidel on tuhlid valmis ja kui need ära jahtuvad, siis saame

mõlemad tapelda.“ lõpetas vanaisa järsult om jutu, nagu see tal kombeks. Hakkasimegi kahekesi koju sammuma, kus vanaema ootas kartulite ja seenekastmega.

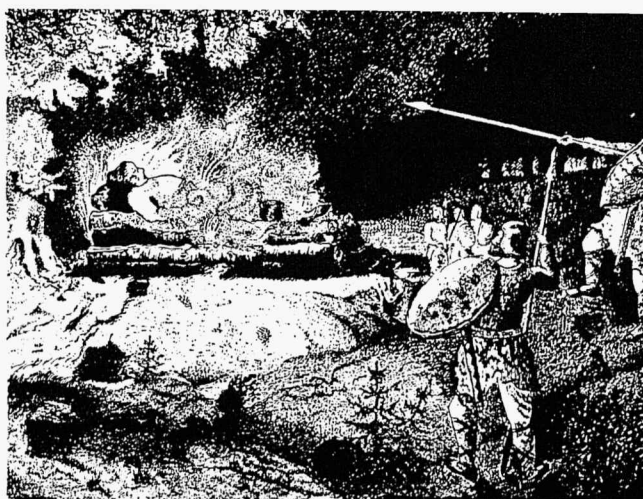
Helgi Alttoa — Tallinn (15 a.).

KUI ME SÕJAS KÄISIME...

K-8

Ühel veebruarikuu päeval liikus koolis ringi elav uudis, et märtsikuu algul olevat suured manöövrid meie küla kaitseliidu ja naaberküla kaitseliidu vahel. Naaberküla kaitseliit pidi tungima meie külla. Uudis levis koolis kiiresti ning meile, külapoistele, oli see eriti tähtis, sest saime ju oma silmaga näha kujutatavat sõda. Ootasime pikisilmi märtsikuid. Muretsesime endile pistongipüssid ja pidime häda korral sõjas kaasa lööma. Kõik oli korralikult ette valmistatud ja poiste seast olid meie juhid valitud. Tegime vahel salaja võsades harjutusi, mis tulid igati korralikult välja. Nii jõudis varsti oodatud päev kätte. Olime koolis kõik nagu süte peal, et kui pääseks aga koju ja siis sõtta. Kui vabanesime koolist, tõttasime ruttu koju, et kella kolmeks jõuda juhataja käsutusse. Kui koju jõudsin, hakkasin kohe õppima, et jõuda rutem õppeülesannetega valmis. Ema oli imestunud, et mis sel poisil küll täna on, et ta nii hoolega õpib. Süüagi ei olnud täna kuigi hea, ega olnud aegagi, sest kell näitas juba kolmveerand kolum.

Kui Endeli poole jõudsin, oli seal juba neli poissi. Pea tulid ka teised. Tegime veel sõjalisi harjutusi, sest aega oli õhtuni. Enne minekut tuletas Endel meele et see, kes satub selle kurja pealiku kätte, ärge ütelgu teiste poiste nimesid, sest see pealik võib koolis meie kõikide peale kaevata. Läksime kõik rõõmsas meeleolus küla ääre, kus olid meie kaitseliidu valvepostid. Üks valvepost oli meile tuttav mees. Sellelt küsisime, et kas ta lubab meil siin olla ega lausu sellest kellelegi. Mees oli sellega nõus ja käskis teraselt tähele panna, kas keegi ei liigu kuskil. Panime siis hästi tähele ja olime hirmul, et kui vaenlased tulevad äkki ja võtavad meid vangi. Kuid sõjamees ei karda midagi. Korraga katkestas meie mõtteid keegi mees, kes liikus aeglaselt mööda põldu meie poole. Teatasime kohe valvepostile, kuid see arvas mehe olevat oma mehe. Mees liikus ikka lähemale ning jäi meist umbes 5 meetri kaugusele seisma. Ta pani püssi palge ning kohe kõlas pauk. Ma ei mäleta, kes meist kõigepealt jooksmas pistis, kuid seda tean, et leidsime end kõik keset küla. Olime väga kohkunud, et vaat!, kui oleks meist mõne maha lasknud. Laskis kohe päris padruniga. Kõige enne sai oma julguse tagasi Jaan, kes lubas minna jälitama, kas lastakse paukpadrunitega või pärispadrunitega. Jaan läks ja meie jäime kõik kannatlikult ootama ta tagasitulekut. Pea tuli Jaan tagasi ja ütles, et lastakse ikka paukpadrunitega. Selle rõõmu peale tõstisime Jaani aukraadilt juhataja abiks. Nüüd läksime uuesti kahekaupa lahingusse. Mina läksin Arnoldiga, kes oli väga vapper pois. Läksime mööda põldu, pidades silmas iga puud ja pöösast.

Kangelase põletamine (J-2). Bruno Sõmeri — Pärnu (16 a.)

Igal pool kostsid meie ümber paugud, ainult tuld oli pimeduses näha. Mõned paugud lasti ka vist meile. Me laskime siis oma püssidest vastu, mille peale oli kuulda vaid naeru. See vihastas meid ning me jooksime ligemale, kuid siis kostis vali ragin ning hulk mehi jooksis meie poole. Meil oli hirm sees, et nüüd saavad meid küll kätte! Pistime jooksma, kuid üks mees lidus meile ikka järele ja karjus: „Seiske!“ Meid oleks nagu väik tabanud, sest karjuja oli too kuri pealik. Jooksime siis kõvasti, et pääseda. Me jooksime üle tee ning hüppasime üle oja — hoolimata sellest, kas pääseme kuival üle. Kuid õnneks läks kõik hästi ja me sumasime nüüd mööda põldu põlvini lumes küla poole. Viimaks jõudsim külla. Oli juba päris pime, teisi poisse me ei näinud. Läksime kurvalt koju kirudes, et just meil pidi sää-rane rumal seisukord olema. Hommikul oli koolis palju jutuajamist. Ning siis sain ma teada, et pealik, kes meid taga ajas, oli kaotanud kalossi lumme ja kutsunud meid appi otsima. Kõigil oli meel kurb, et meie lahing nurjus. Kõige kurvem oli meie juht, sest ta oli saanud sõjaskäimise eet kodus „tribulised“. Kuid võit oli seekord küll meie küla kaitseliidu oma.

Heldur Nirk — Kavastu-Koosa (14 a.)

KUIDAS MA PULMAS KÄISIN

K-9

Mina käisin maapulmas. Oeldakse, et maapulmad on kõige toredamad.

Oli pühapäeva hommik ja me pidime autoga sõitma Kambjasse pulma. Tõusin juba vara, kuna olin veidi ärritatud selle sõidu pärast. Iga viie minuti järele vaatasin kella. Me pidime linnast väljuma kell pool kolm. See aeg ei lähenenud ega lähenenud. Viimati löi kell kaks. Siis hakkasime autot ootama. Meil oli autojuhiga kokku lepitud, et ta tuleb kell veerand kolm meile. Kuid auto ei tulnud ega tulnud, ja siis võtsime uue auto, sest pidime kella kolmeks Kambja kiriku juures olema. Olime kuuekesi: isa, ema, mina, vend ja kaks isa sõpra.

Algas sõit. Uhke oli sõita küll — linnas kõik inimesed vaatasid. Auto tegi nii järske käänakuid, et pea hakkas pöörutama. Kui linnast välja saime, pandi sada peale. Ainu vuhises kõik. Varsti hakkas metsa serva tagant paistma Kambja kirik. Olimegi kohal. Seal oli viis autot. Mõtlesime, et laulatus on juba alanud, aga õnneks polnud veel. Võtsime endile kohad, kui üks võõras mees andis meile laulu-lehed. Siis hakkas orel tasakesi mängima ja pruutpaar tuli kirikusse. Need olid isa tuttavad. Nad jäid altari ette seisma ja seisid seni, kuni õpetaja tuli. Õpetaja pidas palve ja siis hakati laulma.

Siis õpetaja hakkas nende ees jutlust pidama. Ta küsis nendelt midagi ja nad kostsid: „Jah.“ Siis pani ta neile sõrmused sõrme. Viimati tuli üks kolme-aastane tütarlaps, andis punaseid ja valgeid roose ja soovis pruutpaarile õnne. Siis hakkasid inimesed kirikust väljuma. Istusime autosse ja hakkasime tallu sõitma. Kõige ees läks pruutpaari auto, siis kolm teist autot, siis meie ja lõpuks ühis autologu. See tee ots, mis pulmatallu viis, oli pärjaga ehitud. Selle kõrval oli laud, mille peal oli viinapudel.

Jõudsim talu õue. Seal oli telliskivist ilus moodne elumaja. Läksime tuppa. Kaks lauda oli kaetud külmade söökidega. No küll ajas isu peale, sest kõht oli väga tühjaks läinud! Soovisime pruudile õnne. Nii tegid ka kõik teised pulmalised. Kõigile anti klaas veini ja pruutpaarile lauldi: „Nad elagu!“ Siis joodi tervisevein ära. Mulle anti ka ühe suure

klaasiga veini, ja kui ma selle ära jõin, siis hakkas mu pea pöörutama. Viimati tuli üks vanavõitu proua ja palus kõiki pulmalisi lauda istuda. Mina läksin ka pumalauda. Esimene asi oli mul ütelda emale, et ta ulataks mulle peenleiba ja sprotte, sest olen sprottide sõber. No küll ma sõin! Seal oli igasuguseid sööke ja jooki, küll seajalgu, limonaadi, saia, vorsti, kilu ja palju muud, ei teadnud kõigi nimesidki. Limonaadi ma trimpasin nii, et kõht sai päris täis. Sprotte sõin ma ka mehe eest, sest kuigi olen väikese kasvuga, olen tüse poiss ja mul on hea söögiisu.

Seal oli ka kaks akordionimeest. Üks oli kangesti paks mees, teine oli sirge, ja hambad olid tal kui pärlid suus. Paks mees ei mänginud nii hästi kui see teine. See sirge mees mängis kõik tükid. Teises toas löödi tantsu.

Selles talus oli üks teenija poolake. Kui see söögituppa tuli, siis hüüti: „Poolatar, kaunitar!“

Meil vennaga said kõhud täis ja me läksime teise tuppa. Seal oli üks 14-aastane tütarlaps ja 14-aastane poiss. Mu vend oli ka 15-aastane ja siis olime kõik ühesugused koos, ainult mina olin noorem. Kuid see tüdruk oli suure kasvuga ja poiss oli meie klassist Arusaare vend. Ta käis seal karjas. Me hakkasime mängima. Mängisime seni, kuni toodi uus söök lauale. See oli hanepraad. No küll maitses hästi. Pärast seda toodi veel magustoitu. See oli mingi kollane aine, nagu tort, aga ta ei olnud tort. See oli nii magus, et mina seda palju ei võinud süüa. Siis hakati jälle pilli lööma. Löödi tantsu nagu mürtsub. Kell oli juba kaksteist öösel. Mina ei saanud enne magama kui kell kolm öösel. Tuba oli ka nii palav, et higi tilkus. Nägin unes, kuidas kõik inimesed sõid nii palju, et nad ei liigutanud oma oimugi — kõik läksid nii paksuks nagu trummid. Hommikul, kui tõusin, oldi juba jälle laua ääres ja joodi kohvi. Mina sõin ka isukalt kõhu täis. Siis käisin väljas ühe suure hundikoeraga jooksmas. Koera nimi oli Rello. Kui tuppa tuln, siis toodi jälle kalkunipraad lauale, kuid enam ma ei söönud, sest mul oli kõigest isu otsas. Mängisime veel ja õhtu oli juba ligilad. Hakati kojuminekuks valmistuma. Varsti hakkasimegi bussijaama minema. Gaasilaternaga näidati valgust. Jõudsim bussijaama. Meid oli umbes 22 inimest. Varsti tuli buss, kuid see oli nii täis, et helistati Tartust uus sõiduk.

Varsti olimegi Tartus. Ema kartis, et olen suu-rest söömisest haigeks jäänud, aga ei olnud väga midagi.

Harri Mutso — Tartu (12 a.)

SEDA JUHTUB KEVADEL...

K-10

Kena märtsikuu pärastlõuna. Neli Jõeküla poissi, Saare Mart, Toome Andu, Kuusiku Villu ja viimase väike vend Arno, parandasid Keerujõe kaldal parve. Viimase olid kord nende vanemad vennad meisterdanud jões lõbusõitude tegemiseks. Nüüd olid aga nemad juba noormeesteks sirgunud ega hoolinud säärestest poisikeslikest lõbudest enam. Paar aastat oli parv tegevuseta jõe kaldal seisnud, kuid nüüd oli Kuusiku Villu parvega sõitmise mõtte uuesti üles võtnud. Enne kui parve võis tegevusse rakendada, tuli ta juures läbi viia põhjalik remont, ja täna seda poisid tegidki. Kõik parve mädanenud osad asendati uutega ja parvele meisterdati ilusad pingidki peale, et sõitjail oleks mugav istuda. Ka tehti kõik, mis võimalik, et vesi ei tuleks parve pealispinnale.

„Selle parvega on hulga toredam sõita kui väikese lootsikuga,“ arutasid poisid isekeskis. „Ta on palju suurem ja kindlam.“

„Kui ainult jõgi jääst vabaneks,“ ohkas Arno.

„Küll ta selleks ajaks juba vabaneb ka, kui meie oma parvega niikaugele jõuame, et võime ta vette lükata,“ sõnas Villu vennale vastuseks.

Alles videvikus lahkusid tulevased meremehed jõekaldalt, olles parve juures hulga töid läbi viinud. Parve lõplikuks valmistamiseks kulus aga veel mitu päeva aega. Ja siis valmis poistel üksmeelne otsus: seda parve ei suuda väike Keerujõgi küll kunagi lammutada. Vastu ootusi polnud aga jõgi siiski veel jääst vabanenud ja uuendatud parvega polnud võimalik kohe proovisõitu tegema minna.

Käes oli juba aprillikuu, kuid Keerujõgi uinus endiselt oma paksu katte all. Tänavu oli jää eriti visa minema. Kuna peajõel oli jää juba lagunemas, siis pidi see kõigi eelduste kohaselt varsti toimuma ka Keerujõel — Keerujõgi oli nimelt üks paljudest suurema jõe harudest. Ja see päev ei lasknud end kaua oodata...

Oli ilus kevadehommik, kui Saare Mart äkki üle Kuusiku talu ukseläve tuppa jooksis. „Poisid, ae! Tulge kohe! Jõgi vabaneb jääst!“ hüüdis ta sõpradele.

„Ometi ükskord!“ lausub Villu ja varsti lidus kolm poisikest otse üle põldude alla jõe poole, kus hulk külaelanikke juba ees jälgis pingelise tähelepanuga igakevadist suursündmust. Kohutava müra ja praginaga möödusid suured jääkahmakad kaldalseisjast, kuhjades vahel suurtesse hunnikutesse. Jõe kitsaim koht — Liivakael — oligi juba ummistunud ja jäätükkidel oli seega võetud võimalus peajõkke jõudmiseks. Ummistusest tingituna tõusis ka vesi jões kohutava kiirusega, ähvardades paiskuda üle kallaste.

„Tänavu uputab vist küll suurvesi kõik jõeäärsed heinamaad üle,“ lausub murelikult Saare peremees, kelle heinaküüngi oli otseses hädaohus.

Poisid kutsus aga koolipink ja nad pidid võimsate loodusjõudude mängu vaatamise katkestama.

Koolist tulles läksid poisid kohe Keerujõe ääre. Nende hämmastus oli suur, sest vesi, mis Liivakaela ummistuse tõttu oli tohutult tõusnud, oli kõik jõeäärsed madalamad heinamaad muutnud lainetavaks mereks. Saare talu heinaküüni olemasolust andsid nüüd tunnistust ainult üksikud palgiotsad ja ka teiste talude küüne oli omanike pingutavaist päästmiskatseist hoolimata hädaohus.

„Kuule, Andu, mine vii raamatukotid koju, tule siis ruttu tagasi ja võta mu vend ka kaasa. Teeme täna ühe väikese lõbusõidu — näe, parvele ka vesi

alla tulnud ja viimase vettevedamiseks pole meie jõudu vajagi,“ sõnas Kuusiku Villu.

Andu oli sellega kohe päri ja veerandtunni pärast oli ta koos Arnoga tagasi.

Nüüd läks tore sõit lahti. Sõideti Liivakaela ummistusest ülalpool, kus veeväli oli eriti suur. Poiste rõõmuhõiskeid oli kaugele kuulda. Ilm hakkas juba pimenema, kui korraga kostis Liivakaela poolt hele praksatus.

„Lähme ka Liivakaela ummistust vaatama, mis ta seal nii mürtsutab!“ hüüdis Villu. „Teeme seal veel ühe tiiru ja siis sõidame kaldale, näe, ilm hakkab ka juba pimenema,“ lisas ta juure.

Teised poisid olid sellega kohe nõus ja kergelt liugles parv jõe voolu suunas Liivakaela ummistuse ääre. Siin aga tabas poisid kurb üllatus: jääst pais oli täiesti lagunemas ja hüglu surve all püsiv tohtu veeväli võis iga hetk valla pääseda. Ja nõnda ka oli. Veel enne kui noored meremehed suutsid midagi ette võtta, purunes pais ja metsik veevoolus viis parve ühes poistega jääpankadele otsa. Kuuldus heledat raksatust ja hulk parve pealispuid pilbastus või murdus lahti, mis ahne veevoolus kohe kiiresti eemaldas. Ka kaotas parv selles kokkupõrkes ühe aluspuu. Poiste purenematu parv oli esimesel sõidul hävinud.

Kiire veevoolus haaras parve riismed ühes hirmust värisevate poistega oma keerisesse ning viis nad kohutava kiirusega edasi. Enne peajõkke suubumist jõgi tegi väikese paarimeetrilise languse ja see kuristik ajas poistele kõige enam hirmujudinaid üle keha. Ka ähvardas parv jäätükkidega kokku põrgates lõplikult puruneda. Tuli tegutseda kiiresti ja külmavereliselt.

Toibunud esimesest ehmatusest, hakkasid poisid kohe katseid tegema oma elu päästmiseks. Erilist vahust näitas seejuures üles Kuusiku Villu, kes, olles teistest vanem, püüdis end näidata ka mehisevana.

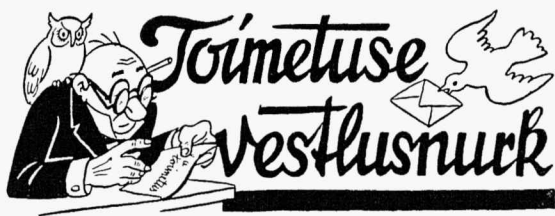
„Hei, poisid! Veevool on siin nõrgem, katsume roigastega parve kalda poole juhtida. Teie tõugake tagant, mina katsun teda kõrvalt lükata!“ jagas Villu valju häälega käsklusi.

Algul andis poiste töö tulemusi ja parv liikus aeglaselt kalda suunas. Sellele edule tegi aga järsu lõpu suur jääpank, mis ootamatult jõekääru tagant nähtavale ilmus ja parvele otsa tormas. Jääpanga hoop oli niivõrd tugev, et see rebis silmapilkselt poiste käest roikad ja, haarates parve oma keerisesse, kihutas edasi.

Õngitseja (J-3). Helmut Joonuks — V.-Maarja (15 a.)

H. S. — Tartu kirjutab meile pika ja südamliku kirja, kirjeldades, et „Meie Noorus“ on talle saanud nii armsaks, et sellest loobuda oleks raske. „Ema käib hädaabitööl ja saab väga vähe raha. Ajakirja ostmiseks korjan raha ajalehti müües, korjan sentide viisi — kahju oleks ostmata jätta.“ Soovime sulle ja emale omalt poolt jõudu raskustega võitlemiseks. Kus kehvades oludes tullakse toime virisemata ja leitakse võimalusi ka vaimsete huvide rahuldamiseks — küllap sealt tulevad kõige tublimad kodanikud. — Jutt kassile kompveki söötmisest on ju huvitav, aga trükkis avaldamiseks „Meie Noorusele“ liig väikelapselik. Õnnitlusi 14-daks sünnipäevaks!

U. S. — Kuressaare. Aitäh tunnustussõnade eest! Omaloomingu-võistlusi küllap korraldame edaspidigi. Kirjutad oma varasemaist pettumusist ajakirjade suhtes ja soovid, „et iga eesti poiss ja tüdruk telliks endale parima noortejakirja „Meie Noorus““. Kas „M. N.“ just parim on, seda meie ei sõanda ise ütelda: on ju veel puudusi, mida jõu ja võimaluste kohaselt püüame parandada. Küll aga on „M. N.“ praegu eesti ainuke murdeaalsetele noortele toimetatud ajakiri, kuna teised noorsoole määratud väljaanded ilmuvad kas väikeste laste või siis jälle n.-n. küpsema nooruse huvide kohaselt. — Muide, spiraalmõistatuse koostajaks oli üks „M. N.“ pere nooremaid liikmeid.

K. S. — Raasiku j. t. „M. N.“ toimetuse ja talituse asub Eesti Punase Risti Peavalitsuse kantseleiruumis (Tln., Niguliste 12, II korrall). Maja asetseb südalinna Niguliste kiriku lähedal. Avatud tööpäevil k. 9—14.30 (laup. 9—13).

H. K. ja V. K. — Adiste. Sobiva materjali leidudes püüame täita teie soove. Kirjavahetuse- aadress avaldame.

H. T. — Pärnu. Seekordse omaloomingu-võistluse tööde esitamise tähtpäev oli juba 29. jaan. Muidu võib aga saata kaastööd igalt noori huvitavalt alalt. „Minu esimene koolipäev“ ei sobi avaldamiseks. Kaastöö tuleb kirjutada paberi ühele küljele.

See juhtum mõjus poistesse masendavalt. Nüüd olid nad paljaste kätega laguneval parvel, keset paisunud, võimsalt jooksvat jõge. Esimesi appihüüdeid kajatas läbi õhu, kuid vee kohin summutas need sinna- paika. Juba veeresid poistel kuumad pisarad üle kevadtuulest õhetama lõõnud palete. Olukord oli väga halb ja surm oli silme ees.

„Olge vahvad, poisid, murdke parve küljest roikaid ja katsuge natuke parve edasisõitu takistada,“ ütles korraga Villu. „Ma võtan midagi muud ette.“ Neid sõnu öeldes hüppas Villu lähenevale jäätükile, sellelt järgmisele, ja oli varsti pimedusse kadunud.

„Ta läks abi järele! Peaks see tal ka õnnestuma,“ sõnasid poisid. Liigutatud sõbra kangelaslikust ettevõtetest, poisid talitasid Villu nõuande järgi, mil oli ka enam-vähem edu. Kuna parvele jäänud poisid ei osanud hästi ujuda, siis ei sõandanud keegi Villu ees-

E. M. — Kehtna. Soovitud ala leiad järgmisist numbrest.

E. K., K. K. — Tallinn, j. t. Aitäh heade soovide eest!

R. S. — Tallinn. — Malenurk tuleb.

E. M. — Tartu. — Mõistatuse ja kaastööd võib saata kirjas küll. Kui aga ruumi poolest on võimalik, on kokkuhoiu mõttes eelistavam postkaart. Nende nr. nr. ostjaid meie ei tea.

Ester — Tallinn. Toredad mõistatused küll, aga meienooruslaste jaoks liig kerged ja tuntud.

S. S. — Tallinn. — Elektrilambi pesa valmistamise õpetus ilmus „Meie Nooruses“ nr. 4—1939. Numbrit on võimalik osta talitusest — ehk astud kord sisse? Lambina on käsitatud taskulampipirni.

E. P. — Vara kirjutab, et tal on suur rõõm „Meie Noorusest“, aga nukrustab, et tal „ei vea“ preemiatega. Mis me ikka teha saame — see on oleneb tõesti „vedamisest“. Meienooruslasi on ju nii palju! Usume aga, et ükski meie preemia ei suuda teha nii palju rõõmu kui ajakiri ise. — Küll teeks meilegi suurt rõõmu kõiki „Meie Nooruse“ sõpru kord koos näha — aga kuhu mahutada kõik need tuhanded? Ja mis see kõik maksma läheks!?

A. P. — Mustla. Aitäh! Küllap need jänkud jõuavad!

A. N. — Häädemeeste. Noortekaastööd võib saata igal ajal, aga ruuminappuse pärast jääb see tagavaraks. Mudellenukeist räägime pikemalt juba järgmisist numbreis.

H. L. — Mustla. — Võib küll panna mitme õpilase kaastöö ühte ümbrikku.

Õ. V. — Mustla. — Lahendite saatmise ajast teisel. Oma soovi laagri suhtes meenuta, palume, meile siis, kui selle korraldamisest ajakirjas pikemalt kirjutame. Aitäh pühadesoovide eest!

J. V. — Puistat. „Hundi tänu“ on üsna meeldiv lugu. Võib-olla saame selle kunagi avaldada, kui aga ruum lubab. Kevadeni on aga vastav nurk võistlustööde valduses.

H. H. — Värska. Juhan Liivi maksab tõesti kirjanduslikuks eeskujuks võtta, aga saadetud luuletused on loodud liigselt tema mõju all.

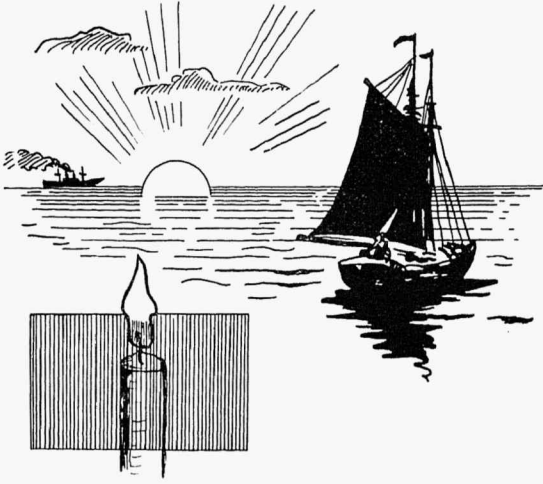
E. K. — Pirita. Aitäh toredate piltide eest. See Sambo on tõesti uhke. Selle numbri jaoks jäi saadeti hiljaks, aga järgmisel paigutame ühe kindlasti! Ega sellest midagi, kui ta selleks ajaks päikese eest ära põgeneb.

kujul talitada, kuid ega ujumisega olnudki siin palju ära teha, sest vesi oli kangestavalt külm ja jõekaldad kaugel.

Möödus terve pikk tund, mis küll poistele oli vist pikim nende elus. Endiselt ristles nende räbaldunud parv abitult veekerises, olles hulk maad juba allapoole kandunud, ja kosk, see hirmuäratav asi, polnud enam kuigi kaugel. Noored meremehed võitlesid endise vaprusena kevadiste voogude vastu, olgugi et nad ei suutnud kuigi palju korda saata.

Korruga märkasid poisid pimedusest kiiresti lähenevat paadi siluetti. Rõõmuhõise pääsis valla kõigi kolme suust — nende päästjad olid saabunud... Villu ettevõtlikkus ja sangarlikkus päästis muidugi ta enda, kuid ka kolme sõbra elu. Ja seda ei unusta poisid kunagi...

Armand Koplivee — Paldiski (16 a.).

Must ja valge

Iga tugevasti valgustatud ese näib meile suuremana kui ta tõepoolest on.

Selle põhjuseks on, et esemest peegeldunud valguskiired satuvad meie silma erkketale ja ärritavad seal mitte ainult neid erke, millele nad langesid, vaid ka neile lähedal olevaid erke: kõige lähedamaid — tugevasti, kaugemaid — nõrgemini.

Sellist nähet nimetatakse irradiatsiooniks.

Kes on näinud loojenevat päikest merre vajumas, see on vahest tähele pannud, et kaduv päike ei vaju sugugi silmapiiri taha, vaid silmapiiri ette. Ja näib, nagu võiksid silmapiiril olevad laevad läbi sõita päikese tagant (vaata joon.).

Sama nähe ilmub ka kodusel katsel.

Tumedavärvuselise või nõrgalt tahmatud klaasi taga laseme aeglaselt vajuda põleva küünla.

Nüüd näeme, et ülemine hele leegi osa ei lõpe klaasi serval, vaid allpool — nagu vajuval päikesel eelmisel pildil.

Ühtlasi paneme tähele, et ülemine leegi osa on laiem kui alumine tume osa, mis on varjatud klaasist.

Leegi alumine osa on sellepärast kitsam, et ta ei tekita meie silmas irradiatsiooni.

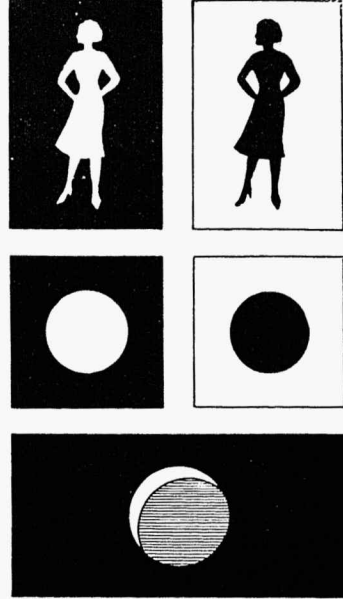
Nüüd te mõistate, miks on raske määrata esemete suurust, mis on eritugevalt valgustatud.

Astuge laua juurest 2—3 sammu eemale ja vaadake järgmist joonist. Kumb ringidest on suurem?

Vasakpoolne näib sellepärast suuremana, et valge ring peegeldab meie silma rohkem valguskiiri kui parempoolne must ring. Tõeliselt on nende ringide diameetrid võrdsed.

Samal põhjusel tütarlapse valge kuju mustal taustal näib suuremana samasuurusest mustast naabrist.

Paljud teist on noorkuu ajal arvatavasti tä-

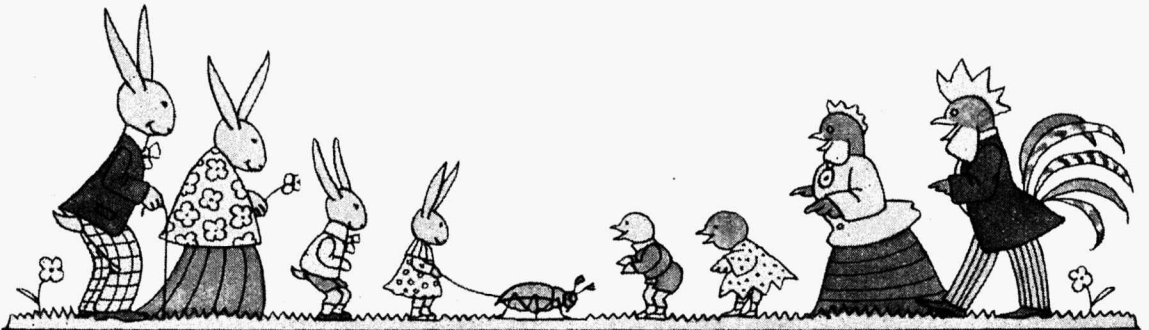

hele pannud, et tihti ei paista ainult heledasti valgustatud kuusirp, vaid näha on ka ülejäänud kuu osa, tuhkhallivärvuseline.

Teame, et nii kuusirp kui ka kuu tume osa on, nii-ütelda, „joonestatud“ ühe ja sama raadiusega, ometi näib, nagu haaraksid sirbi sarved, otsad, kuu tumedat osa.

See nähe on kujutatud alumisel joonisel. Tegelikult on aga taevas kuusirbi sarvede „haaramine“ märksa täielikum ja selgem.

Valgesse (musta) riietunud inimesele üteldakse „Sa oled paksemaks (kõhnemaks) läinud?“ See ei vasta tõele: see on ainult silmapete — irradiatsioon.

"NUPUVÕTTEID"

Koostage ise ristsõna!

1	31	■	2		38	39	40	■	42	44
3		33	■	4		R	■		5	
6	A		36	■	7		■	8		R
9		■	10	37		■		11		
■	12	34			■	13			■	14
	■	I		■	15	L				■
		32	■	16				17		43
18		35			■	19	A			45
20		D			■	21			■	22
23				■	24		■	25		M
			■	26		I	41	■	27	
		■	28					■	29	

Läbi linna

Hindmõistus

Ants ja Loora seisavad keerulise ülesande ees. Nad peavad läbima kõik tänavad, kõndides igahel neist vaid ühe korra, ja väljuma taamal olevast linnavärvavast. Kusagil ei tohi nende tee ristuda varemkäiduga. Kuidas seda teha? Meienooruslased appi!

Lahendit saates tuleb valgele paberile joonistada linna skeem (vähimalt ülaltoodud suuruses), sellele värviliselt Antsu ja Loora tee.

Põikread: Aas, Aavik, Aav, Ara, Alma, Arder, Ae, Ae, All, Jah, Ilves, Kaval, Kaer, Laid, Kp., Mais, Ma, Sa, Sall, Sa, Reinke, Ras, Vanker, Va, Varn, Vari, Tavast, Tai, Olga.

Püstread: Aaria, Are, Ai, As., Al., Ala, De, Idu, Ige, Jaik, Ka, Kass, Laava, Laidoner, La, La, Murkain, Murano, Praam, Sammas, Si, Vaas, Vau, Vinkel, Valeraha, Tav.

Asetage antud sõnad ristsõnakujundis põik- ja püstridade sobivatele kohtadele, kusjuures selle hõlbustamiseks osa tähti asub juba oma õigel kohal. Iga õigesti leitud sõna leidmisel kriipsutage see maha. On kõik sõnad ristsõnadesse paigutatud — ongi ülesanne lahendatud.

Pealeselle katsuge vastavalt iga sõna defineerida, nagu seda tavaliselt sobiva ristsõna leidmiseks on vajaline teha. Proovige, kas ja kuidas saate sellega hakkama.

NB! Paljud „nupuvõtteid“ sõbrad on palunud lahendite saatmise aega pikendada. Kallinenud positiivsed teevadki lahendite sageli saatmise kulukaks. Nüüdsest peale saatke mitme numbrilise lahendid korraga. Tähtpäeva teatame edaspidi.

„Matemaatika lõunalauas“ lahendus

Jälgides joonisel kolme esimest rida näeme, et „lusikas“ korrutatud „lusikaga“ on „nuga“. Järgmistest ridadest aga ilmneb, et „noast“ lahutada „lusikas“ saame „lusika“ või „lusikas“ + „lusikas“ = „nuga“. Missugune number annab iseendaga korrutamisel ja liitmisel ühe ja sama vastuse? See number on ainult 2, sest

$2 \times 2 = 2 + 2$. Nii leiame, et „lusikas“ = 2 ja järelikult „nuga“ = 4.

Arutame edasi. Missugust numbrit asendab „kahvel“ (muide, võib ka lähtuda „veiniklaasist“)? „Kahvli“ tähenduse leiame III, IV ja V reast, kus „kahvel“ esineb lahutamises. Lahutades (III, IV rida) „lusikast“ „kahvli“ saame „kahvli“, s. o. 2 miinus „kahvel“ = „kahvel“. Järelikult „kahvel“ = 1.

Edasi läheb libedasti. Lahutamise tehest (III, IV, V rida) leiame, et „tass“ on 6 või 8. Kaheksa ta ei või olla, kuna siis „veiniklaas“ oleks 4, me aga teame, et „nuga“ = 4. Niisiis „tass“ on 6 ja järelikult „veiniklaas“ = 3.

Missugust numbrit asendab „piimakann“ (I reas)?

See on lihtne leida: korrutis 624 (III rida) ja üks tegureist 12 (II rida) on tuntud, järelikult $624 : 12 = 52$. „Piimakann“ = 5.

„Taldriku“ leidmine on veel kergem: VII reas „taldrik“ = „kahvel“ + „tass“ = „veiniklaas“ + „nuga“; s. o. „taldrik“ = $1 + 6 = 3 + 4 = 7$.

Jääb leida „teekannu“ ja „suhkrutoosi“ tähendus VII reas. Numbrid 1, 2, 3, 4, 5, 6 ja 7 on leitud, siis katsetame ainult 8, 9 ja 0-iga. Asendame ridades VII, VIII ja IX tuntud sööginõud vastavate numbritega, saame järgneva asendi (tähega „t“ on märgitud „teekann“ ja tähega „s“ — „suhkrutoos“):

$$\begin{array}{r} 774 : ts = t \\ 712 \end{array}$$

62

Arv 712 on kahe tundmata arvu korrutis. Need arvud ei või olla nullid ega ka lõppeda nulliga; järelikult ei „t“ ega ka „s“ ole null. Siis võib „t“ = 8 ja „s“ = 9 või vastupidi, „t“ = 9 ja „s“ = 8.

Korrutades 98×8 me ei saa korrutises 712; järelikult „teekann“ asendab numbrit 8 ja „suhkrutoos“ — 9 (tõsi! $89 \times 8 = 712$).

Vastus: kahvel = 1, lusikas = 2, veiniklaas = 3, nuga = 4, piimakann = 5, tass = 6, taldrik = 7, teekann = 8 ja suhkrutoos = 9.

Ülesanne lahendatult:

$$\begin{array}{r} 52 \\ \times 12 \\ \hline 624 \\ - 312 \\ \hline 312 \\ + 462 \\ \hline 774 : 89 = 8 \\ 712 \\ \hline 62 \end{array}$$

Märkus: Ülesanne on lahendatav ka siis, kui ema poleks lastele öelnud, et lahutamisel ei laenata kõrgemast järgust. Lahenduse leidmine olnuks siis märksa raskem.

Õiged lahendid saabusid järgmisilt meie nooruslastelt:

L. Loik, L. Luha, K. Kulkkur, Ü. Roth, E. Loik, L. Veevo, E. Kanter, E. Moks, J. Pääsu-

kene, V. Tuttelberg, E. Klein, V. Kruus, A. Kaeval, V. Vellbaum, H. Roose, R. Rols, R. Hiire, V. Kuusik, G. Naumov, E. Israel, E. Pent, S. Mäehans, V. Kalpus, J. Naaber, E. Moldau, L. Henno, H. Mets, H. Lohusuu, V. Mihkelson, J. Marvi, A. Leinbok, H. Palm, V. Sirgo, V. Nilp, S. Kütt, A. Kanne, K. Sepp, A. Niitmäe, S. Seppel, D. Rink, M. Pääbo, A. Pirn, R. Kippar, M. Aarne, V. Kollin, H. Ehrlich, T. Rea, L. Kerem, E. Harmants, J. Karma, H. Kannel, M. Randmaa, U. Tomperk, Ü. Raiend, K. Siidirätsep, Ö. Viilup, H. Laas, H. Lepik, L. Lepik, Ö. Hindreko, A. Paimets.

Oh seda hajameelsust! Mitmel lahenditekirjal puudus saatja nimi ja aadress.

Paljud lahendajad olid alustanud täiesti õigesti, aga lõppvastus osutus millegipärast valeks. Auhinna, komplekti turistlikku kirjandust ja kirjalokki võitis Tea Leek (Taara kasarmud, Võru).

Ajakirja-lõiked

tegime järgmistest paladest: I. „Tuletõrjuja jutustusi“ — L. Mei illustr.; II. A. H. Tammsaare: „Vanaisa surm“; III. V. Petulov: „Tuletõrjuja jut.“; IV. „Tuleohus“ — Have illustr.; V. L. Kibuvits: „Kuuks karvast kütti“. VI. M. Sillaots: „Ilmar ja Aare“; VII. J. Roos-Thomasson: „Sadda aastad“; VIII. Have: „Mida inimene loomadelt...“; IX. J. Parijõgi: „Tuleohus“; X. M. N.: „Sarajevo“; XI. „Palve Jõululapsele“ — Karin Lutsu illustr.; XII. J. V.: „Raamatu-nädalaks“.

12 punkti lahendasid:

R. Sädem, E. Vihman, S. Sarre, T. Leek, L. Veevo, E. Moks, H. Vomm, A. Blaubrück, J. Pääsukene, A. Vahartal, V. Kuusik, E. Tamm, A. Juske, E. Pent, H. Mäehans, V. Seim, P. Tamkivi, H. Mälberg, J. Tiido, J. Marvik, A. Leinbok, A. Vallaste, A. Raud, E. Varblane, U. Veltman, K. Sepp, O. Jõgi, A. Jalajas, V. Tamm, J. Karma, A. Ilves, O. Kikas, A. Heinle, N. Braun, K. Siidirätsep, Ö. Viilup, J. Hermaste, H. Laas, H. Lepik, L. Lepik, Ö. Hindreko, A. Paimets.

11 punkti lahendasid:

A. Rõõmusoks, S. Nurmiste, Ü. Roth, E. Tamre, H. Kolt, H. Tarmula, V. Mihkelson, H. Tammet, S. Kütt, S. Roosimäe, L. Roots, D. Andresen.

Teised saatjad saavutasid vähem punkte. Ilmneb, et raskeimaks osutus lõike XI leidmine. Lahendid näitavad, et „Meie Noorust“ loetakse imesteldava põhjalikkusega. Auhinna, noor-sportlase käsiraamatu „Sport ja mäng I“, võitis Ilmar Marvik (Kruusiaugu, Kõnnu vaksal).

Noorteajakiri „MEIE NOORUS“ ilmub 18 numbrit aastas (koolitöö ajal kaks korda kuus).

„Meie Noorust“ maksab tellides aastas 3 krooni, poolaastas 1 kr. 50 s. Üksiknumber 20 senti. Tellimisi võtavad vastu talitus, postiasutused, usaldusmehed koolides ja organisatsioonides ja paremad raamatukauplused.

„Meie Nooruse“ kaasandena ilmub tarviduse järgi „NOORTEJUHTIDE TEATAJA“, mille tellimishind on 50 senti aastas.

Mittetarvitatavaid käsikirju toimetuse ei säilita. Need tagastatakse autoreile ainult vajalike arvude postmarkide lisandamisel.

Toimetuse ja talituse aadress: „Meie Noorust“, Niguliste 12, Tallinn. Tel. 432-73. Posti jooksev arve nr. 88.

Väljaandja: Eesti Punane Rist.

Vastutav toimetaja: Paul Rummo.

Ilmus 12. märtsil 1940. a

Male

Toimetaja F. Villard.

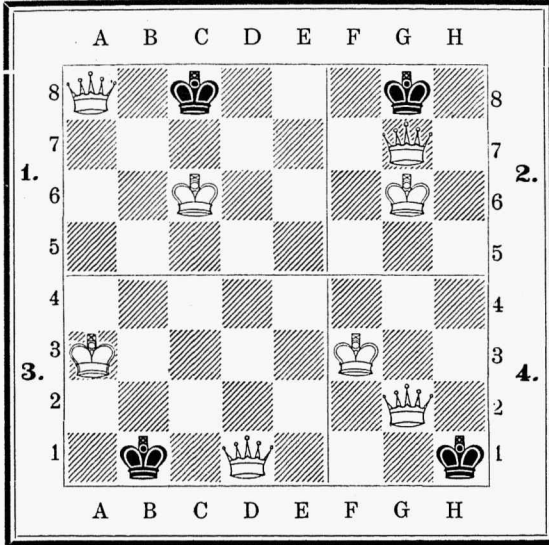
„Meie Nooruse“ malenurga senine toimetaja, eesti maleharrastajate maestro A. Burmeister, lahkus k. a. jaanuaris surma läbi meie hulgast.

Õppige mängima!

(Vt. „Meie Noorus“ nr. 11—39. a.)

Selgitasime seni algmõisteid. Kuna on selged kõik võimalikud malekäigud, püüame teile selgitada malemängu sisu. Enne kui läheme sisu juure, märgime, et mati või kao märgina tarvitatakse $\pm$, kuna märgid $\times$ ja $:$ tähendavad lõomist.

Peamine mõte seisab vastase kuninga kaostamises. Kuidas kaostame lipu ja kuningaga kuningat?

Et kuninga ja lipuga vastase kuningat kaostada, peame vastase kuninga ajama ääreruumidele. Diagrammil toome kaostamise kujusid.

Diagrammil 1 võtab valge kuningas mustalt ruudud b7, c7 ja d7. Valge lipp võtab ruudu b8 ja tulistab kuningat ruudul c8. Huvitav on siin see, et ruut d8 pole tulistatud. Must kuningas aga siiski ruudule d8 liikuda ei saa, sest kui kuningas d8-le liigub, pikeneb valge lipu mõjupiirkond ja must kuningas jääb ikkagi tulistatuks. Diagrammil 2 tulistab valge lipp otseselt kõiki vabu ruute. Must kuningas ei saa lüüa lippu, sest valge kuningas kaitseb. Diagrammil 3 on nõndanimetatud puhas kaos, kus iga musta kuninga ruut on tulistatud ainult üks kord.

Kuna teile märkimist on selgitatud, siis tähestiku abil pange järgmine seis malelauale: Valge—Ke6, Lf3; must—Kg6. Valge ei saa musta kuningat kaostada enne kui see pole aetud äärele. Teostame seda järgmiselt: Tulistame lipuga g4 ruudud. Mustale kuningale jääb ainult kaks ruutu järele, kuhu minna, nimelt ruudud h6 ja h7. Oletame, et must kuningas astub ruudule h7. Nüüd peab lähenema valge kuningas. Oletame Ke6—f7. Nüüd, kuhu ka must kuningas astub, saab ta kao. Siin tulebki ette sõna variant.

1. variant: 1. Lf3—g4+, Kg6—h7, 2. Ke6—f7, Kh7—h8, 3. Lg4—g8±, 3. Lg4—g7±, 3. Lg4—h5±, 3. Lg4—h4±, 3. Lg4—h3±. See näitab, kui palju võis valge lipp tuld ja kadu kuulutada.

Must võib teisel käigul mängida Kh7—h6. Siis jääb valgele kaks kaovõimalust, nimelt 3. Lg4—g6± ja 3. Lg4—h4±.

Peale 1. Lf3—g4+ võib must kuningas liikuda ruudule h7, aga ka h6. Valgel kuningal avaneb võimalus liikuda ruutudele f7 ja f6. Siin seisus toovad kolmandad valgete käigud alati kao, ükskõik kuidas ka must ei käi.

Kui on laual ainult kaks kuningat, siis jääb mäng viiki, sest nad ei tohi kõrvuti asetseada ega sellega ka lüüa teineteist.

Kaunis kingitus:

„Meie Nooruse“ talituses on müügil mõni iluköites komplekt

„MEIE NOORUS“ 1938/39. aastakäik

624 pildirikast lehekülge, kaanetrükk kullaga.

Aastakäigu hind kalingurköites Kr. 4.20, poolnahkköites Kr. 4.70.

Tellijad väljastpoolt Tallinna maksu raha p. jooksvale arvele nr. 88 märgusõnaga „iluköide“.

Osa köites esinevaid numbreid on üksikmüügil lõppenud.

Piiratud arvul võib talitusest tellida hinnaga à 20 s. järgmisi „Meie Nooruse“ möödunud aasta üksiknumbreid: 3—38, 3—14 — 1939.

Meie noorusele

häid pühi!

„Meie Noorus“